

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Fakultet for samfunnsvitenskap og
teknologi
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Anders Haug Larsen

Söta storebror

– en komparativ studie av
Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, våren 2013

Forord

Interessen for miljøpolitikk har vært med meg siden jeg ble medlem av Natur og Ungdom i 1998. Blikk over grensen til Sverige har vist en annen miljøbevegelse med langt flere medlemmer. Jeg har ofte lurt på hva denne forskjellen skyldes og har vært heldig som har kunne fordype meg i dette spørsmålet.

Arbeidet med masteroppgaven har vært en spennende og lærerik prosess som har gitt god innsikt i svensk og norsk miljøpolitikk generelt, og miljøbevegelsen spesielt. I tillegg har jeg også fått innsikt i hvor utfordrende det er å søke etter vitenskapelige svar. Tusen takk til Jennifer Leigh Bailey for nyttige innspill og spennende diskusjoner. Takk også til Elin Lerum Boasson og Bård Lahn for nyttige innspill i arbeidets slutfase. Takk også til informantene som har stilt opp og gitt nyttig informasjon. Til slutt vil jeg rette en særlig takk til Ingeborg for støtte og hjelp. Og til Eimund som alltid smiler når jeg kommer hjem.

Trondheim, mai 2013

Anders Haug Larsen

Innholdsfortegnelse

Forord.....	i
1. Innledning.....	1
1.1 Tidligere undersøkelser av miljøbevegelsen i Sverige og Norge.....	6
1.2 Valg av teori for å forklare organisasjonene.....	8
1.3 Avgrensninger.....	11
1.4 Konkretisering av avhengig variabel.....	12
1.5 Oppgavens oppbygning.....	14
2. Teoretiske forventninger.....	15
2.1 Eksterne forhold, formelle trekk.....	15
2.2 Eksterne forhold, uformelle trekk.....	20
2.3 Interne forhold, formelle trekk.....	22
2.4 Interne forhold, uformelle trekk.....	23
2.5 Data og metode.....	25
2.5.1 Komparativ casestudie.....	25
2.5.2 Teoriens rolle.....	27
2.5.3 Data.....	28
2.5.4 Om min egen rolle.....	31
3. Medlemmens rolle i organisasjonene.....	33
3.1 Naturskyddsföreningen.....	33
3.1.1 Naturskyddsföreningens rekruttering og aktivisering av medlemmer.....	33
3.1.2 Sentrale historiske hendelser.....	37
3.2 Naturvernforbundet.....	40
3.2.1 Naturvernforbundets rekruttering og aktivisering av medlemmer.....	40
3.2.2 Sentrale historiske hendelser.....	43
3.3 Oppsummering av rekruttering og aktivisering av medlemmer.....	46
4. Organisasjonenes tilpasning til omgivelsene.....	49
4.1 Organisasjonene i møte med staten.....	49
4.2 En desentralisert miljøpolitikk?.....	53
4.3 Befolkningens holdninger til miljøvern.....	55
4.4 Holdninger til deltagelse i frivillige organisasjoner.....	58
4.5 En fragmentert miljøbevegelse?.....	60
5. Analyse.....	65
5.1 Eksterne forhold, formelle trekk.....	65
5.2 Eksterne forhold, uformelle trekk.....	69
5.3 Interne forhold, formelle trekk.....	71
5.4 Interne forhold, uformelle trekk.....	73
5.5 Samlet påvirkning.....	75
5.6 Årsaksretninger.....	77
6. Konklusjon.....	79
Kildeliste.....	81
Informanter.....	89
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	91

Tabeller

Tabell 1: Idealtypiske folkebevegelser og interesseorganisasjoner	5
Tabell 2: Oppgavens undersøkelsesopplegg.....	10
Tabell 3: Operasjonalisering av korporative og pluralistiske påvirkningskanaler	15
Tabell 4: Oppsummering av rekruttering og aktivisering av medlemmer i 2011.....	47
Tabell 5: Oppsummering korporatisme og pluralisme.....	52
Tabell 6: Medlemstall, lokallag og ansatte i 2011 i svensk miljøbevegelse	61
Tabell 7: Medlemstall, lokallag og ansatte i 2011 i norsk miljøbevegelse	61

Figurer

Figur 1: Befolkningskorrigert medlemstall (1965-2011)	47
Figur 2: Viktigheten av miljø for partivalg ved valg til Riksdagen.....	56
Figur 3: Viktigheten av miljø for partivalg ved valg til Stortinget.....	57

1. Innledning

Hvordan kan demokratiske regimer bygge god og effektiv miljøpolitikk? Selv om miljøpolitikk er et relativt nytt politikkkfelt har en rekke studier de siste tiårene søkt etter svar på dette spørsmålet. Og spørsmålet er trolig kommet for å bli. Med økende klimaendringer og stortilt tap av verdifull natur endrer samfunnet seg i et rasende tempo. For å løse klimaproblemet må klimagassutslippene i den rike del av verden ned mot null innen 2050 (IPCC 2007:776). I tillegg må vi tilpasse oss klimaendringene som allerede er i gang. Vi må også stanse tapet av planter, dyr og områdene de lever i. Dette krever en stortilt samfunnsomlegging og krever kunnskap om hvordan vi kan utvikle grønne stater.

Ett svar på hva som definerer slike grønne stater er tilstedeværelsen av en stor og aktiv miljøbevegelse som evner å kombinere rollen som politisk pådriver og opinionsdanner (Dryzek et al. 2003; Rootes 1999b). Dette er også utgangspunktet for denne studien som sammenlikner de to største, medlemsbaserte miljøorganisasjonene i Sverige og Norge; Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet.

Det er mye som tilsier at begge disse organisasjonene skulle ha en stor og aktiv medlemsmasse. For det første står miljøpolitikken høyt på dagsorden i begge land. Sverige og Norge er trolig de eneste landene med regjeringer som har gått av på en miljøsak. Spørsmålet om utbygging av atomkraft i Sverige ledet til regjeringen Fälldins avgang i 1978, mens Bondevik-regjeringen gikk av på spørsmålet om utbygging av gasskraftverk i Norge i 2000 (Micheletti 2003:122; Tjernshaugen 2011:234). For det andre står den frivillige sektoren særlig sterkt i både Sverige og Norge. Befolkningens medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner er blant de høyeste i verden (Sivesind 2007:12; SOU 2007:50-51). Medlemmer defineres her som personer som har betalt medlemskontingent til en organisasjon og hvor dette sikrer demokratiske rettigheter og eierskap over organisasjonen (basert på Wollebæk & Sivesind 2010:63). Organisasjonene i Sverige og Norge har også lange tradisjoner for å kombinere politisk påvirkning og opinionsdannende arbeid overfor befolkningen, noe de tradisjonelt sett har gjort gjennom å organisere seg som folkebevegelser. Slike folkebevegelser kjennetegnes av en stor og aktiv medlemsmasse (Wollebæk & Sivesind 2010:101). Mange medlemmer gir politisk tyngde og legitimitet, mens stor aktivitet fra medlemmene gjør at organisasjonen får gjennomført mer arbeid. Slik vektlegging av mange og aktive medlemmer har tradisjonelt sett vært et særlig

kjennetrek for de frivillige organisasjonene i Norden og er opphavet til betegnelsen om en egen nordisk modell for frivillig organisering (Sivesind 2008:28; SOU 2007:50; Wollebæk & Sivesind 2010:102).

Det er dermed overraskende å finne stor variasjon i organisasjonenes medlemstørrelse. Naturskyddsföreningen har med sine 192 000 medlemmer (Naturskyddsföreningen 2012c:83) nesten ti ganger så mange medlemmer som Naturvernforbundet med sine 20 100 medlemmer (Naturvernforbundet 2012a:2). Korrigert for forskjeller i landenes befolkningsstørrelse har Naturskyddsföreningen fremdeles fem ganger så mange medlemmer som Naturvernforbundet. I tillegg har Naturskyddsföreningen 273 lokallag og anslagsvis 10 000 aktive medlemmer, mot Naturvernforbundets 88 lokallag og anslagsvis 800 aktive medlemmer. Denne studiens mål er å forklare denne forskjellen. Med bakgrunn i den nordiske modellen for frivillig organisering, hvor mange og aktive medlemmer gir organisasjonene politisk tyngde og legitimitet, vil det gjennomføres en komparativ studie av organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Studien tar med dette for seg følgende problemstilling:

Hvorfor har Naturskyddsföreningen lykkes langt bedre med rekruttering og aktivisering av medlemmer enn Naturvernforbundet?

I hvilken grad organisasjonene lykkes med å rekruttere medlemmer vil måles gjennom organisasjonenes medlemstall. I hvilken grad de lykkes med å aktivisere medlemmer vil måles gjennom antall aktive medlemmer og antall fylkes- og lokallag. Et aktivt medlem er et medlem som utfører frivillig arbeid for organisasjonen. Kriteriene for å måle rekruttering og aktivisering av medlemmer er ytterligere beskrevet i kapittel 1.4.

Organisasjonenes arbeidsmetoder og resultater når det gjelder å rekruttere og aktivisere medlemmer, og variasjonen dem imellom, vil forklares gjennom en kombinasjon av eksterne og interne forhold for organisasjonene og formelle og uformelle trekk ved disse forholdene. De eksterne forholdene bidrar til å forklare hvordan organisasjonene tilpasser seg muligheter og begrensninger i arbeidet med å påvirke miljøpolitikken og bygger på teori om korporatisme, pluralisme og politisk mulighetstruktur. Korporatisme innebærer at organisasjonene deltar i ordninger hvor staten får mulighet til å styre organisasjonene, mens pluralisme innebærer at

organisasjonene står fritt til å påvirke staten uten selv å bli styrt (Nordby 1999:1). Studien tar utgangspunkt i at rekruttering og aktivisering er mindre viktig ved deltagelse i korporative enn pluralistiske kanaler. Politisk mulighetsstruktur innebærer at de politiske strukturene organisasjonene opererer innenfor påvirker organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer (Kitschelt 1986:58). Studien vil undersøke organisasjonenes tilpasning til den vertikale organiseringen av miljøpolitikken, hvor en desentral miljøpolitikk ventes å innebære at organisasjonen vil prioritere å styrke fylkes- og lokallagene. Interne forhold bidrar på sin side til å forklare organisasjonenes evne og vilje til å rekruttere og aktivisere medlemmer gjennom to organisasjonsteoretiske perspektiver; hierarkisk styring (styringsperspektivet) og kulturperspektivet. Førstnevnte vektlegger strukturelle trekk ved organisasjonene som forklaring på medlemsrekrutteringen og aktiviseringen, mens kulturperspektivet vektlegger uformelle normer og verdier hos organisasjonens ledelse som forklaring på dette. Teoriene er ikke konkurrerende, men bidrar med ulike perspektiver og forklaringer på variasjonen mellom organisasjonene.

Kompleksiteten i de ulike forklaringsfaktorene og sammenhengene mellom disse, gjør at casestudier er valgt som metode for å undersøke organisasjonene. Undersøkelsen benytter seg også av komparativ metode ved å systematisk sammenlikne de samme elementene i begge organisasjoner og i deres kontekst. Studiene baserer seg på forskjellsmetoden ved at forskjeller mellom organisasjonene og deres kontekst vil vurderes som mulige forklaringer på variasjonen i rekruttering og aktivisering av medlemmer. Den komparative metoden bidrar dermed til å styrke forklaringene av den enkelte organisasjon. I tillegg bidrar den til å kartlegge forskjeller mellom organisasjonene og deres kontekst. Da det ikke tidligere er gjennomført komparative studier av svenske og norske miljøorganisasjoner, vil denne studien også ventes å bidra med ny kunnskap som forhåpentligvis kan være et nyttig utgangspunkt for videre studier.

Undersøkelsen plasserer seg innen to ulike, men ikke adskilte, forskningstradisjoner. For det første bygger studien på tidligere forskningen om miljøorganisasjoners rolle innen miljøpolitikken (f.eks Bortne et al. 2002; Downs 1972; Dryzek et al. 2003; Hajer 1995; Kitschelt 1986). Dersom vi legger til grunn at en stor og aktiv miljøbevegelse er et viktig kjennetegn ved grønne stater vil den betydelige forskjellen mellom organisasjonene peke i retning av at Sverige fører en mer aktiv miljøpolitikk enn Norge. Studien tar ikke mål av seg å vurdere hvilket av

landene som fører den mest ambisiøse miljøpolitikken. Dette er noe tidligere undersøkelser har forsøkt, men med sprikende konklusjoner. Norge kommer for eksempel på andre plass, og Sverige på fjerdeplass, på Yale's rangering av miljøresultatene i 146 land (Esty et al. 2005). Jahn (1999:188) rangerer derimot Sverige på tredje- og Norge på tiendeplass i sin rangering av miljøresultatene i 22 OECD land. To sentrale miljøspørsmål i både Sverige og Norge er utslippene av klimagasser og bevaringen av det biologiske mangfoldet som de siste årene i stor grad har vært knyttet til spørsmålet om bevaring av produktiv skog og bevaring av landenes ulvestammer. En rask og overfladisk sammenlikning av disse miljøspørsmålene viser at Sverige har redusert sine klimagassutslipp med 16 prosent fra 1990 til 2011 (Naturvårdsverket 2013), mens norske utslipp har økt med 5,8 prosent i samme periode (SSB 2013). Sverige har vernet omlag fem prosent av deres produktive skog, mens Norge har vernet omlag 2,5 prosent (Olerud 2013). Og mens Sverige er hjem for 300 ulver forvalter Norge 25 ulver (Christensen 2013). Selv om denne studien altså ikke tar mål av seg å vurdere miljøpolitikken i landene peker denne grove gjennomgangen i retning av at Sverige fører en mer ambisiøs miljøpolitikk enn Norge. Denne studien kaster lys over én del av miljøpolitikken i disse landene, nemlig styrken til de største, medlemsbaserte miljøorganisasjonene.

For det andre bygger studien på tidligere undersøkelser av frivillige organisasjoners rolle i det svenske og norske samfunnet (f.eks Hermansson et al. 1999; Svedberg et al. 2010; Wollebæk & Sivesind 2010; Østerud et al. 2003). Et sentralt spørsmål her er hvorvidt de frivillige organisasjonene kan sies å være *folkebevegelser* slik tradisjonen har vært i Norden. De tradisjonelle folkebevegelsene har en rekke kjennetegn som skiller dem fra idealtypiske interesseorganisasjoner, slik det er oppsummert i tabell 1.

Der folkebevegelsene i stor grad vektlegger mange og aktive medlemmer som en viktig ressurs for å oppnå politisk tyngde og legitimitet, vil interesseorganisasjonene i større grad vektlegge faglig kunnskap og økonomiske ressurser. Folkebevegelsene vil også se medlemmenes frivillige aktivitet som en viktig ressurs, mens interesseorganisasjonene i større grad vil ligne den amerikanske filantropitradisjonen med passive medlemmer der økonomisk støtte blir ansett som like viktig som det å bidra med frivillig arbeid (Wollebæk & Sivesind 2010:101). Folkebevegelsene kjennetegnes videre av å være strukturert med en hierarkisk organisasjonsmodell. Ødegard og Gulbrandsen (2011:14) beskriver denne hierarkiske

organisasjonsmodellen gjennom (i) et sentrallidd bestående av organisasjonens nasjonale styre og et sentralt sekretariat som har ansvaret for å bistå styret og gjennomføre nasjonalt vedtatte virksomhetsplaner. (ii) Et fylkes- eller regionalt nivå med fylkesstyret og en liten fylkesadministrasjon som samordner aktivitetene i fylket eller regionen, og (iii) lokalnivået med de enkelte lokallagene.

Interesseorganisasjonene vil derimot bestå av et sentralt sekretariat som formulerer og gjennomfører organisasjonens politikk og virksomhetsplaner.

Tabell 1: Idealtypiske folkebevegelser og interesseorganisasjoner

Folkebevegelser	Interesseorganisasjoner
Ikke-materielle og ideelle mål om å endre samfunnet	Arbeider for medlemmenes økonomiske interesser
Mange medlemmer gir legitimitet	Ekspertkunnskap og økonomiske ressurser gir legitimitet
Frivillig arbeid er knyttet til organisasjon hvor en er medlem	Medlemskap for å støtte organisasjon økonomisk
Demokratiske rettigheter for medlemmene som formulerer organisasjonens politikk	Ansatt stab av eksperter formulerer organisasjonens politikk
Hierarkisk organisasjonsmodell	Sentralisert organisasjonsmodell
Tette bånd mellom lokallag og sentralliddet	Lokallag og sentralliddet arbeider isolert fra hverandre
Demokratisk valgt ledelse	Utnevnelse av profesjonell ledelse
Spontane, fleksible og lydhøre overfor medlemmene	Standardiserte rutiner og forutsigbart forhold til medlemmene

(basert på Micheletti 1994:21; Wollebæk & Sivesind 2010:63; 101)

Nyere forskning har argumentert for at de frivillige organisasjonene beveger seg bort fra folkebevegelsesmodellen ved i økende grad å preges av spesialisering, profesjonalisering, egenorganisering og sentralisering (NOU 2003; Selle & Øymyr 1995; Wollebæk & Selle 2002; Wollebæk & Sivesind 2010).

Folkebevegelsesmodellen er dessuten funnet å stå sterkere i Sverige enn i Norge (Wollebæk & Sivesind 2010:103). (Wollebæk & Sivesind 2010:103). Når Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet lykkes med rekruttere og aktivisere medlemmer, peker dette i retning av at dette også gjelder innen miljøbevegelsen i disse landene. Å forstå denne forskjellen vil dermed også være et bidrag til forskningen om frivillig sektor i Sverige og Norge.

1.1 Tidligere undersøkelser av miljøbevegelsen i Sverige og Norge

Det finnes en bred forskningslitteratur som er relevant for studier av miljøorganisasjoner i Sverige og Norge. Disse studiene har i stor grad knyttet seg til organisasjonenes interessehevding overfor staten, hvor enkeltindividets muligheter til å hevde sine interesser og kontrollere beslutninger i det politiske systemet står sentralt (Nordby 1999:3). Det er derimot langt færre studier som har undersøkt hvordan miljøorganisasjonene har tilpasset seg begrensinger og muligheter i møte med staten.

En av studiene som undersøker slik tilpasning til staten i norsk og svensk miljøbevegelse er Dryzek og medarbeidere (2003:24) som forklarer forskjellen i Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets medlemstall med forskjeller i hvorvidt organisasjonenes blir invitert inn i offentlige beslutningsprosesser eller ei. Norge beskrives som en *aktivt inkluderende stat* hvor miljøorganisasjonene inviteres inn for å gi legitimitet til miljøpolitiske beslutningsprosesser. Dryzek og medarbeidere (2003:24) knytter slik inkludering først og fremst til organisasjonenes deltagelse i offentlige råd og utvalg. Deltagelsen i slike råd og utvalg vil innebære mindre behov for å rekruttere medlemmer fordi organisasjonene først og fremst vil representere faglig ekspertise gjennom sin deltagelse, ikke mange medlemmer. I tillegg vil slik deltagelse også vanskeliggjøre aktiviseringen da organisasjonene vil måtte inngå kompromisser som er upopulære blant medlemmene og fordi slike råd og utvalg foregår bak lukkede dører og dermed ikke inkluderer de aktive medlemmene i påvirkningsarbeidet. Den aktive inkluderingen har i følge forfatterne gjort båndene mellom norske miljøorganisasjonenes og staten så tette at miljøorganisasjonene i praksis fungerer som statens rådgivere, fremfor å være en folkelig bevegelse med mange medlemmer (Dryzek et al. 2003:23; 100). Sverige blir av Dryzek og medarbeidere (2003:8) derimot beskrevet som en *passivt ekskluderende stat* innen miljøpolitikken. Selv om Sverige regnes som en korporativ stat, med institusjonaliserte forhold mellom staten og organisasjonene, er de korporative ordninger forbeholdt organisasjoner innen arbeidslivet. Dette gjør at den svenske miljøbevegelsen i større grad enn i Norge har behov for å rekruttere medlemmer og drive opinionsarbeid overfor befolkningen for å påvirke miljøpolitikken (Dryzek et al. 2003:162).

Dryzek og medarbeideres studie finner delvis støtte i andre undersøkelser av miljøbevegelsen i Sverige og Norge. Grendstad, Selle og Strømsnes (2006:11) mener det er rett å karakterisere båndene mellom den norske staten og miljøorganisasjonen

som tette. Samtidig mener de det er misforstått å hevde at miljøbevegelsens tette bånd til staten hindrer deres frihet og mulighet til medlemsrekruttering (Grendstad et al. 2006:13). Miljøorganisasjonenes tette bånd til staten må heller sees som en naturlig del av det politiske systemet i Norge. Den norske befolkningens store tillit til staten medfører at det forventes at organisasjonene inngår i tett samarbeid med staten (Grendstad et al. 2006:156). Naturvernforbundets lave medlemstall forklares i stedet med fremveksten av nye miljøorganisasjoner i Norge, noe som øker konkurransen om medlemmer mellom organisasjonene (Selle & Strømsnes 1998).

Dryzek og medarbeideres vektlegging av deltagelse i råd og utvalg som årsak til den norske miljøbevegelsens lave medlemsmasse innebærer at deres studie knytter seg til spørsmålet om organisasjonenes deltagelse i korporative kanaler. Offentlige råd og utvalg regnes som en klart korporativ kanal (Nordby 1999:17). Studier av norsk miljøbevegelses finner derimot lite deltagelse i slike korporative kanaler. Rommetvedt og Melberg (1996:56) konkluderer med at miljøbevegelses deltagelse i korporative kanaler er begrenset, mens den uformelle lobbyvirksomheten, særlig rettet mot Stortinget, er omfattende og voksende. Den norske makt- og demokratiutredningen fra 2003 konkluderer med det samme (NOU 2003:21). Opedal (1996:205-206) viser på sin side til at miljøbevegelsen selv vektlegger både pluralistiske og korporative påvirkningskanaler som viktige. Disse studiene moderer dermed Dryzek og medarbeideres argument om særlig tette bånd mellom staten og organisasjonene, noe som i så fall vil innebære at deltagelse i offentlige råd og utvalg ikke står like sterkt som forklaring på norsk miljøbevegelses lave medlemstall.

Undersøkelser av miljøbevegelsen i Sverige gir Dryzek og medarbeidere rett i beskrivelsen av Sverige som en passivt ekskluderende stat. Rothstein konkluderer i sin studie av miljøbevegelsens korporative bånd til staten med at miljøorganisasjonene befinner seg i en "negativ spiral der man suksessivt manøvreres ut av besluttede organer" (Rothstein 1992:269). At den korporative kanal er svekket støttes også av en rekke andre og nyere studier, deriblant Sveriges makt- og demokratiutredninger (f.eks Blom-Hansen 2000:171; Hermansson et al. 1997:376; SOU 2000). Studier av den svenske miljøbevegelses deltagelse i offentlige råd og utvalg styrker dermed Dryzek og medarbeideres forklaring av Naturskyddsföreningens høye medlemstall med deres "utenforskap" som gjør mange medlemmer til en viktig ressurs for å oppnå innflytelse.

Vi ser altså at spørsmålet om korporatisme og pluralisme har stått sentralt i tidligere studier av den svenske og norske miljøbevegelsen. Studiene gir derimot ikke et klart og entydig svar på om disse teoriene kan forklare hvorfor Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer. Dette er årsaken til at denne studien vil undersøke dette spørsmålet nærmere, i tillegg til å undersøke andre mulige forklaringer på denne forskjellen.

1.2 Valg av teori for å forklare organisasjonene

Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet ønsker begge å påvirke offentlige beslutningsprosesser for å nå sine mål om å verne om natur og miljø. Dette gjør det naturlig å se nærmere på den formelle strukturen i de enkelte landene og vurdere hvordan disse kan tenkes å påvirke organisasjonene. Vurderingen bygger på tidligere studier av den svenske og norske miljøbevegelsen ved å knytte seg til spørsmålet om organisasjonenes bruk av korporative eller pluralistiske påvirkningskanaler. En årsak til at spørsmålet om korporatisme og pluralisme har stått sentralt i tidligere undersøkelser av miljøorganisasjonene i Sverige og Norge er at teoriene har knyttet skillet mellom staten og organisasjonene til grunnleggende trekk ved samfunnet. Samrøre mellom staten og organisasjonene kan undergrave demokratiske prinsipper ved at medlemmer av viktige organisasjoner får politisk innflytelse ut over den stemmen de avgir ved parlamentsvalg (Nordby 1999:1). Denne studien vil ha en mer beskjeden bruk av teorien enn å knytte den til spørsmålet om demokratiske prinsipper. I stedet vil teorien anvendes for å undersøke hvordan Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets rekruttering og aktivisering påvirkes av arbeid gjennom korporative og pluralistiske kanaler.

Teori om politisk mulighetsstruktur har også blitt brukt i studier som søker å forklare miljøbevegelsen gjennom formelle trekk ved omgivelsene (f.eks Kitschelt 1986; Seippel 1999; van den Heijden 1997). Teorien foreslår en rekke mulige forklaringsfaktorer for deres valg av strategi. Av disse vil studien se på to forhold ved organisasjonenes ytre og formelle trekk: organisasjonenes tilpasning til politikken vertikale organisering, samt antall miljøorganisasjoner i den svenske og norske miljøbevegelsen.

I den grad kommunene har en viktig rolle i miljøpolitikken vil dette ventes å innebære at organisasjonene styrker fylkes- og lokallagene slik at de i større grad

evner å påvirke den lokale miljøpolitikken (Kriesi 1995:172). Det er gjennom fylkes- og lokallagene de tradisjonelle folkebevegelsene i hovedsak har aktivisert sine medlemmer og på den måten vil organisasjoner som styrker fylkes- og lokallagene også ventes å øke antall aktive medlemmer. Mange miljøorganisasjoner er på sin side ventet å øke konkurransen om medlemmer innen miljøbevegelsen, noe som dermed påvirker Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets evne til å rekruttere og aktivisere medlemmer (Meyer & Whittier 1994:278).

En utfordring med å bruke korporatisme, pluralisme og politisk mulighetsstruktur til å forklare to miljøorganisasjoner er at teoriene søker å forklare grunnleggende, strukturelle trekk ved statene og befinner seg dermed på et teoretisk ”høyt” nivå. Undersøkelsen av to miljøorganisasjoners arbeid med å rekruttere og aktivisere medlemmer er derimot langt mer konkret. Teoriene er også som regel knyttet til spørsmålet om interessehevding og konsekvenser for selve politikutfordringen, mens denne studien vil undersøke hvordan organisasjonene tilpasser seg formelle trekk ved omgivelsene. For å bøte på disse utfordringene vil det utvikles spesifikke teoretiske forventninger til organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer.

Uformelle trekk ved organisasjonenes omgivelser, som befolkningens holdninger til miljø og holdninger til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner, kan også knyttes til politisk mulighetsstruktur (Rucht 1996:189-190; Seippel 2000:191). I hvilken grad det er samsvar mellom holdninger i befolkningen og de holdninger som organisasjonene representerer ventes å påvirke mulighetene for å rekruttere og aktivisere medlemmer. Stort miljøengasjement i befolkningen og positive holdninger til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner peker dermed i retning av gode muligheter for å lykkes med dette.

Selv om ytre forhold er ventet å være viktige for å forstå organisasjonenes mulighetsrom og deres arbeidsmetoder er disse forklaringsfaktorene indirekte og unnlater å undersøke viktige interne forhold ved organisasjonene. En studie av den amerikanske miljøorganisasjonen Sierra Club, som også er en lokallagsbasert miljøorganisasjon, finner at interne organisasjonsforhold er en viktigere forklaringsfaktor for å forstå miljøorganisasjonen enn deres omgivelser (Andrews et al. 2010). Det vil derfor bringes inn to organisasjonsteoretiske perspektiver for å få en mer helhetlig vurdering av organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Styringsperspektivet benyttes for å forklare hvordan, og i hvilken grad,

organisasjonens ledelse *evner* å styre organisasjonene for å oppnå medlemsrekruttering og aktivisering. Kulturperspektivet vil derimot forklare ledelsens *vilje* til å prioritere rekruttering og aktivisering av medlemmer. Kulturperspektivet bygger i stor grad på teori om stivhengighet hvor valg foretatt i kritiske situasjoner (critical junctures) vil være særlige viktige for organisasjonenes videre arbeid med rekruttering og aktivisering av medlemmer.

Disse organisasjonsteoretiske perspektiver vil benyttes selv om de i utgangspunktet er utviklet for å studere bedrifter og offentlige organisasjoner. Frivillige organisasjoner opererer annerledes enn bedrifter og organisasjoner innen offentlig forvaltning blant annet ved at de har en langt mer desentralisert beslutningsstruktur hvor lokallag og frivillige medlemmer står fritt til selv å avgjøre hvilke saker de tar for seg og hvordan de ønsker å arbeide. Mye av arbeidet i frivillige organisasjoner skjer også nettopp av frivillige medlemmer noe , i motsetning til hos bedriftene og i offentlige organisasjoner. Dette vil gjøre det vanskelig å pålegge medlemmene arbeidsoppgaver fra organisasjonenes sentralledd (Knocke & Prenskey 1984; Skocpol 2003; Wilson 1973). Likefullt vil de organisasjonsteoretiske perspektivene være relevante for å studere Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet da disse nettopp er organisasjoner.

Tabell 2: Oppgavens undersøkelsesopplegg

	Eksterne forhold	Interne forhold
Formelle trekk	- Muligheter og begrensninger ved deltagelse i korporative og pluralistiske kanaler - Tilpasning til den politiske mulighetsstrukturen	- Ledelsen <i>evne</i> til å sikre rekruttering og aktivisering av medlemmer
Uformelle trekk	- Tilpasning til befolkningens holdninger til miljø og holdninger til medlemskap deltagelse i frivillige organisasjoner	- Ledelsens <i>vilje</i> til medlemsrekruttering og aktivisering

Studien bygger på et mangfold av teorier som bringer inn en rekke mulige forklaringsfaktorer i studien av organisasjonene. Samtidig vil det være mange forhold som ikke dekkes. Noen eksempler på dette kan være det at Sverige har et eget

miljøparti i Riksdagen (Miljöpartiet de Gröna), mens det ikke finnes et eget miljøparti på Stortinget i Norge, noe som kan ha betydning for organisasjonenes valg av strategi i påvirkningen av miljøpolitikken. Samtidig viser tidligere studier at Sosialistisk Venstreparti og Venstre har fylt tomrommet fra mangelen på et eget norsk miljøparti (Aardal 1993; Knutsen 1997). Studien vurderer forskjeller i befolkningens holdninger til miljø som årsak til variasjon i medlemsrekruttering og aktivisering, men vurderer ikke årsakene til eventuelle holdningsforskjeller mellom landene. Det at Sverige har atomkraft, men ikke Norge, kan innebære større tilbøyelighet til å bli medlem av miljøorganisasjoner, i tråd med Becks teori om risikosamfunnet (Beck 1992).

Når studien likevel fokuserer på de teoriene den gjør er dette med bakgrunn i både tidligere studier av miljøpolitikken i disse landene og tidligere studier av tilsvarende organisasjoner i andre land. Disse studiene er vist til i forklaringen av den enkelte teori overfor. I tillegg antas disse teoriene å være særlig relevante for å forstå organisasjonenes medlemrekruttering og aktivisering og forskjeller mellom to organisasjoner i Sverige og Norge.

1.3 Avgrensninger

En viktig avgrensning i studien er at den vurderer hvordan organisasjonens *sentralledd* rekrutterer og aktiviserer medlemmer. Med *sentralledd* menes organisasjonens nasjonalt vedtatte prioriteringer og arbeid utført av sentralt ansatte og tillitsvalgte. Denne avgrensningen er gjort med bakgrunn i tidligere forskning, hvor nettopp organisasjonens nasjonale prioriteringer og arbeidsmetoder er analysert (f.eks Dryzek et al. 2003; Uhrwing 2001). I tillegg har det vært behov for å avgrense omfanget av studien for å kunne vurdere kompleksiteten ved ytre og interne forhold for organisasjonene. Denne avgrensningen gjør at det ikke gis et fullstendig bilde av organisasjonenes rekrutterings- og aktiviseringsarbeid da det foregår mye slikt arbeid på fylkes- og lokallagsnivå, som ikke undersøkes. Likefullt vil kartleggingen av *sentralleddets* arbeid være helt sentralt da det er *sentralleddet* som forvalter mesteparten av organisasjonens økonomiske ressurser og det er *sentralleddet* som har i oppgave å utføre vedtak gjennomført av organisasjonenes øverste beslutningsorgan; landsmøtet.

Studien er også avgrenset til å vurdere organisasjonenes *nasjonale* arbeid med miljøsaker. Både Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet har et omfattende internasjonalt engasjement og arbeider både med miljøpolitikk på EU-nivå, gjennom

relevante FN-prosesser og ved å støtte miljøprosjekter og miljøbevegelse i andre land. At Sverige er medlem av EU, mens Norge ikke er det, vil også kunne ha betydning for organisasjonenes arbeidsmetoder for å påvirke miljøpolitikken. Når studien likevel er avgrenset til organisasjonenes nasjonale arbeid er dette særlig med bakgrunn i aktivisering av medlemmer, hvor de aktive medlemmene og fylkes- og lokallagene i hovedsak er knyttet til organisasjonenes nasjonale aktivitet. Dersom studien også hadde vurdert organisasjonenes internasjonale arbeid ville dette trolig pekt i retning av at Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet ville styrket organisasjonenes faglige arbeid fra sentralledet for å kunne møte krav og muligheter i påvirkningen av miljøpolitikk på EU-nivå.

En annen avgrensning er at beskrivelsen av organisasjonens arbeidsmetoder og holdninger til rekruttering og aktivisering av medlemmer undersøkes for perioden 2005-2011. Studien er ikke avgrenset *kun* til denne perioden, blant annet vil en gjennomgang av særlig viktige historiske hendelser bidra til å forklare rekrutteringen og aktiviseringen. Likevel har det vært behov for å avgrense både datainnsamlingen og selve studien. Perioden 2005-2011 er valgt med ønske om å studere en periode som ligger tett opp til organisasjonenes "nåsituasjon", samtidig som organisasjonene må ha hatt tid til å gjennomføre egnevaluering av arbeid og resultater.

1.4 Konkretisering av avhengig variabel

Organisasjonens medlemstall brukes for å måle i hvilken grad organisasjonene lykkes med å rekruttere medlemmer. Her benyttes organisasjonenes egen definisjon av medlemskap, hvor alle som har betalt medlemsavgift siste år teller som medlemmer. Begge organisasjoner opererer også med en kombinasjon av to medlemskategorier; hovedmedlem og husstandsmedlemmer. Hovedmedlemmer er individuelle medlemskap i organisasjonen, mens husstandsmedlemmer innebærer at alle personer i en familie bosatt på samme adresse telles som medlem. I Naturskyddsföreningen er nesten 70 prosent av medlemmene husstandsmedlemmer, mot 15 prosent i Naturvernforbundet (Naturskyddsföreningen 2012a:172; Naturvernforbundet 2012a:4). Da studien opererer med samlet medlemstall for begge organisasjoner vil denne forskjellen ikke innebære forskjell i sammenlikningen av organisasjonenes medlemstall. Samtidig er forskjellen verdt å merke seg da rekrutteringen av en husstand vil øke medlemstallet mer enn rekrutteringen av et hovedmedlem.

Organisasjonene har også noe ulik pris for medlemskap. Naturvernforbundet har rabattert pris første året man er medlem. For førsteårsmedlemmer er det 25 prosent rimeligere å bli medlem i Naturvernforbundet enn i Naturskyddsföreningen. Fra og med medlemskapets andre år er det motsatt, da er det 30 prosent rimeligere å være medlem av Naturskyddsföreningen. Prisforskjellene i kroner er imidlertid små og ventes ikke ha stor påvirkning på organisasjonenes medlemstall. At 92 prosent av Naturvernforbundets medlemmer fornyer sitt medlemskap, til tross for økt medlemsavgift dette andre året, bygger opp under dette (Naturvernforbundet 2012a:4)

I hvilken grad organisasjonene lykkes med å aktivisere medlemmer måles gjennom antall aktive medlemmer og antall fylkes- og lokallag. Ingen av organisasjonene opererer med eget register over antall aktive medlemmer og har derfor heller ikke fastsatte kriterier for hva som utgjør et aktivt medlem. Mangelen på en slik oversikt gjør at studien baserer seg på beregninger gjort av det sentrale sekretariatet i hver organisasjon. Definisjonen på hva som utgjør et aktivt medlem er likt for begge organisasjonene; aktive medlemmer er personer som utfører frivillig arbeid for organisasjonen. Dette omfatter tillitsvalgte i fylkeslag, lokallag og organisasjonens nettverk, samt andre som bidrar med frivillig arbeid. Deltagere på konferanser, seminarer og andre aktiviteter teller dermed ikke som aktive medlemmer, med mindre de har bidratt som arrangører. Naturskyddsföreningen anslår at organisasjonen har 10 000 aktive medlemmer, hvor halvparten er organisert gjennom fylkes- og lokallagene og halvparten i organisasjonenes nettverk (Naturskyddsföreningen 2011b:3). Hos Naturvernforbundet varierer anslaget på antall aktive fra 500 til 1000 aktive medlemmer. Variasjonen i Naturvernforbundets anslag gjør at det er benyttet et gjennomsnitt av anslagene. Studien opererer derfor med anslag på 800 aktive medlemmer i Naturvernforbundet.

Antall fylkes- og lokallag benyttes som mål på organisasjonenes aktivisering av medlemmer da det først og fremst er gjennom fylkes- og lokallagene de tradisjonelle folkebevegelsene har aktivisert medlemmer. Her ville det også vært nyttig å kunne vurdere hvor mange aktive medlemmer de ulike fylkes- og lokallagene har. Da det ikke finnes oversikt over antall aktive medlemmer fordelt på fylkes- og lokallag har dette ikke vært mulig. Vi får likevel et inntrykk av dette ved å se antall fylkes- og lokallag i sammenheng med antall medlemmer. I Naturskyddsföreningen er det i gjennomsnitt 17 aktive medlemmer per fylkes- og lokallag, mot 8 aktive medlemmer per fylkes- og lokallag i Naturvernforbundet.

I 2011 hadde Naturskyddsföreningen 273 lokallag og 24 fylkeslag, mot Naturvernforbundets 88 lokallag og 17 fylkeslag. Kravene for å være fylkes- og lokallag i organisasjonene er tilnærmet identiske. Samtidig er Naturskyddsföreningen organisert i 24 fylker, mens Naturvernforbundet er organisert i 18 fylker¹. Da studien opererer med fylkes- og lokallag i en samlet kategori vil det innebære at Naturskyddsföreningen naturlig vil ha et noe større antall fylkes- og lokallag som resultat av annen fylkesorganisering.

1.5 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 har redegjort for oppgavens tema, problemstilling og viktige avgrensninger. I kapittel 2 redegjøres det ytterligere for de teoretiske perspektivene, i tillegg til at det utvikles teoretiske forventninger til organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Her redegjør også for metodiske valg og vurderinger. Kapittel 3 er studiens første empirikapittelet hvor indre forhold i organisasjonenes arbeid og resultater med rekruttering og aktivisering av medlemmer beskrives. Dette gjøres først for perioden 2005-2011, så ved å vurdere sentrale historiske begivenheter for organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. I kapittel 4 presenteres ytre forhold for organisasjonene som ventes å påvirke deres rekruttering og aktivisering av medlemmer. Her vil først organisasjonenes påvirkning av den nasjonale miljøpolitikken og organisasjonenes bånd til staten beskrives. Deretter vil kommunenes rolle i miljøpolitikken kartlegges, før sentrale trekk ved landskapet av miljøorganisasjoner i det enkelte lands miljøbevegelse gjøres rede for. Avslutningsvis i kapittel 4 vil befolkningens holdninger til miljøspørsmål og deltagelse i frivillige organisasjoner i det enkelte land undersøkes. I Kapittel 5 analyseres organisasjonene med bakgrunn i de teoretiske forventningene. Her vil også organisasjonene og deres omgivelser sammenliknes for å styrke forklaringen av den enkelte organisasjon og for å forklare variasjon dem imellom. Til slutt vil kapittel 6 redegjøre for oppgavens konklusjoner og vurdere retning for eventuelle videre undersøkelser som vil kunne belyse problemstillingen ytterligere.

---

¹ Oslo og Akershus er organisert som ett fylkeslag. I 2011 hadde ikke Naturvernforbundet fylkeslag i Aust-Agder.

2. Teoretiske forventninger

Dette kapittelet vil ytterligere redegjøre for teoriene som er valgt og utvikle konkrete teoretiske forventninger for hvorfor Naturskyddsföreningen har lyktes bedre med rekruttering og aktivisering av medlemmer enn Naturvernforbundet. Disse forventningene vil så benyttes i analysekapittelet for å forklare organisasjonene og variasjonen dem imellom.

2.1 Eksterne forhold, formelle trekk

Organisasjonenes forhold til staten er ofte beskrevet og analysert gjennom teori om korporatisme og pluralisme. Studien baserer seg på Nordby (1999:1) sin definisjon av korporatisme hvor dette er en institusjonalisert kontakt mellom organisasjonene og staten (Christiansen & Rommetvedt 1999:6; Hermansson et al. 1999:22) der staten gjennom disse kanalene har mulighet til å styre organisasjonens virksomhet (Nordby 1999:1). Korporatisme skiller seg med dette fra pluralistiske systemer hvor interesseorganisasjonene er frie til å påvirke staten uten selv å bli styrt (Nordby 1999:1).

Både Sverige og Norge regnes for å være blant de mest korporative statene i Europa (Dryzek et al. 2003; Lijphart 1971; Lijphart & Crepaz 1991; Schmitter 1974; Siaroff 1999). Nordby (1999) beskriver på sin side Norge som et blandingssystem, med korporative og pluralistiske sektorer side om side. Studien tar ikke mål av seg å klassifisere eller vurdere Sverige og Norge som korporative eller pluralistiske stater, men utvikler teoretiske forventninger til hvordan organisasjonenes påvirkningsarbeid overfor den nasjonale miljøpolitikken, gjennom korporative og pluralistiske kanaler, påvirker organisasjonenes arbeid med rekruttering og aktivisering av medlemmer. Hva som menes med korporative og pluralistiske påvirkningskanaler er konkretisert i tabell 3.

Tabell 3: Operasjonalisering av korporative og pluralistiske påvirkningskanaler

	Korporatisme	Pluralisme
Kanaler for påvirkning	- Offentlige råd og utvalg	- Lobbyisme - Høringer
Økonomisk støtte	- Statlig støtte	- Ikke statlig støtte

Med *offentlige råd og utvalg* menes her offentlig nedsatte råd og utvalg. Deltagelse i slike råd og utvalg kan skje i på flere nivå i beslutningsprosessen. Hermansson og medarbeidere (1999:23-40) skiller mellom beslutningskorporatisme, forberedelseskorporatisme og gjennomføringskorporatisme. Beslutningskorporatisme viser til organisasjonenes deltagelse i parlamentariske beslutninger, for eksempel deltagelse i partienes styrever, mens gjennomføringskorporatisme knyttes til at interesseorganisasjonene får delegert oppgaven å implementere og utføre politikk. Innen miljøfeltet er det få eksempler på beslutningskorporatisme og gjennomføringskorporatisme. Oppmerksomheten rettes derfor mot den tredje formen for korporatisme; forberedelseskorporatisme. Slik korporatisme kan innebære deltagelse i svenske eller norske offentlige utredninger, representasjon i styret til forvaltningsorganer og mer permanente rådgivningsorganer til direktorater og departementer.

Teorien om korporatisme legger i utgangspunktet til grunn at organisasjonene ønsker å delta i slike råd og utvalg da dette gir mulighet til å delta i utformingen av miljøpolitikken. Ikke-deltagelse blir i et slikt perspektiv forklart med at organisasjonene ikke blir invitert til å delta (Moren 1958; Schattschneider 1961). Det er flere grunner til at staten ønsker å inkludere organisasjonene. For det første kan organisasjonene bidra med nyttig informasjon gjennom sin tekniske ekspertise (Uhrwing 2001:295-96). For det andre er organisasjonene med på å gi beslutningsprosessen legitimitet, for eksempel gjennom å representere mange og aktive medlemmer eller på grunn av at organisasjonen representerer særlig viktige interesser for myndighetene (Enjolras & Waldahl 2009:15). For det tredje vil organisasjonenes deltagelse kunne hindre ekstern kritikk av politiske beslutninger og dermed øke muligheten for implementering av vedtaket (Uhrwing 2001:297). Legger vi til grunn at organisasjonene vil ønske å delta i offentlige råd og utvalg vil organisasjonene kunne øke mulighetene til å bli invitert gjennom å oppfylle disse ønskene fra staten. Medlemsrekruttering og aktivisering vil da være en av flere strategier for Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet å øke mulighetene til å bli invitert til slik deltagelse.

Lobbyisme defineres som en ikke-institusjonalisert direktekontakt med politikere eller tjenestemenn for å påvirke en offentlig beslutning (Hermansson et al. 1999:17). Lobbyismen knyttes dermed til pluralismen med bakgrunn i at dette er en

ikke-institusjonalisert kontakt der staten i liten grad har mulighet til å styre organisasjonene. Muntlige og skriftlige *høringer* forekommer gjerne i beslutningsprosessens utredningsfase og organisasjonene gis her mulighet til å fremme egne interesser uten å bli styrt av staten. Høringer kategoriseres således som en pluralistisk kanal.

Innen pluralistiske påvirkningskanaler vil antall medlemmer og deres aktivitet være en særlig viktig ressurs (Maloney et al. 1994:23; Nownes & Freeman 1998:103-105). Politikere som ønsker å gjøre seg populære overfor potensielle velgere vil anse organisasjoner med mange og aktive medlemmer for særlig viktige. Organisasjonene vil for eksempel gjennom medlemmene ha mulighet til å informere disse om eventuell misnøye med en politiker eller et parti (Maloney et al. 1994:21-22). Også antall aktive medlemmer vil være viktig, da misnøyen med en politiker, eller et politisk parti, vil være mer kraftfullt hvis organisasjonen også har en aktiv medlemsmasse som kan bringe denne misnøyen ut til befolkningen (Schlozman & Tierney 1986:396; Uhrwing 2001:24). Påvirkning gjennom pluralistiske kanaler gir dermed forventning om at organisasjonene vil prioritere medlemsrekruttering og aktivisering for å øke sin egen makt og innflytelse i møte med politiske myndigheter, i tråd med den nordiske folkebevegelsesmodellen. Mange og aktive medlemmer vil være særlig viktig i organisasjonenes lobbyarbeid overfor politikere og politiske partier, men også innen muntlige og skriftlige høringer på politisk nivå. For skriftlige og muntlige høringer rettet mot miljøforvaltningen vil organisasjonens størrelse ikke være like viktig da representanter for forvaltningen ikke står på valg og dermed ikke er like avhengig av å gjøre seg populære overfor potensielle velgere.

Hvorvidt organisasjonene velger å påvirke miljøpolitikken gjennom korporative eller pluralistiske kanaler vil dermed ventes å påvirke både viljen og evnen til å rekruttere og aktivisere medlemmer. Da mange og aktive medlemmer er særlig viktig i møte med politikere, og i mindre grad er viktig i møte med representanter for offentlig forvaltning og andre interesseorganisasjoner, forventes det at viljen til å rekruttere og aktivisere medlemmer vil være større for organisasjoner som velger pluralistiske påvirkningskanaler fremfor korporative kanaler. Denne forskjellen er også en av årsakene for at Dryzek og medarbeidere (2003) forklarer størrelsesforskjellen mellom Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet med ulike deltagelse i offentlige råd og utvalg.

Organisasjonenes evne til å rekruttere medlemmer vil også kunne svekkes ved deltagelse i korporative kanaler. Olsen (1983:160) fremhever at organisasjonene ikke nødvendigvis vil ønske å delta i offentlige råd og utvalg da dette kan gå på bekostning av organisasjonens ideologiske ”renhet”, noe som igjen gjør medlemsrekruttering vanskeligere. Organisasjoner som velger å ikke delta i korporative kanaler ventes dermed i større grad å lykkes med å rekruttere mange medlemmer. Mulighetene for å aktivisere medlemmer vil også være vanskeligere innen korporative kanaler da forhandlinger i offentlige råd og utvalg gjerne foregår gjerne i lukkede fora (Nordby 1999:14). For personer som ønsker å delta i påvirkningen av miljøpolitikken gjennom sin aktive deltagelse i en miljøorganisasjon, vil organisasjoner som prioriterer korporative fremfor pluralistiske kanaler dermed være mindre attraktive for personer som ønsker å arbeide med å påvirke miljøpolitikken.

Staten vil også kunne styre organisasjonene gjennom økonomisk støtte, noe som gjør at statsstøtte kan defineres som korporatisme med utgangspunkt i Nordby sin definisjon. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt statsstøtte bør betegnes som en korporativ ordning, noe som ofte er forbeholdt spørsmålet om påvirkningskanaler, men uavhengig av dette vil spørsmålet om organisasjonenes bånd til staten ventes å være et viktig trekk ved organisasjonenes formelle omgivelser som påvirker deres rekruttering av medlemmer. Slik statsstøtte kan deles i to hovedformer: *driftsstøtte* og *prosjektstøtte*. Driftsstøtte er i utgangspunktet ”frie” midler som organisasjonen kan bruke på hva de selv måtte ønske. Samtidig stiller staten formelle, eller uformelle, krav til hva slags organisasjoner de ønsker å støtte og er dermed med å påvirke organisasjonens prioriteringer. Prosjektstøtte er støtte til enkeltprosjekter hvor staten har en aktiv rolle i å velge prosjekter de ønsker å støtte opp om. Både gjennom utvelgelsen av prosjekter og gjennom kontroll av hvordan midlene er brukt vil staten dermed kunne styre organisasjonenes virksomhet (Dryzek et al. 2003:87; Bortne et al. 2002). Da staten gis mulighet til å styre organisasjonene både gjennom drifts- og prosjektstøtte vil disse behandles samlet i vurderingen av organisasjonenes økonomiske bånd til staten. Dryzek og medarbeidere knytter statstøtte til organisasjonenes moderering av egen politikk og ikke til spørsmålet om medlemsrekruttering (Dryzek et al. 2003:23-24). Moderering av egen politikk vil samtidig kunne ha en indirekte effekt på medlemsrekrutteringen i tråd med Olsen (1983) sitt argument om at tap av ideologisk ”renhet” vil vanskeliggjøre medlemsrekruttering. Det er likefullt nærliggende å anta at statsstøtte også vil ha en

direkte effekt på organisasjonenes vilje til å rekruttere og aktivisere, da økonomisk støtte som ikke er knyttet til organisasjonenes medlemstall vil redusere behovet for å sikre inntekter gjennom medlemsrekruttering. Studien velger å legge dette siste argumentet til grunn. Dette innebærer at variasjonen i organisasjonenes medlemsrekruttering kan forklares med forskjeller i statsstøtte.

Også andre forhold ved organisasjonenes formelle omgivelser ventes å påvirke rekrutteringen og aktiviseringen av medlemmer. Mange av disse forholdene er samlet under begrepet om politisk mulighetsstruktur (Kitschelt 1986; Kriesi 1995; Micheletti 1994). Tarrow (1994:18) definerer politisk mulighetsstruktur som ”formelle og varige dimensjoner ved organisasjonenes politiske omgivelser som oppmuntrer eller fraråder kollektiv organisering”, for eksempel gjennom frivillige organisasjoner. Som vi ser av definisjonen er begrepet svært vidt med mange potensielle forklaringsfaktorer. Dette er også bakgrunnen for at teorien er beskrevet som lite egnet til å forklare egenskaper til organisasjoner som Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet (Rootes 1999a). Studien tar heller ikke mål av seg å vurdere alle formelle trekk ved organisasjonenes omgivelser, men bygger på den politiske mulighetsstrukturens forventning om at organisasjonene vil tilpasse seg hvorvidt politikken er sentralisert eller desentralisert, og at organisasjonslandskapet i miljøbevegelsen i Sverige og Norge vil ha betydning for organisasjonenes prioritering og rekruttering av medlemmer.

Dersom miljøpolitikken er desentralisert forventes det at organisasjonene mobiliserer aktive medlemmer lokalt fremfor nasjonalt (Kriesi 1995:179; Van den Heijden 2006:31). Sentralleddet vil da prioriterere å styrke fylkes- og lokallagens evne til å påvirke den kommunale miljøpolitikken. Slik styrking av fylkes- og lokallagene vil ventes å bidra til etableringen av flere lokallag; ett av kriteriene for hvorvidt organisasjonene lykkes med å aktivisere medlemmer.

Antall organisasjoner innen miljøbevegelsen og konkurransen dem imellom vil også påvirke mulighetene organisasjonene har for å rekruttere og aktivisere medlemmer (Meyer & Whittier 1994:278). Mange organisasjoner vil gjøre konkurransen om medlemmene større, noe som gjør det vanskeligere for Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet å rekruttere og aktivisere medlemmer. Da Naturskyddsföreningen i større grad har lyktes med å rekruttere og aktivisere medlemmer forventes det dermed at den norske miljøbevegelsen består av flere organisasjoner enn den svenske. Miljøbevegelsens organisasjonslandskap knyttes til teorien om politisk mulighetsstruktur ved å være en formell og varig dimensjon ved

organisasjonenes omgivelser. I tillegg er stort organisasjonsmangfold et typisk kjennetegn for pluralistiske stater da mange organisasjoner vil ha mulighet til å påvirke politikken, mens statens utvelgelse av noen organisasjoner innen korporatismen fører til noen få, men sterke organisasjoner.

Organisasjonenes eksterne og formelle trekk gir forventninger om at:

- Naturskyddsföreningen lykkes bedre med å rekruttere og aktivisere medlemmer fordi de i større grad benytter seg av pluralistiske kanaler for å påvirke miljøpolitikken, mens Naturvernforbundet i større grad benytter seg av korporative kanaler
- Naturskyddsföreningen vil prioritere medlemsrekruttering høyere enn Naturvernforbundet fordi de i mindre grad mottar statsstøtte
- Organisasjonene vil tilpasse seg en desentral miljøpolitikk ved å styrke fylkes- og lokallagene
- Naturskyddsföreningen lykkes bedre med å rekruttere og aktivisere medlemmer fordi det er mindre konkurranse mellom miljøorganisasjonene om medlemmer i Sverige enn i Norge

2.2 Eksterne forhold, uformelle trekk

Studien forventer at organisasjonene tilpasser seg uformelle trekk ved omgivelsene. Slike uformelle trekk kan knyttes til en bred definisjon av politisk mulighetsstruktur hvor også befolkningens holdninger er med å definere organisasjonenes mulighetsstruktur (Seippel 2000:191). En slik tolkning av politisk mulighetsstruktur bygger på spørsmålet om politiske skillelinjer i de enkelte landene. Studien knytter spørsmålet om befolkningens holdninger til to forhold; viktigheten av miljøspørsmål i befolkningen og i hvilken grad befolkningen er positivt innstilt til medlemskap og aktiv deltagelse i frivillige organisasjoner.

Når det gjelder spørsmålet om holdninger til miljø i Sverige og Norge har tidligere studier konkludert med at det er tvilsomt om miljøvern kan betegnes som en politisk skillelinje i den forstand at holdningene til miljøvern utgjør klare sosiale motsetninger i befolkningen, at de er knyttet til bevisste, kollektive identiteter og at miljøvern har et enhetlig organisatorisk uttrykk (Aardal 1993:8; Bennulf & Holmberg 1990:178-179). Likefullt er det enighet om at miljøvern har vokst frem som en av flere postmaterielle verdier i befolkningen. For Naturskyddsföreningen og

Naturvernforbundet vil høyt miljøengasjement i befolkningen ventes å øke mulighetene til å lykkes med rekruttering og aktivisering av medlemmer.

Samtidig avhenger organisasjonenes muligheter til å rekruttere og aktivisere medlemmer også av at de ønsker og evner å tilpasse seg befolkningens holdinger til miljøvern. Tradisjonelt er miljø og vekst blitt sett som to motstridende hensyn. På slutten av 80-tallet vokste det derimot frem en holdning både hos myndighetene og i befolkningen om at vekst og vern kan kombineres, noe som knyttes til begrepet om *økologisk modernisering* (Dryzek 2013; Hajer 1995; Micheletti 2003). Studier av miljøpolitikken i Sverige og Norge har vist at økologisk modernisering har en sterk posisjon hos myndighetene i begge landene (Dryzek et al. 2003; Lundqvist 2005; Seippel 1999; Seippel 2000). Studier som kartlegger befolkningens holdninger til miljø har også vist at den svenske og norske befolkningen ønsker *både* vekst og vern (Bennulf 1999; Hellevik 2010; Listhaug & Jakobsen 2008). For Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet er det viktig for deres rekruttering og aktivisering av medlemmer å kunne tilpasse seg befolkningens ønske om å kombinere vekst og vern. En måte å gjøre dette på er ved å påvirke befolkningen til å foreta miljøvennlige valg som forbrukere, for eksempel gjennom tips og veiledning til husholdningene og miljømerking av produkter (Boström & Klintman 2008:21; Micheletti 2003:9). Da arbeid med forbrukermiljøvern kan sees som en tilpasning til befolkningens ønske om å kombinere vekst og vern vil teorien gi forventninger om at organisasjoner som arbeider med forbrukerrettet miljøvern i større grad vil lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer.

På samme måte vil også befolkningens holdninger til deltagelse i frivillige organisasjoner påvirke organisasjonenes muligheter til å rekruttere og aktivisere medlemmer. Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet er begge medlemsbaserte organisasjoner og har tradisjonelt organisert medlemmenes aktivitet gjennom organisasjonenes fylkes- og lokallag i tråd med den nordiske folkebevegelsesmodellen. For organisasjonene er det dermed av betydning hvorvidt befolkningen er positivt innstilt til slikt medlemskap og aktiv deltagelse i hierarkiske og demokratiske organisasjoner. At Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet har lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer vil således forklares ved at befolkningen i Sverige er mer positivt innstilt til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner enn den norske befolkningen.

Hvorvidt organisasjonene lykkes med å aktivisere medlemmer vil også avhenge av om de evner å tilpasse seg befolkningens ønsker om hva slags type aktiviteter de ønsker å delta i. I den grad befolkningen for eksempel ikke ønsker å delta med frivillig arbeid i tradisjonelle vil organisasjonene utvikle nye måter å organisere seg på. Dette kan være gjennom å tilby konkrete oppgaven utenfor fylkes- og lokallagsstrukturen, eller etableringen av faglige nettverk hvor styre- og administrasjonsarbeid er mindre fremtredende enn i fylkes- og lokallagene.

Organisasjonenes eksterne og uformelle trekk gir forventninger om at:

- Naturskyddsföreningen lykkes bedre med å rekruttere og aktivisere medlemmer fordi miljøengasjementet i befolkningen er større i Sverige enn i Norge og fordi den svenske befolkningen er mer positiv til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner
- Naturskyddsföreningen vil i større grad enn Naturvernforbundet arbeide med forbrukermiljøvern
- Naturskyddsföreningen har i større grad enn Naturvernforbundet utviklet tilbud om deltagelse i organisasjonen i tråd med hva slags type arbeid befolkningen ønsker å utføre

2.3 Interne forhold, formelle trekk

Perspektivet om hierarkisk styring tar utgangspunkt i at aktørene i organisasjonen lar seg styre av den formelle organisasjonsstrukturen og at ledelsen foretar bevisste valg for å styre arbeidet med rekruttering og aktivisering av medlemmer (Christensen et al. 2004:25). Styringsperspektivet er dermed et instrumentelt perspektiv hvor aktørene i organisasjonen antas å være rasjonelle og hvor de gjør valg i tråd med organisasjonens vedtatte målsetninger. Dette stiller strenge krav til aktørene, blant annet ved at de har en klar og omforent forståelse av målene som skal nås og at de kjenner konsekvensene av de valgene som tas (Christensen et al. 2004:40; Olsen & March 1989:23; Simon 1997:77). I tillegg vil den formelle organisasjonsstrukturen avgjøre hvem som har ansvaret for å nå målene som settes. I den grad det er uenighet om målet, handlingsalternativene eller arbeidsdelingen internt i organisasjonene i arbeidet med medlemsrekruttering og aktivisering, vil dette gjøre at organisasjonen i mindre grad lykkes med dette.

Styringsperspektivet tilsier også at ledelsen er i stand til å bruke den formelle organisasjonsstrukturen til å styre arbeidet med rekruttering og aktivisering. Dette innebærer at når Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet vedtar nasjonale prioriteringer og aktiviteter vil disse prioriteringene også følges av resten av organisasjonen. Styringsperspektivet tilsier dermed at ledelsen evner å få med seg fylkes- og lokallagene og andre aktive medlemmer i arbeidet med rekruttering av medlemmer og evner å sikre god deltagelse fra disse til organisasjonens nasjonale aktiviteter. I de grad ledelsen ikke evner å få med resten av organisasjonen på nasjonale initiativ vil dette føre til en todeling av organisasjonen hvor sentralledet og lokalledet arbeider hver for seg og ikke i felleskap, noe som igjen vil gjøre rekrutteringen og aktiviseringen av medlemmer vanskeligere.

Organisasjonenes interne og formelle trekk gir forventninger om at:

- Naturskyddsföreningen har prioritert rekruttering og aktivisering av medlemmer høyere enn Naturvernforbundet
- Det er større uenighet om mål og arbeidsdeling i Naturvernforbundet enn i Naturskyddsföreningen
- Naturskyddsföreningen lykkes i større grad med å sikre deltagelse fra resten av organisasjonen på nasjonalt vedtatte satsinger og aktiviteter

2.4 Interne forhold, uformelle trekk

Mens styringsperspektivet legger vekt på organisasjonenes formelle målsetninger og den formelle strukturen, vektlegger kulturperspektivet organisasjonens uformelle verdier, normer og kultur (Christensen et al. 2004:25). Disse kulturelle trekkene utvikles og befestes over tid og gradvis institusjonaliseres i organisasjonen (Christensen et al. 2004:56; Selznick 1997). Slik institusjonalisering gjør organisasjonene robuste for endringer i omgivelsene, men også mindre endringsvillige (Skocpol 1999).

En måte å forstå utviklingen av organisasjonenes uformelle trekk er gjennom teorien om stiavhengighet. Måten medlemmer rekrutteres og aktiviseres på vil gradvis institusjonaliseres og valg av andre løsninger blir over tid vanskeligere (Pierson 2000:252). I stedet for sti-metaforen kan en tenkte seg oppgaven med å klatre et tre: Starter du å klatre på en grein vil det blir stadig mer krevende å velge en annen rute, da det krever at en må rykke stadig lengre tilbake for å skifte kurs (Levi 1997:28). På

samme måte vil det være vanskelig for organisasjonenes å endre hvordan de arbeider med rekruttering og aktivisering av medlemmer når de først har etablert en måte å arbeide på.

Det sentrale i stivhengighetsteorien er organisasjonens valg i kritiske situasjoner for organisasjonen (Abbott 1997; Krasner 1988; Lipset & Rokkan 1967; Pierson 2000; Selznick 1997). Situasjonene er kritiske da valgene som tas over tid blir vanskeligere å reversere. Organisasjonens adferd utenom slike kritiske situasjoner vil være mindre viktig enn de valgene som blir tatt i en slik situasjon. Kritiske situasjoner kan være endringer i organisasjonens ytre forhold (Krasner 1988:234) som endringer i holdninger til miljøvern. Miljøengasjementet i befolkningen er ventet å gå i bølger (Downs 1972). For organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer vil perioder med særlig stort miljøengasjement i befolkningen være en slik kritisk situasjon. De valgene som da blir tatt vil være særlig definerende for organisasjonenes videre arbeid.

Kritiske situasjoner kan også være knyttet til indre forhold (Selznick 1997:27). I denne studien vil kritiske tidspunkt som påvirkes av interne forhold knyttes til ledelsens oppfatning av hva som anses å ha vært særlig effektivt arbeid med å påvirke miljøpolitikken. Organisasjonenes ledelse ventes å ønske å reprodusere tidligere miljøarbeid som oppfattes som effektivt og velger dermed samme strategi for å rekruttere og aktivisere medlemmer som i dette arbeidet. Studien vil derfor kartlegge hva organisasjonens ledelse oppfatter som særlig vellykkede eksempler på tidligere miljøarbeid og vurdere i hvilken grad, og hvordan, medlemsrekruttering og aktivisering inngikk som en viktig del av dette arbeidet.

Spørsmålet om kritiske situasjoner er knyttet til organisasjonenes uformelle trekk ved at de knyttes til ledelsens vilje til å rekruttere og aktivisere medlemmer. Samtidig vil konsekvensene av ledelsens holdninger kunne gi utslag i både formelle og uformelle trekk hos organisasjonene. Valgene gjort i kritiske situasjoner vil dermed også kunne påvirke ledelsens *evne* til å rekruttere og aktivisere medlemmer i tråd med styringsperspektivet.

Organisasjonenes interne og uformelle trekk gir forventninger om at:

- Valg foretatt i kritiske situasjoner vil forklare at Naturskyddsföreningen har lykkes bedre enn Naturvernforbundet med å rekruttere og aktivisere medlemmer

- Prioriteringen av medlemsrekruttering og aktivisering vil avhenge av om dette var viktig i tidligere arbeid som oppfattes som særlig vellykket av organisasjonens ledelse

2.5 Data og metode

2.5.1 Komparativ casestudie

For å forstå hvorfor Naturskyddsföreningen har lyktes bedre enn Naturvernforbundet benyttes en komparativ casestudie. Med case menes ”eksempler på fenomener av vitenskapelig interesse med mål om å utvikle teori eller generell kunnskap om årsaker til likheter eller forskjeller blant casene” (George & Bennett 2005:17-18).

Utgangspunktet for studien er ønsket om å forstå hvorfor to tilsynelatende like organisasjoner, med tilnærmet like omgivelser, likevel varierer i medlemsstørrelse og graden av aktivitet. Casestudiet egner seg godt for å forstå et slikt paradoks (Ragin 1987:45). Fordelen ved å velge en caseorientert studie er mulighetene dette gir til å vurdere komplekse sammenhenger ved den enkelte organisasjon og dens kontekst (Bennett & Elman 2006:251; Ragin 1987:3). Det er et mål for studien å forstå mønstre både innen og utenfor den enkelte organisasjon og vurdere hvordan disse mønstrene påvirker hverandre og således rekrutteringen og aktiviseringen av medlemmer. En slik grundig undersøkelse blir kun mulig ved å begrense studien til et fåtall organisasjoner.

Det er avgjørende for et casestudie å definere hvilke andre case studiens funn vil være gyldige for. Selv om det er det unike ved casene som er gjenstand for denne undersøkelsen er organisasjonene som studeres også eksempler på en større gruppe organisasjoner i Sverige og Norge som oppgavens funn kan generaliseres til (King et al. 1994:10). De er både representative for miljøorganisasjoner og representative for hierarkiske og demokratiske frivillige organisasjoner i landene. Oppgavens målsetning er altså ikke bred generalisering, men å forstå hvorfor noen organisasjoner utvikler en stor og aktiv medlemsmasse, mens andre ikke gjør det. Studien vil dermed være relevant for andre, frivillige organisasjoner, innen en tilsvarende kontekst.

Sammenlikningen av organisasjonene baserer seg på forskjellsmetoden (Mill 1898). De samme forholdene vil systematisk sammenliknes i begge land, hvor eventuelle likheter hos Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet elimineres som forklaringer på forskjellen mellom organisasjonenes rekruttering og aktivisering av

medlemmer. Forskjellene som kommer frem fra denne systematiske sammenlikningen vil derimot kunne forklare variasjonen i organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Da det ikke opereres med entydige, dikotome variabler benyttes ikke forskjellsmetoden nøyaktig slik Mill beskriver den, men studien vurderer i stedet forskjeller mellom casene og deres omgivelser som mulige forklaringer på variasjonen i rekruttering og aktivisering av medlemmer. Forskjellsmetoden egner seg godt i denne studien da Sverige og Norge er to relativt like land, hvilket gjør at en rekke forklaringsfaktorer som her ikke studeres kan antas å være stabile. I metodelitteraturen er nettopp de skandinaviske landene trukket frem som et godt eksempel på like land som dermed egner seg godt til bruk av forskjellsmetoden (Hofstede 2001:28; Lijphart 1971:689).

Heidar og medarbeidere (2000:18) trekker frem tre forhold som er viktig å kartlegge i et "most similar systems"-design innen statsvitenskapen: institusjonelle variabler, politiske variabler og sosiokulturelle variabler. På et overordnet nivå er Sverige og Norge beskrevet som like innen alle disse variablene (Arter 2008:4-6; Heidar et al. 2000:18-48; Jacobsson et al. 2004:4-5; Lijphart & Crepaz 1991). Innen miljøpolitikken har landene en relativt lik statlig forvaltningsstruktur, med eget Miljøverndepartement, som har det overordnede koordineringsansvaret for den nasjonale miljøpolitikken, og med egne miljødirektorater (Kronsell 1997; Reitan 1997). Samtidig varierer særlig kommunene, og fylkesmannens, rolle i begge landene, noe som gjør at studien undersøker hvorvidt dette kan forklare variasjonen mellom organisasjonene (Eckerberg & Dahlgren 2007; Joas 1999; Otterlei & Sande 2010). Miljøpolitikken står høyt på dagsorden i begge land, hvor miljøvern er viktige tema for alle partier i landenes parlament (Aardal 1993; Bennulf 1999; Knutsen 1997; Uhrwing 2001). Miljøpolitikken har også blitt beskrevet å være preget av økologisk modernisering i begge land (Dryzek et al. 2003; Lundqvist 2005; Seippel 1999; Seippel 2000). Dette gjør at kjennetegn ved den nasjonale miljødebatten antas å være relativt like og behandles kun i begrenset grad i denne studien. Det er samtidig mulig at dette ikke er tilfelle og ytterligere studier som vurderer kjennetegn ved miljødebatten og dens påvirkning på organisasjonenes rekruttering og aktivisering vil dermed kunne supplere, og eventuelt korrigere, denne studien.

Når det gjelder de sosioøkonomiske variablene har tidligere studier vist at miljøbevegelsens viktigste rekrutteringsbase finnes i deler av middelklassen (Morrison & Dunlap 1986). Dette innebærer at variasjon i sosioøkonomiske

variablene vil ventes å ha betydning for organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Komparative studier av befolkningens holdninger til miljøspørsmål i Sverige og Norge har derimot ikke funnet at de sosioøkonomiske variablene kan forklare forskjeller i befolkningens miljøholdninger, noe som gjør at disse antas å være like i begge land (Krange et al. 2012).

En sentral utfordring for forskningsopplegget er å sikre variasjon i forklaringsvariablene og å kontrollere for andre forklaringsvariabler (King et al. 1994:120). Da det er valgt å undersøke grad av korporatisme i to land som begge er regnet som korporative stater står studien i fare for å finne lite variasjon her. Samtidig viser gjennomgangen av tidligere forskning på miljøorganisasjonene i landene at det er uenighet om hvordan de korporative båndene påvirker organisasjonene. Det er også fare for at de strukturelle og kulturelle forskjellene i organisasjonene er små, da deres historie og organisasjonsstruktur er relativ lik. Likefullt er dette et spørsmål som ikke tidligere er belyst og det antas at eventuelle forskjeller her vil kunne bidra til å belyse studiens problemstillingen.

Da casene har komplekse kausalstrukturer er det vanskelig å skille variablene fra hverandre (unngå samspill). Dette er en av grunnene til at casestudie er valgt som metode, hvor nettopp slike komplekse kausalstrukturer vil la seg undersøke. Det kan også være vanskelig å avgjøre hva som er årsak og virkning mellom organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer (avhengig variabel) og flere av forklaringsfaktorene (uavhengige variabler). Det er for eksempel mulig å tenke seg at medlemmenes rolle i organisasjonene forklarer holdninger til miljøspørsmål i landene og ikke motsatt. Årsaksretningene vil derfor vurderes eksplisitt i oppgavens analysekapittel.

2.5.2 Teoriens rolle

Oppgaven er en teoretisk fortolkende studie i den forstand at den bruker teoretiske begreper og teoretiske sammenhenger til å oppsummere eller strukturere det empiriske materialet (Andersen 1997:69). Teorien brukes også veiledende som hjelp til å definere hvilke forklaringsfaktorer som er viktige for å forklare casene (Abbott 1992:62; Ragin 1987:54). Selv om det er gitt en begrunnelse for forhold som holdes konstante er det fare for at disse, eller andre forhold som ikke undersøkes, kan bidra til å forklare variasjonen i rekruttering og aktivisering av medlemmer. Teori og

tidligere studier er derfor benyttet aktivt for å velge hvilke forklaringsfaktorer som undersøkes.

Definisjonen av forklaringsfaktorene blir særlig viktig da teoriene benyttes på en noe annen måte enn hva som er vanlig. Innen korporatismen og pluralismen er det for eksempel gjerne beslutningsprosessen som studeres og ikke hvordan organisasjonene selv påvirkes av å delta i korporative eller pluralistiske ordninger. På samme måte anvendes de organisasjonsteoretiske perspektivene selv om disse vanligvis er brukt for å studere statlige organisasjoner eller bedrifter. Med bakgrunn i dette er det definert spesifikke teoretiske forventninger til organisasjonene arbeidsmetoder for å rekruttere og aktivisere medlemmer innen hver av teoriene.

For teorien om stivhengighet vektlegges organisasjonenes valg i kritiske situasjoner. Dersom organisasjonene hadde foretatt et annet valg, men med samme utfall, vil ikke valgene i den kritiske situasjonen kunne forklare forskjellen i rekruttering og aktivisering av medlemmer (Bennett & Elman 2006:252). Det vil derfor være avgjørende å vise at organisasjonene hadde alternativer til de valgene som ble tatt i den kritiske situasjonen dersom dette valget skal kunne forklare variasjonen mellom organisasjonene. Sammenlikningen av ulike valg i en tilsvarende situasjon i Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet vil kunne vise til slike handlingsalternativer. Dette lar seg gjøre så langt den kritiske situasjonen i begge landene var tilnærmet lik.

2.5.3 Data

Det er skaffet informasjon fra en rekke forskjellige kilder til ulike deler av denne studien. I den grad det har vært mulig er det blitt brukt flere datakilder for å beskrive organisasjonenes arbeid og resultater i det å rekruttere og aktivisere medlemmer. For eksempel er data fra intervjuer sammenliknet med data fra organisasjonens formelle dokumenter der det har vært mulig. På den måten styrkes validiteten til dataene som anvendes (Jick 1979:603).

2.5.3.1 Organisasjonens formelle dokumenter

Organisasjonenes resultater, målt i antall medlemmer, antall aktive medlemmer og antall fylkes- og lokallag, er i stor grad tilgjengelig og beskrevet i organisasjonenes virksomhetsplaner og årsmeldinger. Beskrivelsen av organisasjonenes arbeidsmetoder er også i stor grad basert på data fra disse formelle dokumentene. I tillegg til å

beskrive mål, aktiviteter og resultater gjengir dokumentene også organisasjonenes egne vurderinger av resultater og arbeidsmetoder, særlig gjennom årsmeldingene.

Organisasjonenes virksomhetsplaner, årsmeldinger og vedtekter er vedtatt, eller godkjent, av organisasjonens øverste organ, landsmøtet. Dette gjør at store deler av organisasjonen har stilt seg bak beskrivelsen i disse dokumentene. Dette gir data fra disse dokumentene større validitet, enn for eksempel tilsvarende informasjon fra samtaler med organisasjonens ledelse. I den grad det er mulig vil studien derfor basere seg på data fra formelle dokumenter som er forankret i organisasjonenes øverste organ. Dette har i stor grad vært mulig. Ett viktig unntak er imidlertid oversikten over antall aktive medlemmer i Naturvernforbundet. Denne oversikten er ikke gjengitt i de formelle dokumentene og er basert på samtaler med organisasjonens sentrale ledelse, der ledelsen har gitt en skjønnsmessig vurderinger av antall medlemmer. Det var også stor variasjon i disse anslagene, noe som gjør at data om antall aktive medlemmer i Naturvernforbundet må behandles med varsomhet.

2.5.3.2 Intervjuer

Ledelsens oppfatning av hva som er en effektiv og passende måte å rekruttere og aktivisere medlemmer på vil være viktig for å forstå deres vilje og evne til å rekruttere og aktivisere medlemmer. For å få innsikt i dette har det vært hensiktsmessig å intervju personer som sitter, eller nylig har sittet, i organisasjonenes sentrale ledelse. I tillegg har intervjuer gjort det mulig å supplere og kontrollere informasjon fra det skriftelige materialet.

Det er totalt gjennomført fem intervjuer i perioden september-oktober 2012. Hos Naturskyddsföreningen er deres ”enhetsjef for ledarskap og organisation” og deres rekrutteringsansvarlig, begge ansatte ved organisasjonens sentrale sekretariat, intervjuet. Intervjuer av personer i Naturvernforbundets ledelse er gjort i samarbeid med en masterstudent ved Universitetet i Oslo. Det er blitt gjennomført intervjuer med Naturvernforbundets styreleder, avtroppende generalsekretær og organisasjonssjef. Intervjuene av personer både i Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet er gjennomført som semistrukturerte intervjuer hvor intervjuguiden (se vedlegg) har vært veiledende. Intervjuene er også gjort på et tidlig tidspunkt i forskningsarbeidet. På den måten har de fungert veiledende for videre undersøkelser. Dette har vært en særlig fordel i undersøkelsen av Naturskyddsföreningen der jeg hadde begrenset med forhåndskunnskap. Da jeg selv

har bakgrunn fra norsk miljøbevegelse har jeg derimot god kjenneskap til Naturvernforbundet fra før.

Underveis i arbeidet med studien åpnet det seg en mulighet for å delta på et internt strategimøte for nordiske, medlemsbaserte miljøorganisasjoner. Dette møtet ble arrangert i Stockholm i september 2012. Her deltok både styreleder og generalsekretær for Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet, i tillegg til ledelsen i tidsvarende miljøorganisasjoner i Danmark, Finland og Island. Målet for møtet var å utveksle suksesshistorier fra den enkelte organisasjons politiske påvirkningsarbeid og arbeid med å rekruttere og aktivisere medlemmer. Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets presentasjon av slike suksesshistorier ga innsikt i hvordan organisasjonene arbeider og hvilke saker og arbeidsmetoder organisasjonens ledelse ønsker å fremheve som særlig vellykkede. Presentasjonene og den påfølgende diskusjonen på møtet anvendes i studien på samme måte som intervjuene. To av informantene fra Naturskyddsföreningen deltok kun på dette møtet og er ikke intervjuet ut over dette. En av informantene deltok både på strategimøtet og er intervjuet. Studien har dermed totalt syv informanter, fire fra Naturskyddsföreningen og tre fra Naturvernforbundet.

Alle informantene, unntatt én, var ansatt på intervjutidspunktet. Da Naturvernforbundet skiftet generalsekretær tidlig om høsten 2012 ble den nylig avgåtte generalsekretæren intervjuet, fremfor den nyansatte. I tillegg hadde alle informantene vært ansatt i flere år og vært direkte involvert i organisasjonens arbeid med medlemsrekruttering og aktivisering. Dette gir dem insentiver til å tegne et positivt bilde av organisasjonens aktiviteter og resultater hvilket kan gi skjevhet i dataene (King et al. 1994:64). For å bøte på dette vil informasjon fra intervjuene sammenliknes med informasjon fra organisasjonens formelle dokumenter der det er mulig.

Intervjuene er anonymisert og gjengis med informantnummer. Det ble ikke krevd anonymisering fra alle informantene, men da det kun er gjennomført intervjuer med et fåtall personer er alle blitt anonymisert. Oversikt over informantene er gjengitt etter kildelisten.

2.5.3.3 Sekundærlitteratur

For beskrivelsen av organisasjonenes historiske utvikling har det vært ønskelig med oversikt over sentrale hendelser som har preget organisasjonenes rekruttering og

aktivisering av medlemmer. Både Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet er grundig beskrevet gjennom flere vitenskapelige, historiske studier. Disse studiene gir en god innføring i sentrale hendelser for organisasjonene og det har derfor vært hensiktsmessig å basere beskrivelsen av organisasjonenes historiske utvikling på disse studiene.

For undersøkelsen av befolkningens holdninger til miljøvern, og til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner, er også sekundærlitteratur benyttet. Befolkningens holdninger er kun kartlagt på et relativt overordnet nivå i denne studien, noe som har gjort det hensiktsmessig, både av tids- og ressurshensyn, å benytte slike kilder fremfor å gjennomføre egne undersøkelser av befolkningens holdninger. Det ville imidlertid vært en styrke for studien med undersøkelser av både potensielle og eksisterende medlemmenes holdninger til medlemskap og deltagelse i Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet. Dette ville gitt mer målrettet kunnskap om organisasjonene enn befolkningsstudiene som benyttes her. Likefullt bidrar sekundærlitteraturen med en god kartlegging av generelle trekk ved befolkningens holdninger og har derfor bidratt med informasjon på et passende detaljeringsnivået for denne studien.

2.5.4 Om min egen rolle

Jeg har selv bakgrunn fra miljøbevegelsen i Norge, både som tillitsvalgt og ansatt. Fra 2001 til 2005 hadde jeg flere verv og stillinger i Natur og Ungdom, blant annet som nestleder og organisasjonssekretær. Siden 2006 har jeg vært ansatt i Naturvernforbundet hvor jeg har arbeidet med nasjonale og internasjonale klimaspørsmål. Selv om jeg i Naturvernforbundet primært har arbeidet som fagrådgiver, har jeg alltid vært interessert i hvordan organisasjoner lykkes med å engasjere medlemmer og bygge sterke folkebevegelser. Min personlige erfaring har derfor hatt stor betydning for valg av oppgavens problemstilling. Den praktiske erfaringen har gitt meg verdifull bakgrunnskunnskap og vært med å påvirke antagelser om mulige funn i sammenlikningen av Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet. Samtidig har oppgavens systematiske arbeid for å avdekke mønstre og sammenhenger også kastet nytt lys over forhold ved problemstillingen jeg ikke tidligere kjente til. Det systematiske komparative forskningsopplegget jeg har valgt, hvor jeg undersøker de samme forholdene i Naturskyddsföreningen og

Naturvernforbundet og i deres omgivelser, bidrar også til å redusere faren for skjevhet.

Jeg anser bakgrunnen min for både å styrke arbeidet med oppgaven og samtidig være en utfordring. Det er en styrke at jeg har god kjennskap til empiriske forhold i Naturvernforbundet og norsk miljøbevegelse. Det bidrar til å sikre god oversikt over det empiriske grunnlaget. Samtidig har jeg møtt mange av informantene fra Naturvernforbundet tidligere. Jeg risikerer dermed at informantene tar hensyn til hvem jeg er og hva jeg tidligere har ment om spørsmål som denne oppgaven reiser. Informantene i Naturvernforbundet har vist forståelse for at min rolle som student er en annen enn rollen som ansatt, og jeg har ikke selv inntrykk av at dette har hatt påvirkning på informasjonen jeg har fått fra disse. Likefullt er det fare for at dette kan ha skjedd, noe om i så fall svekker studiens reliabilitet.

3. Medlemmens rolle i organisasjonene

Vi har allerede sett at organisasjonene varierer i medlemsstørrelse, antall aktive medlemmer og antall fylkes- og lokallag. Organisasjonenes arbeidsmetoder og resultater vil i dette kapitlet beskrives ytterligere. Først for perioden 2005-2011, hvor organisasjonene vurderes opp mot den idealtypiske folkebevegelsen. Deretter beskrives organisasjonens valg i kritiske situasjoner også ut over denne perioden, som siden har hatt stor betydning for rekrutteringen og aktiviseringen av medlemmer. Dette kapitlet beskriver dermed *indre* forhold i organisasjonen og danner sammen med neste kapittel, som beskriver organisasjonens *ytre* forhold, grunnlaget for analysen av organisasjonene.

3.1 Naturskyddsföreningen

3.1.1 Naturskyddsföreningens rekruttering og aktivisering av medlemmer

Naturskyddsföreningen hadde i 2011 192 000 medlemmer, 273 lokallag, 24 fylkeslag og anslagsvis 10 000 aktive medlemmer. Dette gjør organisasjonen til den klart største, medlemsbaserte miljøorganisasjonen i Sverige. Organisasjonen har en hierarkisk og demokratisk struktur i tråd med folkebevegelsesmodellen. Organisasjonens sentralledd består av et valgt styre og et sekretariat som bistår styret i gjennomføringen av nasjonale vedtak. Sekretariatet besto i 2011 av 93 personer (Naturskyddsföreningen 2012f:156). Fylkes- og lokallagene står fritt til å arbeide med de saker de selv måtte ønske og er formelt sett ansvarlig for aktiviseringen av organisasjonens medlemmer (Naturskyddsföreningen 2012b:10). Fylkes- og lokallagene representerer også medlemmene i organisasjonenes øverste beslutningsorgan; Riksstämman (landsmøtet).

Naturskyddsföreningen har et overordnet mål om å påvirke beslutninger knyttet til miljø- og naturvern gjennom opinionsbyggende arbeid i befolkningen (Naturskyddsföreningen 2012b:4). Siden oppstarten i 1909 har organisasjonen også hatt mål av seg å være en bred folkebevegelse (Boström 1999:12). Når organisasjonen på sine nettsider presenterer seg selv blir medlemsstørrelsen og medlemmenes frivillige innsats løftet frem som årsaken til at organisasjonen lykkes med å påvirke svensk miljøpolitikk (Naturskyddsföreningen 2013a). Organisasjonens ledelse fremhever også viktigheten av mange medlemmer da dette gir organisasjonen

økonomisk handlingsrom og gir økt innflytelse i møte med politikere (Informant 1 [intervju]).

Viktigheten av mange medlemmer gjør at organisasjonen har prioritert store ressurser til arbeidet med medlemsrekruttering. I perioden 2005-2011 har mellom åtte og elleve prosent av organisasjonenes nasjonale utgifter gått til medlemsrekruttering og medlemspleie² (Naturskyddsföreningen 2006b:76; Naturskyddsföreningen 2012f:144). En viktig del av rekrutteringsarbeidet er 14 personer som er ansatt for å ringe potensielle medlemmer med tilbud om medlemskap (Informant 1 [intervju]). Slik telefonverving er organisasjonens klart viktigste tiltak for å rekruttere medlemmer og bidrar til omlag 17 000 nye medlemmer i året (Naturskyddsföreningen 2012c:60). I tillegg rekrutterte de aktive medlemmene anslagsvis 3 000 nye medlemmer i 2011, noe som er en betydelig økning fra noen år tilbake (Informant 2 [intervju]).

Størstedelen av organisasjonens medlemmene kan klassifiseres som passive. Organisasjonen har ikke en komplett oversikt over antall aktive medlemmer, men det anslås at omlag 10 000 personer var aktive i enten fylkes- og lokallag eller organisasjonens fagnettverk i 2011 (Naturskyddsföreningen 2012d:3). Av disse er omlag halvparten aktive medlemmer i organisasjonens fylkes- og lokallag og den andre halvparten aktive personer i organisasjonens fagnettverk (Naturskyddsföreningen 2011b:3). Medlemmene i slike fagnettverkene behøver ikke være medlemmer i Naturskyddsföreningen, men det er nærliggende å anta at mange er det. Hvis så er tilfelle vil Naturskyddsföreningen ha aktivisert omlag fem prosent av medlemsmassen. Dette er en betydelig økning fra 2006 hvor organisasjonen hadde anslagsvis 6000 aktive medlemmer, tilsvarende 3,5 prosent av medlemsmassen (Naturskyddsföreningen 2006a:5).

Innen utgangen av 2011 hadde Naturskyddsföreningen også 273 lokallag og 24 fylkeslag (Naturskyddsföreningen 2012c:83). Dette tallet har vært noenlunde stabilt siden starten på 1990-tallet (Boström 1999:49). Selv om fylkes- og lokallagene står fritt til å arbeide med de sakene de selv ønsker har sentralledet klare forventninger og forhåpninger om at hele organisasjonen skal kunne arbeide sammen om felles saker. ”Det er nettopp når grasrota og det sentrale sekretariatet arbeider

---

² Medlemspleie innebærer drift av medlemsregisteret og arbeid for fornyelse av medlemskap. Medlemspleie i form av medlemsblad og annen interninformasjon er ikke del av denne oversikten.

sammen vi opplever å få mest ut av innsatsen,” sier en av organisasjonens sentralt ansatte (Informant 2 [intervju]). For å oppnå dette iverksetter sentralledet en rekke ulike aktiviteter med mål om bredest mulig deltagelse fra organisasjonen.

Organisasjonen baserer arbeidet sitt på tre pilarer; å stimulere kjærligheten til naturen, miljøvennlig forbrukeradferd og politisk påvirkning (Naturskyddsföreningen 2012d). Kjærlighet til naturen vekkes gjennom såkalte ”naturgledearrangementer”, hvor det skapes positive holdninger til naturvern gjennom opplevelsesturer i naturen. Forbrukermiljøvern innebærer veiledning til hvordan individer og husholdninger kan gjøre miljøvennlige valg i hverdagen. Arbeid med naturglede og forbrukermiljøvern anses som særlig viktige for å aktivisere organisasjonens medlemmer da det har vist seg enklere å engasjere medlemmene på slike saker enn på organisasjonens tredje pilar; politisk påvirkning (Informant 4 [seminar]). Naturgledearrangementer og forbrukermiljøvern blir dermed et viktig fundament for målet om å bygge en bred folkebevegelse (Naturskyddsföreningen 2012d:1).

Nasjonale aktiviteter knyttet til forbrukermiljøvern og naturglede er de som oppnås best deltagelse fra organisasjonens aktive medlemmer. For eksempel deltok 179 lokallag på ”Miljövänliga Veckan” i 2010, en nasjonal kampanjeuke for å sette fokus på miljøproblemer ved utvalgte produkter (Naturskyddsföreningen 2012c:6). ”Naturnatten” er et annet eksempel på en aktivitet med god deltagelse hvor mer enn 100 lokallag bidro med utflukter i naturen natterstid (Naturskyddsföreningen 2012c:33). Politisk rettede aktiviteter har derimot langt mindre deltagelse fra organisasjonens medlemmer (Naturskyddsföreningen 2012c:25).

Da organisasjonen opplever at det har vært vanskelig å rekruttere nye aktive medlemmer til arbeid innen fylkes- og lokallagene har det de siste årene blitt satset på å styrke organisasjonens nettverk (Informant 2 [intervju]). Naturskyddsföreningens største nettverk er Klimatnätverket, med 800 deltagere og 20 lokale grupper som arbeider sammen for å informere om klimaspørsmål og påvirke beslutningstagere (Naturskyddsföreningen 2013b). Et annet eksempel på slik nettverksorganisering er samarbeidet med Studieförbundet (Studieförbundet) om et nettverket av naturguider som arrangerer guidede turer i naturen. I 2011 arrangerte naturguidene 416 turer med til sammen 6045 deltagere (Naturskyddsföreningen 2012c:19). Organisasjonene har også nettverk innenfor temaene skogvern, kjemikalier, havmiljø, mat- og jordbruk og miljøvennlig konsumentmakt. Nettverkene skiller seg fra organisasjonens

tradisjonelle lokallagsstruktur ved at deltagerne ikke behøver være medlemmer av organisasjonen og ved at nettverkene ikke inngår i organisasjonens formelle, demokratiske struktur. Det er lokallagene, og ikke nettverkene, som representerer medlemmene på landsmøtet. En annen forskjell er at fylkes- og lokallagene primært arbeider med lokale miljøsaker, mens nettverkene i større grad arbeider med miljøsaker på nasjonalt nivå. Dette medfører at det sentrale sekretariatet i større grad samarbeider med nettverkene enn lokallagene i sitt påvirkningsarbeid av nasjonale myndigheter (informant 4 [seminar]).

Naturskyddsföreningen har også lagt ned store ressurser i arbeidet med å styrke både fylkes- og lokallagene og organisasjonens nettverk de siste årene (Informant 3 [seminar]). I 2011 gikk omlag 20 prosent av organisasjonens nasjonale utgifter til sentralleddets arbeid med å aktivisere medlemmer og til økonomisk støtte til fylkes- og lokallagene³ (Naturskyddsföreningen 2012f). Organisasjonens sentrale utgiftene til dette har doblet seg i perioden 2005 til 2011 (Naturskyddsföreningen 2006b:76; Naturskyddsföreningen 2012f:144). Nesten hele økningen har gått til å styrke det sentrale sekretariatets arbeid med å aktivisere medlemmer. Dette har blant annet resultert i at sekretariatets organisasjonsavdeling har vokst fra 2,25 stillinger i 2005 til 14 stillinger i 2012 (Informant 2 [intervju]). I 2012 utgjorde avdelingen dermed 14 prosent av det totale antall ansatte i det sentrale sekretariatet. Organisasjonsavdelingen prioriterer særlig bistand for å styrke fylkeslagenes organisatoriske kapasitet, utvikling av organisasjonens nasjonale nettverk og kompetanseheving innen lederskap og strategisk planlegging blant de tillitsvalgte (Naturskyddsföreningen 2012d:4).

Naturskyddsföreningen kan i stor grad sies å likne en folkebevegelse. Organisasjonen har i stor grad lyktes med å rekruttere og aktivisere medlemmer, den har en hierarkisk organisasjonsmodell, ideelle mål om miljø- og naturvern og arbeider for å nå disse målene gjennom rekruttering og aktivisering medlemmer. I tråd med perspektivet om hierarkisk styring ser vi også at organisasjonen i stor grad prioriterer ressurser til rekruttering og aktivisering av medlemmer og at organisasjonen oppnår god deltagelse fra resten av organisasjonen på nasjonale aktiviteter knyttet til naturglede og forbrukermiljøvern.

---

³ Disse utgiftene er knyttet til overføring til fylkes- og lokallag, sentralt ansatte som arbeider med medlemsaktivisering, nasjonale konferanser og støtte til Fältbiologerna

Samtidig ser vi at organisasjonen i liten grad lykkes med aktivisering av medlemmer i nasjonalt initierte politiske aktiviteter, noe som bryter med folkebevegelsesmodellen. Organisasjonen har også i økende grad sentralisert sitt arbeid. I utgangspunktet peker også dette i retning av at folkebevegelsesmodellen er svekket, men vi ser samtidig at store deler av denne sentraliseringen har vært knyttet til arbeidet med å tilrettelegge for lokal aktivitet. Sentraliseringen blir dermed ikke et like tydelig brudd med kjennetegnene til en folkebevegelse. Der organisasjonen imidlertid klart beveger seg bort fra å være en tradisjonell folkebevegelse er gjennom prioriteringen av organisasjonens nettverk som befinner seg på utsiden av organisasjonens demokratiske struktur og som dermed bryter med koblingen mellom medlemskap og demokratiske rettigheter i organisasjonen.

3.1.2 Sentrale historiske hendelser

Noen særlig viktige historiske hendelser har vært med å prege Naturskyddsföreningens arbeid med rekruttering og aktivisering av medlemmer. Etter etableringen i 1909 var organisasjonen lenge en liten, ekspertdrevet organisasjon og nådde før 1955 aldri med enn 5000 medlemmer (Haraldsson 1987; Rothstein 1992; Boström 2007:216). Organisasjonens problemer med å mobilisere medlemmer disse første årene er forklart gjennom organisasjonenes elitistiske og akademiske preg. Organisasjonen arbeidet med vern av naturområder *mot* menneskelig aktivitet, et spørsmål organisasjonens ledelse mente var forbeholdt naturvitenskapelige eksperter (Haraldsson 1987). Båndene til staten var også svært tett disse første årene, blant annet ved at den fungerte som offisiell høringsinstans i naturvernsaker og ved at representanter fra statens komité for naturvern, som hadde ansvaret for naturvernet i Sverige, hadde fast plass i organisasjonens styre (Boström 2007:215).

Mot slutten av 1950-tallet og gjennom 1960-tallet endrer organisasjonen karakter og begynner å likne den folkebevegelsen stifterne så for seg. Denne tiden så fremveksten av en ny ”generasjon” miljøspørsmål, knyttet til skepsis mot økonomisk vekst, modernisering og teknologisk utvikling (Dalton 1994; Poguntke 1993). Naturskyddsföreningen tok tidlig tak i flere av disse nye miljøspørsmålene. Allerede i 1959 ble miljøgifter tema på Naturskyddsföreningens høstkonferanse og gjennom 60-tallet utvidet organisasjonen miljøgiftarbeidet ytterligere (Naturskyddsföreningen 1999:28). Argumentet for naturvern endret seg også fra å være vern *mot* menneskelig aktivitet, til vern *for* mennesker i form av rekreasjonsområder for den stadig mer

urbaniserte befolkningen (Haraldsson 1987). Naturskyddsföreningens medlemstall vokste i takt med at organisasjonen tilpasset seg omgivelsene ved å tidlig ta tak i de nye miljøproblemene og ved å tilpasse retorikken for naturvern til den stadig mer urbaniserte befolkningen. I 1970 hadde organisasjonen nådd 50 000 medlemmer (Naturskyddsföreningen 1999).

Spørsmålet om atomkraft skulle dominere mye av miljødiskusjonen i Sverige mot slutten av 70-tallet, en debatt som kuliminerte med folkeavstemningen om atomkraft i 1980. Atomkraftspørsmålet ble så betent at den i 1978 ledet til regjeringen Fälldins avgang (Micheletti 2003:122). I Naturskyddsföreningen skapte atomkraftspørsmålet også stor intern strid. Enkelte så atomkraften som en løsning som kunne spare viktige vassdrag fra utbygging, mens andre igjen var svært delaktige i arbeidet mot atomkraft. Intern splid, og stort engasjement fra enkeltpersoner gjennom "Folkkampanjen mot kärnkraft", gjorde at viljen til å engasjere seg videre forsvant hos mange av organisasjonens aktive medlemmer da folkeavstemningen endte med ja til videre atomkraft i Sverige (Naturskyddsföreningen 2009:103). Til tross for at medlemstallet fortsatte å vokse er starten på 80-tallet betegnet som en "lang ørkenvandring for miljøarbeidet" i Sverige (Naturskyddsföreningen 2009:103).

Veien ut av ørkenen kom gjennom befolkningens økende miljøengasjement fra midten av 80-tallet og Naturskyddsföreningens arbeid med forbrukermiljøvern. Tsjernobyl-ulykken i 1986, sur nedbør som forsuret naturområder i Norden og miljøgifter som forurenset kystområder i Sverige var med å legge grunnlaget for denne nye miljøbølgen. I tillegg ble miljøspørsmål løftet på den internasjonale arena med Brundtland-kommisjonen og FNs store miljøkonferanse i Rio i 1992. Miljøengasjementet kom tydelig til syne ved Riksdagsvalget i 1988 hvor hele 46 prosent av befolkningen trakk frem miljøspørsmål som den viktigste saken for deres partivalg (Bennulf 1989:80). Ved valget i 1982 var tilsvarende tall kun syv prosent.

Mot slutten av 1980-tallet startet Naturskyddsföreningen gradvis å arbeide mer med forbrukerspørsmål. Arbeidet fikk stor oppmerksomhet og organisasjonen fikk etter hvert gjennomslag for kampanjen mot klorbleking av papir (Micheletti 2003:135). At boken "Handla miljövänlig", med tips til miljøvennlig forbrukeradferd, solgte over 400 000 eksemplarer illustrerer hvor stor oppmerksomheten var om forbrukermiljøvernet (Naturskyddsföreningen 2009:105). På det meste fikk organisasjonen 1000 nye medlemmer i uken (Micheletti 2003:133) og medlemstallet økte fra 85 000 medlemmer i 1985 til 206 000 medlemmer i 1991

(Boström 2007:224). Nettopp arbeidet med forbrukermiljøvern løftes frem som hovedårsaken til denne veksten (Micheletti 2003:133). I tillegg opplevde organisasjonen økt aktivitet i medlemsmassen, særlig gjennom den årlige kampanjeuken ”Miljövänliga Veckan” hvor organisasjonens aktive medlemmer satte fokus på forbrukermiljøspørsmål rundt om i Sverige. Miljövänliga Veckan aktiviserte flere personer enn noen annen enkeltaktivitet i Naturskyddsföreningen tidlig på 90-tallet (Micheletti 2003:138). Arbeidet med forbrukermiljøvern ledet også til fremveksten av en ny organisasjonsform der mye av aktiviteten ble organisert gjennom nettverk fremfor gjennom lokallagene og til at tidligere skillelinjer mellom miljøvern og vekst ble bygget ned og erstattet av troen på å kombinere miljø og marked (Micheletti 2003:144).

Etter å ha nådd 206 000 medlemmer i 1991 opplevde organisasjonen gjennom 90-tallet for første gang fall i medlemstallet. I år 2000 hadde organisasjonens medlemstall sunket til 128 000 (Boström 2007:224). Naturskyddsföreningens fremhever selv prioriteringen av ”harde” miljøsaker som industriforurensning, organisasjonens tette bånd til staten og industriens inkorporering av miljøspørsmål som årsaker til denne nedgangen (Naturskyddsföreningen 1999:31).

I begynnelsen av 2000-tallet tok organisasjonen tak i utfordringene med dalende medlemstall ved å sette i gang en stor intern prosess for å definere hvordan organisasjonen igjen skulle bli en stor og sterk folkebevegelse. Denne prosessen resulterte i en betydelig økt satsing på å aktivisere medlemmer fra sentralleddet i organisasjonen. Satsingen rettet særlig innsats mot å styrke fylkeslagene, de nasjonale nettverkene, bedre rekrutteringen av minoritetsgrupper i Sverige og kompetanseheving blant organisasjonens tillitsvalgte (Naturskyddsföreningen 2012d:3). Arbeidet ledet ikke til vekst i antall fylkes- og lokallag, men ga økt aktivitet i organisasjonens lokalledd og kraftig økning i antall aktive medlemmer. Den økte aktiviteten har igjen ført til at organisasjonen er blitt mer synlig, en viktig forutsetning for mulighetene til å rekruttere medlemmer. Naturskyddsföreningen økte også medlemsmassen med 50 prosent gjennom 2000-tallet, blant annet som følge av denne satsingen.

Vi har altså sett at Naturskyddsföreningen gradvis har vokst fra en elitistisk organisasjon til å bli Sveriges største, demokratiske miljøorganisasjon. Organisasjonen var tidlig ute med å tilpasse seg sine omgivelser ved å arbeide med de nye miljøsakene på 60- og 70-tallet og ved å arbeide med naturvern *for* den

urbaniserte befolkningen. Organisasjonen traff også miljøbølgen på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet godt gjennom sitt arbeid med forbrukernes miljøansvar. I tillegg har satsingen på å aktivisere medlemmer gjennom 2000-tallet bidratt til en økning i antall aktive medlemmer. Særlig prioriteringen av forbrukermiljøvern på slutten av 80-tallet og oppprioriteringen av arbeidet med å aktivisere medlemmer peker seg ut som særlig viktige hendelser for organisasjonens rekruttering og aktivisering av medlemmer.

3.2 Naturvernforbundet

3.2.1 Naturvernforbundets rekruttering og aktivisering av medlemmer

Naturvernforbundet hadde i 2011 20 100 medlemmer, 88 lokallag, 17 fylkeslag og anslagsvis 800 aktive medlemmer. Organisasjonen har en hierarkisk og demokratisk struktur, med et sentralledd bestående av et valgt styre og et sekretariat, i tillegg til fylkeslag og lokallag. Det sentrale sekretariatet besto i 2011 av 35 ansatte. Fylkes- og lokallagene står fritt til å arbeide med de saker de måtte ønske. Fylkes- og lokallagene er også tildelt ansvaret med å aktivisere medlemmer i området de dekker (Naturvernforbundet 2011b). I tillegg representerer fylkes- og lokallagene medlemmene på Naturvernforbundets øverste organ; landsmøtet.

Naturvernforbundet fremhever i sitt prinsippprogram at folkelig engasjement gjennom lokalt miljø- og naturvernarbeid er avgjørende for organisasjonens styrke (Naturvernforbundet 2011a:3). Dette oppnås gjennom å rekruttere og aktivisere medlemmer. Naturvernforbundets sentrale ledelse begrunner viktigheten av mange medlemmer med mulighetene dette gir for å rekruttere flere aktive medlemmer og med at mange medlemmer gir politisk innflytelse (Informant 5 [intervju]). Samtidig har ikke organisasjonen satset skikkelig på medlemsrekruttering i den forstand at man har satset mye ressurser på det (Informant 6 [intervju]). De senere år har mellom 3 og 4 prosent av organisasjonenes totale utgifter gått til medlemsrekruttering og medlemspleie (Naturvernforbundet 2012b). Organisasjonen baserer i stedet vervingen av nye medlemmer på frivillig innsats hvor den aktive medlemsmassen blir oppfordret til å verve andre. Totalt rekrutterer organisasjonen omlag 2000 nye medlemmer i året, hvor omlag halvparten av disse rekrutteres gjennom frivillig innsats fra organisasjonens aktive medlemmer (Naturvernforbundet 2012a:2). Det sentrale sekretariatet legger tilrette for slik vervning gjennom utarbeidelse av materiell og

nasjonale kampanjeuker, men arbeider i liten grad selv med direkte medlemsrekruttering.

De aller fleste av organisasjonens medlemmer er passive medlemmer som støtter organisasjonen økonomisk gjennom medlemsavgiften. Gjennomsnittet av anslag fra Naturvernforbundets ledelse tilsier at organisasjonen har 800 aktive medlemmene, eller omlag fire prosent av den totale medlemsmassen. Denne andelen har vært noenlunde stabil de siste årene (Informant 7 [intervju]). Disse aktive medlemmene er i hovedsak organisert gjennom organisasjonens fylkes- og lokallag, i tillegg til at et fåtalls personer er organisert gjennom nasjonale utvalg.

Selv om fylkes- og lokallagene står fritt til å arbeide med de saker de måtte ønske oppfordres de til å delta på sentralt initierte aktiviteter (Naturvernforbundet 2011b:10). Disse aktivitetene er først og fremst knyttet til politiske påvirkning på nasjonalt nivå. Fylkes- og lokallagene oppfordres for eksempel til å skrive leserbrev, kontakte politikere eller delta på felles aksjonsdager med markeringer rundt om i landet. Det finnes de siste årene noen eksempler på slike arrangementer med god deltagelse fra organisasjonens medlemmer. For eksempel arrangerte Naturvernforbundet i 2010 en miljøfestival med 145 deltagere (Naturvernforbundet 2011c). I samarbeid med Folkeaksjonen Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja ble det i forbindelse med denne miljøfestivalen også arrangert en folkefest mot oljeboring som samlet 800 personer (Informant 5 [intervju]). I 2010 arrangerte sentralleddet også faglige seminarer for medlemmene med til sammen mellom 350 og 400 deltagere. (Naturvernforbundet 2011c:6). Likefullt opplever Naturvernforbundets sentralledd at resten av organisasjonen i liten grad involverer seg i organisasjonens nasjonale aktiviteter. ”Det finnes en allergi ute i organisasjonen mot ideer som kommer fra sentralleddet. De aktive medlemmene i fylkes- og lokallagene springer ut fra en lokal elv, eller en tunnel som kommer ut midt i boligfeltet, eller et område de elsker og ikke kan gå på tur i lenger. Naturvernforbundet har ikke klart å koble det lokale engasjementet og det nasjonale arbeidet”, hevder en av representantene fra Naturvernforbundets ledelse (Informant 6 [intervju]).

Naturvernforbundets manglende kobling av det lokale engasjementet og det nasjonale arbeidet kommer tydelig fram innen arbeid med det som kan betegnes som ”naturglede”, altså å skape positive holdninger til naturvern gjennom å organisere aktiviteter ute i naturen. Det arbeides i svært begrenset grad med dette fra

sentralleddet. Her skiller samtidig sentralleddet seg fra arbeidet i flere fylkes- og lokallag. I 2010 og 2011 arrangerte minst 35 fylkes- og lokallag opplevelsesturer i naturen med flere tusen deltagere (Naturvernforbundet 2011c:10-11). Dette skillet mellom organisasjonens sentrale og lokale ledd bemerkes også av den sentrale ledelsen. ”De demokratiske institusjonene har levd sitt eget liv og sekretariatet har kjørt sitt eget løp” (Informant 6 [intervju]). Som forklaringer på dette vises det til at det sentrale sekretariatet ikke har klart å knekke koden for hvordan de aktive medlemmene kan engasjeres i det nasjonale arbeidet og at ettervirkningene fra den økonomiske krisen på 90-tallet, hvor organisasjonen nærmest var konkurs, gjør at organisasjonen fremdeles har lite ressurser til å styrke fylkes- og lokallagenes aktiviteter (Informant 6 [intervju]).

Samtidig bruker Naturvernforbundet omlag 17 prosent av organisasjonens nasjonale budsjett til å aktivisere medlemmer og direkte støtte til fylkes- og lokallag (Naturvernforbundet 2011d)⁴. Til å gjennomføre dette arbeidet har sentralleddet to ansatte, noe som utgjør seks prosent det sentrale sekretariatet (Informant 7 [intervju]). Deres oppgaver består i stor grad av å tilrettelegge for styrende organer, arrangere større nasjonale arrangementer og bistå fylkes- og lokallagenes med administrativt arbeid (Informant 7 [intervju]).

Arbeidet mot oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja er den saken organisasjonen trekker frem som eksempel på hvordan de har lyktes med å skape politisk press gjennom folkelig mobilisering (Informant 5 [intervju]). I dette arbeidet har Naturvernforbundet samarbeidet tett med Folkeaksjonen Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja, en folkeaksjon Naturvernforbundet var med å etablere (Informant 7 [intervju]). Ved å støtte folkeaksjonen opplever Naturvernforbundet å styrke sakens legitimitet i befolkningen og overfor politiske myndigheter, særlig ved at personer fra berørte lokalsamfunnet løftes frem som talspersoner i media. Dette anses som en forutsetning for å få gjennomslag (Informant 7 [intervju]). Denne strategien er benyttet i en rekke viktige miljøraker i Norge de siste årene; folkeaksjonen mot høyspentmaster i Hardanger, folkeaksjonen mot sjødeponi i Vevring og folkeaksjonen for heving av ubåten på Fedje er alle eksempler på dette.

---

⁴ 35 prosent av medlemsinntektene overføres direkte til fylkes- og lokallag. I tillegg innebærer disse midlene støtte til Miljøagentene og Natur og Ungdom, sentralt ansatte som arbeider med medlemsaktivisering og nasjonale arrangementer som landsmøtet og Miljøfestival.

Samtidig trekkes folkeaksjonene frem som en utfordring for Naturvernforbundet da mye av det folkelige engasjementet i de store miljørakene blir kanalisert gjennom folkeaksjonene i stedet for gjennom egen organisasjon (Informant 6 [intervju]). Dermed mister Naturvernforbundet mye av sitt potensial til å rekruttere medlemmer i disse sakene. På spørsmål om denne avveiningen mellom folkeaksjoner og egen medlemsrekruttering forklares strategien med at det er enklere å engasjere folk innenfor ad-hoc pregede organisasjoner (Informant 5 [intervju]) og at den lokale forankringen ikke ville vært mulig uten slike folkeaksjoner (Informant 7 [intervju]).

Synet på at det er politikerne og staten som må legge tilrette for miljøtiltak står også sterkt i organisasjonen (Informant 5 [intervju]; Informant 6 [intervju]). Alternativet til å henvende seg direkte mot politiske myndigheter vil gjerne være å henvende seg direkte mot individer og husholdninger med tips og råd for hvordan de kan ta miljøvennlige valg i hverdagen, såkalt forbrukermiljøvern. Slikt forbrukerrettet arbeid anses som mindre viktig enn direkte politisk påvirkning. ”Folk flest kan bidra, ikke nødvendigvis i praktisk handling men i politisk handling, som det å være med i organisasjoner og bidra til å løfte disse spørsmålene i offentligheten”, forklarer en av informantene (Informant 5 [intervju]). Organisasjonen arbeider dermed i liten grad for å tilrettelegge for miljøvalg hos den enkelte, men ønsker å påvirke politiske myndigheter til at folk kan ta de ”riktige valgene på autopilot, uten å tenke på det” (Christensen 2012).

Naturvernforbundet har flere av trekkene til en folkebevegelse. Organisasjonen har en hierarkisk organisasjonsmodell, ideelle mål om miljø- og naturvern og arbeider for å nå disse målene gjennom rekruttering og aktivisering medlemmer. Organisasjonen har derimot i liten grad prioritert ressurser til rekruttering av medlemmer, i tråd med styringsperspektivet. I tillegg opplever organisasjonen liten deltagelse fra lokalledet på nasjonale aktiviteter, noe som kan forklares med uenighet om mål og arbeidsdeling og at sentralledet og lokalledet lever ”hver sine liv”-også dette i tråd med styringsperspektivet. Disse svake båndene mellom sentralledet og lokalledet, i tillegg til organisasjonens begrensede medlemstall, bryter med folkebevegelsesmodellen.

3.2.2 Sentrale historiske hendelser

Naturvernforbundets tidlige periode er nesten identisk med den vi så i Naturskyddsföreningen. Også Naturvernforbundets (eller Landsforeningen for

naturfredning i Norge, som organisasjonen het frem til 1963) var de første årene en liten, ekspertdrevet organisasjon med tette bånd til staten (Asdal & Reinertsen 2010:22; Berntsen 1994:95; Knutsen 1997:231). Organisasjonens ekspertpreg gjorde at organisasjonen frem til 1963 aldri nådde mer enn 1150 medlemmer (Asdal og Reinertsen 2009:22).

Naturvernforbundet satte seg for første gang mål om å bygge en massebevegelse med mange medlemmer i en demokratisk organisasjon i 1963 (Gundersen 1996). Etter dette vokste også organisasjonens medlemstall og nådde 15 000 medlemmer i 1970 (Asdal og Reinertsen 2009:22). Medlemstallet fortsatte å vokse gjennom 70-tallet, et tiåret som er betegnet som norsk miljøbevegelses gullalder og hvor den norske miljøbevegelsen trolig var den sterkeste miljøbevegelse i Europa (Gundersen 1990:103; Berntsen 1994:157). Det var særlig tre saker som dominerte denne gullalderen: utbygging av Mardøla-vassdraget, utbygging av atomkraft i Norge og utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget. I alle disse sakene var det andre enn Naturvernforbundet som sto for organisering av det folkelige engasjementet. Samarbeidsgruppene for natur- og miljøvern (snm) mobiliserte til sivil ulydighetsaksjoner mot Mardøla-utbyggingen og aksjonsgruppen "Aksjon mot atomkraft" arbeidet for å mobilisere befolkningen mot atomkraft i Norge. Alta-saken følger samme mønster. Her ble det folkelige engasjementet organisert gjennom Folkeaksjonen mot utbygging av Alta-Kautokeinovassdraget. Folkeaksjonen samlet blant annet inn 14 000 underskrifter mot utbyggingen (Andersen & Midttun 1994:254), organiserte protestleire i Alta med mer enn 10 000 deltagere og organiserte sivil ulydighetsaksjoner hvor mer enn 1000 personer ble bøtelagt (Naturvernforbundet 2006a). For Naturvernforbundets del var engasjementet i disse sakene først og fremst knyttet til utarbeidelsen av faglige innspill til myndighetene og for Alta-saken sin del, gjennom rettsystemet (Asdal og Reinertsen 2010:25-36). Vi ser altså at Naturvernforbundet, på tross av målet om å være en bred medlemsorganisasjon, prioriterte faglig arbeid fremfor opinionsarbeid i disse sakene. Verken den folkelige mobiliseringen fra folkeaksjonen, eller Naturvernforbundets juridiske kamp, vant gjennom og Alta-Kautokeinovassdraget ble utbygd. Nederlaget var et hardt slag for mange og ga nedgangstider i hele den norske miljøbevegelsen på starten av 80-tallet (Persen & Ranum 1997).

Utover 80-tallet opplevde Norge stor vekst i miljøengasjementet. Stortingsvalget i 1989 er regnet for det første (og kanskje eneste) miljøvalget i Norge,

hvor 37 prosent av velgerne oppga miljø som viktig sak for valg av parti (Aardal 1993; Garnåsjordet 2007). Dette resulterte også i at Naturvernforbundet opplevde medlemsvekst og organisasjonen nådde sitt høyeste nivå noensinne i 1991 med 40 413 medlemmer (Asdal & Reinertsen 2009:70). Rekrutteringen av nye medlemmer på denne tiden skjedde i hovedsak ved at potensielle medlemmer ble kontaktet per telefon fra sentrallet (Naturvernforbundet 1991:4). I 1991 sluttet derimot organisasjonen med slik telefonverving på grunn av intern motstand (Informant 5 [intervju]) noe som blir fremhevet som en sentral årsak til medlemsnedgangen samme år (Naturvernforbundet 1992:5).

På samme måte som i Sverige skulle også forbrukermiljøvernet være viktig for Naturvernforbundets medlemsvekst. På slutten av 80-tallet ble dette en stadig viktigere del av Naturvernforbundets arbeid (Naturvernforbundet 1988:17). Dette endret seg derimot på starten av 90-tallet da daværende generalsekretær tok initiativet til å etablere et samarbeidsnettverk med flere andre miljøorganisasjoner som skulle stå for det folkelige engasjementet om slike forbrukersaker; Miljøheimvernet (senere Grønn Hverdag). Miljøheimvernet skulle i følge Naturvernforbundets generalsekretær ”organisere de hundretusener og bli en folkebevegelse” (Naturvernforbundet 1990). Miljøheimvernet, og til en viss grad Framtiden i våre hender, overtok etter hvert gradvis mer av ansvaret for forbrukerarbeid innen miljøbevegelsen. Miljøheimvernet opplevde også stor vekst og hadde innen 1996 rekruttert 75 000 deltagere⁵ (Grendstad et al. 2006:46).

Naturvernforbundet var utover 90-tallet preget av interne konflikter og økonomiske problemer. Særlig de økonomiske problemene gjorde at det sentrale sekretariatet ble nedbemannet (Naturvernforbundet 1999:4) og organisasjonen gikk over flere år på ”sparebluss” (Informant 5 [intervju]). Dette gjør at 90-tallet er betegnet som Naturvernforbundets tapte tiår (Asdal og Reinertsen 2010:42). Samtidig ble 90-tallet preget av en ny stor miljøsak: gasskraftsaken. Naturvernforbundet engasjerte seg utover 90-tallet stadig mer mot etableringen av gasskraftverk, men på samme måte som i tidligere store miljøsaker var det en folkeaksjon som sto for mesteparten av den folkelige mobiliseringen. Fellesaksjonen mot Gasskraftverk samlet for eksempel inn hele 100 000 underskrifter mot bygging av gasskraftverk og

---

⁵ Organisasjonen opererer ikke med medlemmer, men deltagere som mottar informasjon fra organisasjonen. Slik deltagelse er kostnadsfritt.

var i samarbeid med Natur og Ungdom og Bellona svært synlige i motstanden mot gasskraftverk (Persen og Ranum 1997). Naturvernforbundet arbeidet på sin side i større grad med innspill til myndighetene via høringsuttalelser og utarbeidelse av rapporter.

Ved begynnelsen av 2000-tallet var organisasjonen fremdeles preget av de økonomiske problemene på 90-tallet. ”Det var bare å holde fokus på å kutte og skaffe inntekter. Det jobbet vi med absolutt hele tiden,” sier en av informantene (Informant 6 [intervju]). Organisasjonens økonomiske problemer fremheves som årsaken til organisasjonens manglede mulighet til å prioritere arbeid med rekruttering og aktivisering av medlemmer. Til tross for dette økte Naturvernforbundet medlemstallet med nesten 20 prosent gjennom 2000-tallet.

Vi ser altså at Naturvernforbundets medlemsutvikling har variert over tid. Noen sentrale hendelser kan i stor grad bidra til å forklare medlemsutviklingen og organisasjonens arbeid med å aktivisere medlemmer. Beslutningen om å etablere en ny organisasjon for å mobilisere rundt spørsmål om forbrukermiljøvern gjorde at Naturvernforbundet ga fra seg en viktig mulighet til å rekruttere og aktivisere medlemmer. Organisasjonen har også i liten grad prioritert folkelig miljøengasjement i de store miljøsakene som Alta-saken og gasskraftsaken. I stedet har faglig og juridisk arbeid vært viktig i disse sakene, mens det folkelige engasjementet først og fremst har vært kanalisert gjennom egne ad-hoc pregede folkebevegelser. På slutten av 90-tallet gjennomgikk organisasjonen en økonomisk krise, noe som har begrenset mulighetene til å satse på medlemsrekruttering og aktivisering både da og gjennom 2000-tallet.

3.3 Oppsummering av rekruttering og aktivisering av medlemmer

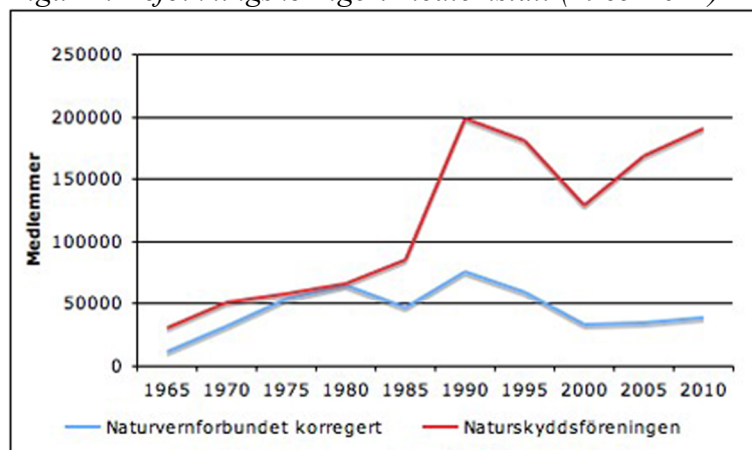
Naturskyddsföreningen har altså i langt større grad lyktes med å rekruttere og aktivisere medlemmer enn Naturvernforbundet. Gjennomgangen viser at Naturskyddsföreningen bruker langt større ressurser på medlemsrekruttering enn hva Naturvernforbundet gjør, i tråd med forventning fra perspektivet om hierarkisk styring. I forlengelsen av dette blir også organiseringen av rekrutteringsarbeidet ulik ved at Naturskyddsföreningen har et sentralisert og profesjonalisert rekrutteringsarbeid, mens Naturvernforbundet baserer sin rekruttering på frivillig innsats.

Tabell 4: Oppsummering av rekruttering og aktivisering av medlemmer i 2011

	Naturskyddsforeningen	Naturvernforbundet
Antall medlemmer	192 000	20 100
Andel av omsetning til medlemsrekruttering og medlemspleie	8%	3%
Anslag antall aktive medlemmer	10 000	800
Andel aktive medlemmer	5,2%	3,9%
Antall fylkes- og lokallag 2011	297	105
Andel av omsetning til aktivisering av medlemmer	20%	17%

Forskjellen i medlemstall kan særlig knyttes til noen viktige historiske hendelser. Som vi ser av figur 1 var det først på midten av 80-tallet organisasjonene skilte lag i antall medlemmer. Fra 1985 til 1991 vokste Naturskyddsforeningens medlemstall kraftig, noe som kan forklares med deres arbeid med forbrukermiljøvern. Naturvernforbundet mistet på sin side muligheten til å rekruttere medlemmer gjennom arbeid med forbrukermiljøvern ved at dette arbeidet i stedet ble overlatt til Miljøheimvernet. Den neste store vekstperioden for Naturskyddsforeningen kommer på 2000-tallet samtidig med at organisasjonen opprioriterer arbeidet med å aktivisere medlemmer fra sentralt hold i organisasjonen. Denne aktivisering er først og fremst knyttet til å styrke fylkes- og lokallagene og Naturskyddsforeningens nettverk, men er også nærliggende anta at har gitt økte muligheter til medlemsrekruttering. Naturvernforbundet sliter på denne tiden med ettervirkningene av 90-tallets vanskelige økonomiske situasjon som har gjort det vanskelig å prioritere ressurser til medlemsrekruttering

Figur 1: Befolningskorrigert medlemstall (1965-2011)

(basert på Asdal & Reinertsen 2009; Naturskyddsforeningen 1999; 2012c)

For aktiviseringen av medlemmer er også forskjellen stor. Naturskyddsföreningen har anslagsvis 10 000 aktive medlemmer mot 800 i Naturvernforbundet. Ser vi derimot på aktive medlemmer som andel av medlemsmassen er forskjellen ikke veldig stor. Antall medlemmer blir dermed også en viktig forklaring på antall aktive medlemmer i organisasjonene.

Organisasjonenes hierarkiske struktur er relativt lik, men med én vesentlig forskjell hvor Naturskyddsföreningen gjennom sin satsing på faglige nettverk har aktivisert en stor mengde personer utenfor den hierarkiske og demokratiske organisasjonsstrukturen. Naturvernforbundet har derimot ikke satset på slik nettverksorganisering.

Naturskyddsföreningen lykkes særlig godt med å aktivisere medlemmer gjennom deres arbeid med forbrukersaker og nasjonale naturglede-aktiviteter, noe i Naturvernforbundets sentralledd i liten grad arbeider med. I tråd med styringsperspektivets forventninger finner vi også at Naturvernforbundet i større grad er en todelt organisasjon hvor sentralleddet og lokalleddet lever ”hver sine liv”. Dette vil være med å forklare at organisasjonen i liten grad evner å inkludere medlemmene på initiativ fra sentralleddet. Dette forsterkes ytterligere av at Naturvernforbundets ledelse, i tråd med kulturperspektivet, søker å gjenskape erfaringene fra Altasaken og gasskraftsaken ved å etablere folkeaksjoner utenfor egen organisasjon.

4. Organisasjonenes tilpasning til omgivelsene

Der forrige kapittel tok for seg indre forhold i organisasjonene vil dette kapittelet undersøke ytre forhold som er ventet å kunne forklare organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Disse to kapitlene utgjør studiens empiri og danner sammen med teorien grunnlaget for analysen. Med bakgrunn i de teoretiske forventningene vil først organisasjonenes arbeid med å påvirke den nasjonale miljøpolitikken i hvert sitt land undersøkes. Deretter vil kommunenes rolle i miljøpolitikken beskrives, før forskjeller i befolkningens holdninger til miljøvern og holdninger til deltagelse i frivillige organisasjoner i de to landene blir undersøkt. Til slutt beskrives sentrale trekk ved organisasjonslandskapet i miljøbevegelsen i Sverige og Norge.

4.1 Organisasjonene i møte med staten

I tråd med teoriens forventninger vil valg av kanaler for å påvirke den nasjonale miljøpolitikken ha betydning for viljen og evnen til å rekruttere og aktivisere medlemmer.

Naturskyddsföreningen deltar i en rekke offentlige råd og utvalg. Totalt satt organisasjonen i 2010 i 18 slike råd og komiteer (Naturskyddsföreningen 2011:53). Hyppige forespørsler om deltagelse i slike råd og utvalg gjør at organisasjonen opplever at offentlige institusjoner ofte etterspør den kompetansen de besitter. Forespørslene er samtidig av et såpass stort omfang at organisasjonen ved flere anledninger har takket nei til deltagelse i slike råd og utvalg (Uhrwing 2001). Dette begrunnes med at slik deltagelse ikke nødvendigvis er knyttet til de sakene organisasjonen har prioritert, eller at deltagelse i råd og utvalg stjeler ressurser fra organisasjonens opinionsdannende virksomhet (Boström 2000:17).

Når Naturskyddsföreningen ledelse trekker frem eksempler på suksesshistorier fra deres arbeid viser de til eksempler fra det sentrale sekretariatets påvirkning av den nasjonale miljøpolitikken. Slik nasjonalt påvirkningsarbeid starter gjerne med utarbeidelsen av en rapport, noe som både bidrar til at organisasjonen utvikler kompetanse om den aktuelle saken og hvor en arbeider for å få støtte fra relevante forskere. Rapporten leder deretter forhåpentligvis til at regjeringen setter ned et offentlig utvalg, hvor Naturskyddsföreningen selv deltar, og som deretter leder til

politiske vedtak (Informant 4 [seminar]). Vi ser altså at organisasjonens ledelse fremhever påvirkning gjennom korporative kanaler som særlig virkningsfullt.

Naturskyddsföreningen mottar ikke generell driftsstøtte fra staten, men får statsstøtte i form av prosjektstøtte. 29 prosent av organisasjonens totale inntekter i 2011 var slik statlig prosjektstøtte til organisasjonens internasjonale arbeid (Naturskyddsföreningen 2012e:120). Ser vi derimot bort fra støtten til internasjonale prosjekter utgjorde statlig prosjektstøtte seks prosent av de nasjonale inntektene i 2011, noe som har forholdt seg relativt stabilt siden 2005 (Naturskyddsföreningen 2006b:81; Naturskyddsföreningen 2012e:129).

Slik statsstøtte er av Dryzek og medarbeidere (2003) knyttet til at organisasjonene moderer sin kritikk av myndighetene. Dette har studien ikke funnet eksempler på hos Naturskyddsföreningen. En gjennomgang av organisasjonens pressemeldinger i perioden 2005-2011 viser tvert imot at Naturskyddsföreningen ved en rekke anledninger har kritisert Naturvårdsverkets, som også er det forvaltningsorganet som bidrar med klart mest statsstøtte til Naturskyddsföreningen (Naturskyddsföreningen 2012f; Naturskyddsföreningen 2013d).

Samtidig som påvirkning gjennom korporative kanaler er viktig for organisasjonen, har de også et omfattende lobbyarbeid rettet mot politiske partier. Dette arbeidet foregår både gjennom ytre press og indre press mot partiene. Det ytre presset skjer i hovedsak gjennom media der organisasjonen for eksempel ved hvert Riksdagsvalg siden 1985 har analysert partienes miljøinnsats (Naturskyddsföreningen 2010b). Disse undersøkelsene har gitt stor medieoppmerksomhet og bidrar til å vise at Naturskyddsföreningen følger tett med på hva partiene gjør på miljøfeltet (Informant 3 [seminar]). Det indre presset består først og fremst av direkte møter med politikere. Organisasjonens ledelse opplever at de har god tilgang til å diskutere politikkutvikling og strategi med alle partier i Riksdagen (Informant 3 [seminar]). I tillegg skriver sentrallet en rekke skriftlige høringer til ulike miljøpolitiske prosesser. En optelling viser at organisasjonen leverte 38 høringsuttalelser fra sentrallet i 2011 (Naturskyddsföreningen 2013c).

Naturvernforbundets tette bånd til statsforvaltningen er som vi har sett trukket frem i tidligere undersøkelser av organisasjonen (Bortne et al. 2002; Dryzek et al. 2003). Disse undersøkelsene baserer seg på organisasjonens aktivitet på 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet. Denne studiens gjennomgang av organisasjonens arbeid

finner at deltagelsen i korporative ordninger fremdeles er tilstede. I 2011 satt Naturvernforbundet i 17 offentlige råd, utvalg og komiteer (Naturvernforbundet 2012:22-24). Disse er særlig knyttet til rådgivningsgrupper under Direktoratet for naturforvaltning og Statens Forurensningstilsyn (nå Klima- og forurensningsdirektoratet), samt deltagelse i offentlige utredninger (NOUer). Men der slik deltagelse tidligere ble ansett som særlig viktig i påvirkningsarbeidet, har dette endret seg og erstattet av økt fokus på lobbyvirksomhet og synlighet i media (Asdal og Reinertsen 2010; Informant 5 [intervju]). Likefullt viser en gjennomgang av organisasjonens høringsuttalelser i 2011 at det ble sendt 41 høringsuttalelser fra sentrallet dette året (Naturvernforbundet 2013b). Rollen som høringsinstans er dermed noe organisasjonen fremdeles prioriterer.

Naturvernforbundet er i stor grad avhengig av økonomisk støtte fra staten. I 2011 utgjorde statlig støtte 64 prosent av Naturvernforbundets totale inntekter (Naturvernforbundet 2012b:8). En stor del av den offentlige støtten er knyttet til internasjonalt arbeid og videreformidles som prosjektstøtte til internasjonale partnere. Ser vi bort fra den internasjonale støtten utgjør statlig støtte 37 prosent av Naturvernforbundets inntekter i 2011 (Naturvernforbundet 2012b:12). Andelen har holdt seg noenlunde stabilt siden 2005 (Naturvernforbundet 2006b). Denne statsstøtten kommer både i form av generell driftsstøtte fra Miljøverndepartementet og statlig prosjektstøtte. Driftsstøtten fra Miljøverndepartementet er frem til 2012 gitt på bakgrunn av en skjønnsmessig vurderinger fra departementet (Bjartvik 2011).⁶ Dette har medført at Naturvernforbundet har mottatt driftsstøtte uten direkte kobling til antall medlemmer og antall fylkes- og lokallag. I 2011 utgjorde driftsstøtte fra Miljøverndepartementet omtrent 1/4 av organisasjonens inntekter til nasjonalt arbeid (Naturvernforbundet 2012b:12). Den resterende statsstøtten bevilges som støtte til konkrete prosjekt.

I tråd med teoriens forventinger vil staten gjennom slik støtte ha mulighet til å påvirke Naturvernforbundets virksomhet. Under den økonomiske krisen på 90-tallet finner vi et eksempel på slik påvirkning da Miljøverndepartementet stilte krav om reduksjon i styreleders honorarer som forutsetning for å bidra med krisehjelp (Bortne et al. 2002:51). Selv om ”krisehjelpen” ikke ble noe av illustrerer dette hvordan

---

⁶ Støtten ble endret fra og med 2012 og gis nå på bakgrunn av organisasjonenes medlemstall og aktivitet. Da endringen skjedde etter perioden som her studeres vil den ikke ventes å påvirke organisasjonenes prioriteringer av rekruttering.

departementet anser det som aktuelt å stille krav til indre forhold hos Naturvernforbundet som forutsetning for å bidra med statlig støtte. Dryzek og medarbeidere (2003) sitt argument om at organisasjonene vil moderere sin politikk på grunn av slik statlig støtte, finner heller ikke støtte i gjennomgangen av Naturvernforbundets pressemeldinger i perioden 2005-2011. Naturvernforbundet har i stor grad uttaler seg kritisk til Miljøverndepartementets politikk, til tross for at Miljøverndepartementet er den klart største bidragsyteren av statlig økonomisk støtte til Naturvernforbundet (Naturvernforbundet 2013a).

Vi har altså sett at både Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet arbeider gjennom en kombinasjon av korporative og pluralistiske kanaler, noe som er oppsummert i tabell 5. Da fordelingen i bruken av korporative og pluralistiske kanaler er omtrent lik for organisasjonene vil dette heller ikke kunne forklare variasjonen i medlemsrekruttering og aktivisering. Der organisasjonene derimot skiller lag er i deres økonomiske bånd til staten, hvor Naturvernforbundet i langt større grad mottar statlig økonomisk støtte enn Naturskyddsföreningen. I tråd med de teoretiske forventningene vil slik statstøtte, når den tildeles uavhengig av organisasjonens medlemstall, gjøre Naturvernforbundet mindre avhengig av å rekruttere medlemmer for å sikre organisasjonen inntekter. Dette vil dermed kunne forklare at Naturvernforbundet i mindre grad enn Naturskyddsföreningen prioriterer medlemsrekruttering.

Tabell 5: Oppsummering korporatisme og pluralisme

	Korporatisme	Pluralisme
Kanaler for påvirkning	<p>Offentlige råd og utvalg i 2011</p> <p>Naturskyddsföreningen: 18 offentlige råd og utvalg</p> <p>Naturvernforbundet: 17 offentlige råd og utvalg</p>	<p>Lobbyisme</p> <p>Prioriteres av begge organisasjoner</p> <p>Høringsuttalelser i 2011</p> <p>Naturskyddsföreningen: 38</p> <p>Naturvernforbundet: 41</p>
Økonomisk støtte	<p>Statlig støtte</p> <p>Naturvernforbundet: 1/3 av nasjonale inntekter i 2011</p> <p>Naturskyddsföreningen: 1/10 av nasjonale inntekter i 2011</p>	<p>Ingen statlig støtte</p> <p>Naturskyddsföreningen uten driftsstøtte</p>

4.2 En desentralisert miljøpolitikk?

Tidligere studier har argumentert for at den svenske miljøpolitikken er langt mer desentralisert enn den norske. Joas (1999:154) finner for eksempel at 2/3 av ansatte innen den norske miljøforvaltningen arbeider på nasjonalt nivå, mens 1/3 arbeider på kommunenivå. I Sverige er det motsatt, hvor 2/3 av de ansatte i den svenske miljøforvaltningen arbeider i kommune, mens 1/3 arbeider sentralt. Sverige har også i langt større grad prioritert arbeid med Lokal Agenda 21 enn i Norge. Etter Rio-konferansen om miljø og utvikling i 1992 ble lokalsamfunn over hele verden oppfordret til å arbeide med lokalt miljøarbeid, noe som ble kalt Lokal Agenda 21. Evalueringer av dette arbeidet har trukket Sverige frem som verdensledende i oppfølgingen av dette arbeidet, mens den norske innsatsen er betegnet som begrenset (Eckerberg & Dahlgren 2007; Hovik & Reitan 2004).

Ser en på naturvernpolitikken og klima- og energipolitikken, to av Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets kjerneområder, finner en derimot et noe mer nyansert bilde. Innen naturforvaltningen har Sverige et mer sentralstyrt forvaltningssystem enn i Norge (Otterlei & Sande 2010:428). Her har den svenske stat hovedansvaret for politikkkutforming og iverksettingen av denne politikken. Den regionale og lokale styringen av dette arbeidet, er på sin side lagt til den statlige fylkesadministrasjonen, Lensstyrelsen (tilsvarende Fylkesmannen i Norge), også de et sentralstyrt statlig organ. I Norge er ansvaret for naturforvaltningen i større grad overført kommunene, hvor kommunen har ansvaret for politikkkutforming og for implementeringen av denne (Sandström & Hovik 2008:304).

Innen klima- og energipolitikken er det motsatt. Mens kommunene blir ansett for å ha en helt sentral rolle i Sveriges strategi for å oppfylle landets internasjonale klimaforpliktelser har kommunen ikke vært ansett for å være viktige aktører i den norske klimapolitikken (Kasa et al. 2012:212; Von Borgstede & Lundqvist 2006:280). Dette har gjort at den svenske stat har bidratt med storstilt økonomisk støtte til kommunenes klima- og miljøarbeid. I perioden 1997 til 2008 ble 6 milliarder svenske kroner bevilget til klima- og miljøprosjekter i regi av kommunene (Naturvårdsverket 2010:7). Denne støtten har gjort kommunene til en viktig klimapolitisk aktør og er hovedårsaken til kommunenes aktive rolle på klimafeltet i Sverige (Lundqvist & Biel 2007). I Norge har statlig støtte til klima- og miljøprosjekter ikke vært kanalisert gjennom kommunene, men er i hovedsak gitt som direkte investeringsstøtte til de aktuelle prosjektene (Aakre & Torvanger 2007:26). Selv om alle landets kommuner i

2007 ble pålagt av staten å utarbeide lokale klima- og energiplaner har mangelen på statlig økonomisk støtte til gjennomføringen av disse planene gjort at de i begrenset grad er gjennomført (Halvorsen et al. 2009). For Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet tilsier dette at de vil utvikle ulike strategier for medlemsaktivisering innen ulike deler av miljøpolitikken.

Naturskyddsföreningens sentralledd har over lengre tid arbeidet med å påvirke kommunenes miljøpolitikk. Gjennom 90-tallet var organisasjonen en sentral drivkraft bak kommunenes arbeid med Lokal Agenda 21 i Sverige (Fudge & Rowe 2001; Lafferty 2001:1535). Mye av denne innsatsen er videreført på 2000-tallet, særlig knyttet til klima- og energispørsmål hvor Naturskyddsföreningens blant annet har inngått samarbeidet med utvalgte kommuner for reduserte klimagassutslipp og gjennom rangering av kommunens klimainnsats (Boström 2000:22; Naturskyddsföreningen 2010a; Naturskyddsföreningen 2012c). Naturskyddsföreningen arbeider derimot i begrenset grad med å styrke fylkes- og lokallagenes evne til å påvirke den kommunale klima- og energipolitikken, slik teorien ga forventninger om (Naturskyddsföreningen 2012c:32; Naturskyddsföreningen 2012d:29).

Påvirkningen av naturvernpolitikken er derimot nesten utelukkende rettet mot nasjonale myndigheter (Naturskyddsföreningen 2012d:21). Fylkes- og lokallagene involveres i dette arbeidet, men da først og fremst i utarbeidelsen av organisasjonens politiske krav og i langt mindre grad i det praktiske arbeidet med politisk påvirkning. Fylkes- og lokallagenes naturvernarbeidet er på sin side først og fremst rettet mot å vekke befolkningens naturglede.

For Naturvernforbundets del arbeider sentralledd i liten grad direkte overfor den kommunale miljøpolitikken. Organisasjonen har i noen grad arbeidet for å styrke fylkes- og lokallagenes arbeid med kommunal klima- og energipolitikk, men dette arbeidet har de senere årene blitt nedprioritert da de opplevde lite deltagelse fra fylkes- og lokallagene (Naturvernforbundet 2011c:10-11). Organisasjonen prioriterer derimot å støtte fylkes- og lokallagene innen lokal naturforvaltning, et område hvor fylkes- og lokallagene er særlig aktive (Informant 6 [intervju]).

Vi ser altså at både forventningene fra teorien om politisk mulighetsstruktur om at en desentral miljøpolitikk vil innebære at sentralleddet styrker fylkes- og lokallagenes arbeid med å påvirke kommunenes miljøpolitikk finner bedre støtte i

Naturvernforbundets prioriteringer enn hos Naturskyddsföreningen. Naturvernforbundets sentralledd arbeider i liten grad med å styrke fylkes- og lokallagenes arbeid med kommunale klima- og energispørsmål da kommunene har en begrenset rolle innen dette politikkområdet. Innen naturvernpolitikken arbeider Naturvernforbundet derimot med å styrke fylkes- og lokallagenes arbeid med lokal naturforvaltning da kommunene har en viktig rolle i naturvernpolitikken. Da kommunene har en viktig rolle i den svenske klima- og energipolitikken tilsier teoriens forventninger at Naturskyddsföreningen vil arbeide for å styrke fylkes- og lokallagene i å påvirke kommunens klima- og energipolitikk. I stedet finner vi at organisasjonens sentralledd arbeider med å påvirke kommunenes klima- og energipolitikk direkte og at det nasjonale klimanettverket styrkes i større grad enn fylkes- og lokallagenes innen klima- og energispørsmål. Innen naturvernpolitikken finner teorien støtte i at Naturskyddsföreningen i stor grad retter innsatsen mot nasjonale myndigheter og i liten grad arbeider for å støtte fylkes- og lokallagenes arbeid med å påvirke den kommunale naturvernpolitikken. Dette gjør at fylkes- og lokallagene arbeider med opinionsbyggende arbeid innen naturvernsspørsmål i stedet for politisk påvirkning av kommunene.

4.3 Befolkningens holdninger til miljøvern

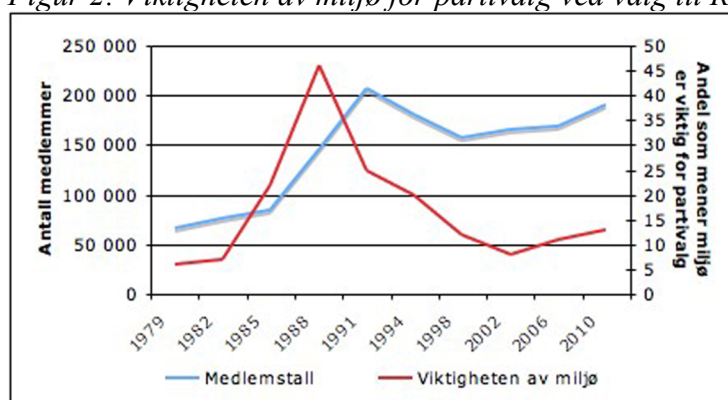
Det finnes et stort antall befolkningsundersøkelser i Sverige og Norge som kartlegger viktigheten av miljøspørsmål. Internasjonale komparative undersøkelser har vist at både den norske og svenske befolkningen er svært opptatt av miljøspørsmål, er villige til å gjennomføre miljøtiltak og at støtten til miljøtiltak omfatter brede lag av befolkningen (f.eks Eurobarometer 2008; Haring et al. 2011; Inglehart 1995; Jones & Dunlap 1992; Wiidegren 1998).

Wiidegren (1988:87) fant i sin undersøkelse av Naturskyddsföreningen en klar sammenheng mellom holdninger til miljø i den svenske befolkningen og medlemskap i organisasjonen. Undersøkelsen fant også at jo sterkere miljøengasjement var, jo større var sannsynligheten for å delta som aktivt medlem i organisasjonen. Med bakgrunn i dette vil holdningene til miljøvern i den svenske og norske befolkningen undersøkes for å vurdere om forskjeller i viktigheten av miljøspørsmål kan bidra til å forklare i hvilken grad organisasjonenes lykkes i å rekruttere og aktivisere medlemmer.

Studien baserer seg på undersøkelser som måler viktigheten av miljøspørsmål ved valg av parti ved parlamentsvalg i Sverige og Norge. Velgerundersøkelsene er valgt som utgangspunkt for studien da den har tidsserier tilbake til slutten av 1970-tallet og på den måten kan sammenliknes med organisasjonenes historiske medlemsutvikling.

Figur 2 viser viktigheten av miljø ved valg av parti ved Riksdagsvalg og Naturskyddsföreningens medlemstall. Oversikte viser en viss sammenheng. På slutten av 80-tallet vokste organisasjonens medlemstall kraftig, fra 85 000 medlemmer i 1985 til 206 000 medlemmer i 1991, en vekst som i stor grad sammenfaller med økning i viktigheten av miljø i befolkningen. På 90-tallet ser vi nedgang i både viktigheten av miljø og organisasjonens medlemstall. Samtidig synker ikke medlemstallet like mye som nedgangen i viktigheten av miljø. Det kan dermed tyde på at Naturskyddsföreningen i stor grad lykkes med å holde på medlemmene når de først har tegnet medlemskap. At omlag 90 prosent av organisasjonens medlemmer fornyer medlemskapet støtter opp om dette (Naturskyddsföreningen 2006b:28; Naturskyddsföreningen 2012c:60). På 2000-tallet tok medlemstallet seg opp igjen med en medlemsvekst på 50 prosent fra 2000 til 2010. På 2000-tallet er det også en viss økning for viktigheten av miljø for partivalg, men denne økningen er ikke så stor at det vil kunne forklare Naturskyddsföreningen medlemsvekst på 50 prosent. Dette gjør at vi må vurdere andre forhold for å kunne forklare denne medlemsveksten.

Figur 2: Viktigheten av miljø for partivalg ved valg til Riksdagen

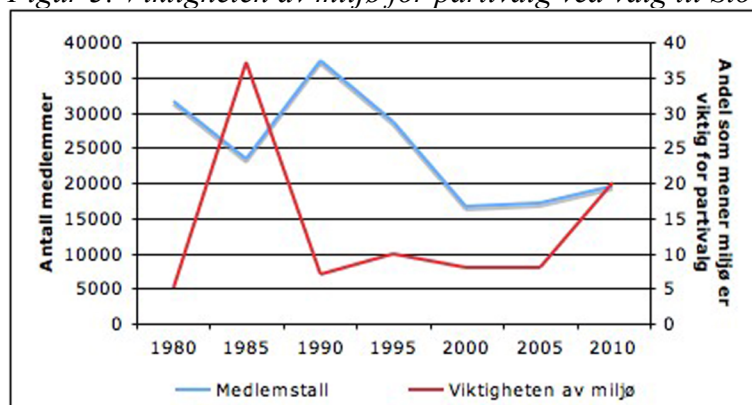

(basert på Naturskyddsföreningen 1999; Naturskyddsföreningen 2012c; SCB 2011)

I Norge finner vi tilsvarende sammenheng. Organisasjonens medlemstall vokste med over 70 prosent fra 1985 til 1991, noe som sammenfaller med at miljø var svært viktig

for befolkningen på slutten av 80-tallet. Organisasjonens medlemstall sank så gjennom 90-tallet, men ikke like mye som nedgangen i viktigheten av miljø ved partivalg. På samme måte som hos Naturskyddsföreningen tyder dette på at Naturvernforbundet i stor grad evner å holde på medlemmene når de først er blitt medlem. At nesten 95 prosent av organisasjonenes medlemmer i perioden 2005-2011 fornyet medlemskapet sitt bygger opp under dette (Naturvernforbundet 2012a:2). På slutten av 2000-tallet er det derimot mindre sammenheng mellom viktigheten av miljø og medlemstallet. Ved Stortingsvalget i 2009 var igjen miljø svært viktig for valg av parti, men uten at Naturvernforbundet hadde særlig til medlemsvekst. Vi må derfor se etter andre forklaringer på organisasjonens manglende medlemsvekst i denne perioden.

Figur 3: Viktigheten av miljø for partivalg ved valg til Stortinget

(basert på Aardal 2011; Asdal & Reinertsen 2010)

Det er altså i tråd med teoriens forventninger en viss sammenheng mellom miljøengasjementet i befolkningen og organisasjonenes medlemstall, men med unntak for begge organisasjoner på 2000-tallet. Vi ser også at ingen av organisasjonene har hatt stor medlemsvekst uten at det samtidig har vært et økende miljøengasjementet i befolkningen. Befolkningens miljøengasjement vil dermed ikke kunne forklare medlemsveksten, men må vurderes som en *forutsetning* for medlemsvekst i organisasjonene. Denne forutsetningen har i perioden fra 1980 frem til 2010 vært noe gunstigere for Naturskyddsföreningen enn for Naturvernforbundet. Gjennomsnittet av andelen som mener miljø var viktig for partivalg i denne perioden er 17 prosent i Sverige og 14 prosent i Norge. Forskjellen er i midlertidig ikke veldig stor og vil

derfor i begrenset grad kunne forklare den store variasjonen i medlemsstørrelse mellom Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet.

Spørsmålet blir da hvordan organisasjonene tilpasser seg befolkningens miljøengasjement. Teorien trekker her frem arbeidet med forbrukermiljøvern som særlig viktig for å fange opp befolkningens miljøholdninger da både den svenske og norske befolkningen mener vekst og vern bør kombineres. Her har tidligere studier vist at den svenske befolkningen i større grad enn den norske fremhever viktigheten av rollen som miljøvennlig forbruker (Austgulen 2013:38; Terragni & Kjærnes 2005:473). Dette bygger dermed opp under teoriens forventning om at Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet tilpasser seg befolkningens holdninger til ønsket om vekst og vern gjennom forbrukermiljøvern. For den norske befolkningens del fremheves i større grad regjeringens ansvar for å løse miljøproblemene og i mindre grad enkeltindividers handlinger (TNS Gallup 2011)

4.4 Holdninger til deltagelse i frivillige organisasjoner

Organisasjonenes muligheter til å rekruttere og aktivisere medlemmer vil også avhenge av at befolkningen er positivt innstilt til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner. Eller sagt med andre ord, mulighetene til å rekruttere og aktivisere medlemmer avhenger av hvorvidt den skandinaviske folkebevegelsesmodellen står sterkt eller ei.

I både Sverige og Norge er en stor andel av befolkningen medlemmer av en, eller flere organisasjoner. I Sverige var 86 prosent av den voksne befolkningen medlem av en eller flere organisasjoner i 2007 (Svedberg et al. 2010:10). I Norge er andelen noe lavere; 70 prosent av befolkningen i 2009 var medlemmer av en eller flere organisasjoner (Wollebæk & Sivesind 2010). Ser vi på andelen av befolkningen som gjennomfører frivillig arbeid er dette noenlunde likt for begge land, hvor omlag halvparten av befolkningen gjennomfører slik arbeid (Svedberg et al. 2010:13; Wollebæk & Sivesind 2010:22-24).

Folkebevegelsesmodellen tilsier at den frivillige innsatsen skjer i den, eller de, organisasjoner hvor en også er medlem. Her ser vi klare forskjeller mellom Sverige og Norge. Hele 88 prosent av de som utfører frivillige arbeid i Sverige gjør dette gjennom organisasjoner hvor de også er medlem (Svedberg et al. 2010:15). I Norge er kun 49 prosent av de som gjennomfører frivillig arbeid medlemmer av den

organisasjonen de arbeider for (Wollebæk & Sivesind 2010:77). Dette er en klar indikator på at folkebevegelsesmodellen står sterkere i Sverige enn i Norge.

At den svenske befolkningen i større grad er medlem av den organisasjonen de arbeider i tyder på at arbeid innen hierarkiske medlemsorganisasjoner anses som relevant, og viktig, for å bidra til at organisasjonene oppnår sine mål. Dette støttes ytterligere når vi finner at hele 80 prosent av de som arbeider frivillig i Sverige gjør arbeid knyttet til styreoppdrag og administrasjon innen organisasjonene (Svedberg et al. 2010:17). For Naturskyddsföreningen gir dette gode muligheter til å aktivisere medlemmer til deltagelse i deres fylkes- og lokallag. Samtidig er slike administrative oppgaver gjerne tidkrevende. Blant den delen av befolkningen som ikke bidrar med frivillig arbeid fremheves nettopp tidsbruken, og det at de ikke har blitt spurt om å bidra, som årsaker til deres manglende deltagelsen i frivilligheten (Svedberg et al. 2010:39). Tradisjonelt lokallagsarbeid vil dermed være en utfordring for Naturskyddsföreningen når de har satt seg mål om å sikre økt deltagelse fra nye grupper i befolkningen, som for eksempel minoritetsgrupper. Dette kan derimot bidra til å forklare Naturskyddsföreningens prioritering av nettverk, hvor nettopp tidkrevende styreoppdrag og administrasjon innen organisasjonene i større grad unngås.

I Norge er tendensen at mindre arbeid skjer gjennom frivillige organisasjoner og at mer av det frivillige arbeidet i stedet skjer gjennom egenorganisering eller arbeid i ad-hoc pregede nettverk utenfor de tradisjonelle frivillige organisasjonene (Gulbrandsen & Ødegård 2011:7). Deltagelse i hierarkiske og demokratiske organisasjoner betegnes ofte som ”kjedelig”, med mye møtevirksomhet og papirarbeid (Wollebæk & Sivesind 2010:101). Stadig flere ønsker i stedet å arbeide direkte med saker som opptar en og unngå slikt ”kjedelig” organisasjonsarbeid (Wollebæk & Sivesind 2010:29). Tidligere studier har argumentert for at dette er en hovedårsak til at medlemstallene og antall lokallag er nedadgående for mange frivillige organisasjoner i Norge (Gulbrandsen & Ødegård 2011:7). For Naturvernforbundet innebærer dette at det vil være vanskeligere å rekruttere personer til deltagelse i organisasjonens fylkes- og lokallag.

Det kan altså se ut til at folkebevegelsesmodellen står sterkere i Sverige enn i Norge. Dette gir Naturskyddsföreningen et bedre grunnlag for å rekruttere og aktivisere medlemmer innen organisasjonens hierarkiske og demokratiske struktur. I utgangspunktet skulle dette tilsi at Naturvernforbundet i stor grad skulle tilpasset seg

befolkningens ønske om å arbeide uten ”kjedelig” møtevirksomhet og papirarbeid ved å utvikle nye måter å aktivisere medlemmene på, men dette har organisasjonen i liten grad gjort. I stedet er det Naturskyddsföreningen som har tilpasset seg befolkningens ønsker her, særlig for å rekruttere nye grupper av befolkningen til deltagelse i organisasjonen.

4.5 En fragmentert miljøbevegelse?

Forskjeller i antall miljøorganisasjoner mellom Sverige og Norge ventes å kunne forklare variasjon i rekruttering og aktivisering av medlemmer da det vil være ulik konkurranse om medlemmer. Studien kartlegger derfor konkurransen om medlemmer innen miljøbevegelsen i det enkelte land.

Som vi har sett er Naturskyddsföreningen den klart største miljøorganisasjonen i Sverige, målt i antall medlemmer. Sammen med Greenpeace, WWF, Jordens Vänner og Fältbiologerna utgjør Naturskyddsföreningen det som kan defineres som kjernen i den svenske miljøbevegelsen (Uhrwing 2001). Greenpeace har støttespillere, og ikke medlemmer, og de har heller ikke lokallag (Greenpeace 2011). Dette gjør at de i liten grad vil konkurrere med Naturskyddsföreningen om aktivisering av medlemmer. WWF opererer med medlemskap, men har i begrenset grad knyttet dette til demokratiske rettigheter i organisasjonen (WWF 2011b). Dette gjør at WWFs medlemmer ikke vil betraktes som dette da definisjonen av medlemmer i denne studien er knyttet til demokratiske rettigheter og eierskap i organisasjonen. Disse omtales i stedet som støttespillere. Greenpeace og WWF sitt arbeid med å rekruttere støttespillere kan derimot være i konkurranse med Naturskyddsföreningens medlemsrekruttering. For personer som ønsker å støtte en miljøorganisasjon vil det trolig være liten forskjell om de får tilbud om å være passivt medlem eller støttespiller. Likefullt anser Naturskyddsföreningen ikke Greenpeace og WWF som konkurrenter, men viser i stedet til deres ulike roller innen den svenske miljøbevegelsen (Informant 1 [intervju]).

Av andre medlemsbaserte miljøorganisasjoner finner vi Fältbiologerna og Jordens Vänner. Da Fältbiologerna har barn og unge som målgruppe og er Naturskyddsföreningen barne- og ungdomsorganisasjon, vil ikke disse anses som konkurrenter. Jordens Vänner kan være det, men er i dag en liten organisasjon som dermed i begrenset grad kan anses som konkurrent.

Tabell 6: Medlemstall, lokallag og ansatte i 2011 i svensk miljøbevegelse

Organisasjon	Medlemmer	Lokallag	Ansatte
Naturskyddsföreningen	192 000	273	87
Greenpeace	101 364*	-	32
WWF	195 000*	-	69
Jordens Vänner	2600	11	8
Fältbiologerna	2350	32	13

*Støttespillere

(Fältbiologerna 2012; Greenpeace 2011; Jordens-Vänner 2013; Naturskyddsföreningen 2012e; WWF 2011b)

Naturskyddsföreningen kan altså sies å være ganske alene om tilby muligheten for å engasjere seg i miljøsaken i Sverige. Ser vi litt bredere enn den tradisjonelle miljøbevegelsen kan den svenske turistforeningen, med sine 280 000 medlemmer, kunne sies å være en konkurrent i å rekruttere og engasjere naturinteresserte da de har som målsetning å være opinionsdannende innen spørsmål knyttet til friluftsliv og naturturisme i Sverige (Turistforeningen 2013). Likefullt anser Naturskyddsföreningen heller ikke Turistforeningen for å være en konkurrent til deres arbeid (Informant 1 [intervju]).

Den norske miljøbevegelsen er langt mer fragment. Ni organisasjoner⁷ utgjør det som er definert som kjernen blant miljøorganisasjonene (Bortne et al. 2002:124). Av disse arbeider både Framtiden i våre hender og Miljøvernforbundet med å rekruttere og aktivisere medlemmer og kan dermed regnes som konkurrenter til Naturvernforbundet. Også Natur og Ungdom arbeider med å rekruttere og aktivisere medlemmer, men da de er Naturvernforbundets ungdomsorganisasjon og har ungdom som målgruppe regnes ikke de som konkurrent for Naturvernforbundet.

Tabell 7: Medlemstall, lokallag og ansatte i 2011 i norsk miljøbevegelse

---

⁷ Bortne med flere (2002:118) opererer med syv organisasjoner som kjernen i miljøbevegelsen. Zero ble etablert etter deres studie, i tillegg til at Grønn Hverdag ikke er definert som kjernen i miljøbevegelsen, men er inkludert i denne studien.

Organisasjon	Medlemmer	Lokallag	Ansatte
Naturvernforbundet	20 100	81	35
FIVH	19 329	22	24
Natur og Ungdom	6 500	70	21
Bellona	2 400*	-	39
WWF-Norge	13 000*	1	40
Grønn Hverdag	53 000	10	35
Greenpeace	1530*	-	9
Zero	-	-	22
Miljøvernforbundet***	1500	25**	14

*Støttespillere/deltagere ** Nærmiljøgrupper *** Tall for 2012

(Bellona 2012; FIVH 2011; Greenpeace 2011; Grønn Hverdag 2011; Miljøvernforbundet 2012; Natur og Ungdom 2012; Naturvernforbundet 2011d; WWF 2011a; Zero 2013)

Bellona, Zero og Greenpeace er ikke medlemsbasert og vil dermed i mindre grad være konkurrenter, i alle fall i arbeidet med å aktivisere medlemmer. WWF opererer med medlemskap, men på samme måte som i Sverige er medlemskapet i begrenset grad knyttet til demokratiske rettigheter, noe som gjør at disse vil behandles som støttespillere (WWF 2013). Dette gjør at heller ikke WWF vil betraktes som konkurrent i å aktivisere medlemmer. Grønn Hverdag står derimot i en særstilling med 53 000 deltagere i deres nettverk. Inntrykket av en fragmentert norsk miljøbevegelse forsterkes ved at mange av miljøsakene i Norge også har egne aksjonsgrupper tilknyttet seg. Som vi har sett har slik organisering gjennom folkeaksjoner lange tradisjoner i norsk miljøbevegelse, hvor disse har spilt en viktig rolle i Altasaken, gasskraftsaken og nylig i arbeidet mot oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja. I tillegg fremheves Turistforeningen, med sine 240 000 medlemmer, ofte som konkurrent i Naturvernforbundets arbeid med medlemsrekruttering selv om disse ikke regnes som del av kjernen av den norske miljøbevegelsen (Informant 5 [intervju]; Informant 6 [intervju]). I Sverige har det vært mindre vanlig med egne aksjonsgrupper.

Vi ser altså at konkurransen om både passive og aktive medlemmer er større for Naturvernforbundet enn for Naturskyddsföreningen. Spørsmålet er om dette kan bidra til å forklare forskjeller i medlemstall og aktivitet. Andre studier har vist at langt flere er positivt innstilt til medlemskap og frivillig arbeid i miljøorganisasjoner enn dagens medlemstall og aktivitet tilsier (Hellevik 2010; Svedberg et al. 2010:20).

Miljøorganisasjonene har altså et stor uforløst potensiale. Dette tilsier at konkurranse mellom organisasjonene vil ha mindre betydning da organisasjonene kan vokse uten å konkurrere om de samme medlemmene. Likefullt vil det være de aller mest miljøengasjerte som er mest troende til å støtte miljøorganisasjonene gjennom medlemskap eller frivillig arbeid. Det store mangfoldet av organisasjoner i Norge gjør også at konkurransen om medlemmer fremheves som en utfordring av ledelsen i Naturvernforbundet (Informant 6 [intervju]). Dette peker i retning av at konkurransen vil ha betydning for mulighetene til å rekruttere og aktivisere medlemmer til tross for at medlemspotensialet i både Sverige og Norge langt overgår hva miljøbevegelsen har klart å fange opp i dag.

For å bøte på den fragmenterte miljøbevegelsen i Norge samler organisasjonene seg ofte i allianser for å koordinere arbeid, standpunkter og innspill overfor politiske myndigheter (Informant 6 [intervju]). Dette fremheves også som viktig for mulighetene til å aktivisere medlemmer da ”uenighet innen miljøbevegelsen vil være en ”turn-off” for de som ønsker å bruke tid å krefter på å løse miljøproblemer,” forteller en av informantene fra Naturvernforbundet (Informant 6 [intervju]). I tillegg samles flere av miljøorganisasjonene i paraplyorganisasjoner, hvor for eksempel *Forum for utvikling og miljø* koordinerer mye av organisasjonenes nord-sør rettede miljøarbeid. *Samarbeidsrådet for naturvernsaker* koordinerer på sin side Turistforeningen, Norges Jeger- og Fiskeforbund, Naturvernforbundet og WWF-Norge sitt arbeid med naturvernsaker. Slike paraplyorganisasjoner har ofte kommet i stand etter initiativ og påtrykk fra offentlige myndigheter (Bortne et al. 2002:107). Myndighetene ønsker seg færre kontaktpunkter og ønsker at miljøbevegelsen skal koordinere sine innspill. Derfor bidrar staten med økonomisk støtte til slike paraplyorganisasjoner. Forum for utvikling og miljø mottar for eksempel nesten alle sine inntekter fra staten (Forum for utvikling og miljø 2011:28).

Også i Sverige samarbeider miljøbevegelsen i ulike typer allianser og gjennom etablering av paraplyorganisasjoner. For eksempel har Naturskyddsföreningen, Jordens Vänner, Fältbiologerna og WWF-Sverige gått sammen for å etablere Luftförorenings- och klimatsekretariatet for å koordinere det internasjonale arbeidet med luftforurensning, forsuring og klimaspørsmål (Luftförorenings- och klimatsekretariatet 2013). Et annet eksempel er Naturskyddsföreningen, Jordens Vänner og WWF-Sverige samarbeid innen Coalition Clean Baltic for å bedre

miljøsituasjonen i Østersjøen (Coalition Clean Baltic 2013). Samtidig fremhever ledelsen i Naturskyddsföreningen at samarbeid innen miljøbevegelsen ofte bringer med seg lite nytt i miljøpolitikken og at organisasjonen derfor er restriktive til deltagelse i slike allianser og paraplyorganisasjoner (Informant 4 [seminar]).

Selv om inngåelse av allianser og paraplyorganisasjoner kan redusere interne konflikter i miljøbevegelsen og gi økt innpass hos myndighetene vil det være en utfordring for arbeidet med å rekruttere og aktivisere medlemmer da slik deltagelse gjerne gjør organisasjonen mindre synlig. I tillegg vil allianser og paraplyorganisasjoner kreve koordinering, noe som vil lede til at organisasjonenes arbeid i større grad retter seg mot arbeid *mellom* organisasjonene, ikke mot egne medlemmer. Dette vil igjen gjøre at båndene mellom organisasjonenes lokale og sentrale ledd svekkes. Når vi ser at Naturvernforbundet i større grad enn Naturskyddsföreningen prioriterer arbeid innen allianser og paraplyorganisasjoner for å bære på den fragmenterte norske miljøbevegelsen, peker dette i retning av at Naturskyddsföreningen i større grad vil lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer.

5. Analyse

Med bakgrunn i de teoretiske forventningene vil organisasjonene, og forskjellen mellom dem, analyseres i det følgende kapittelet. De ulike forklaringsfaktorene vil også sees i sammenheng for å gi en helhetlig vurdering av årsaker til at Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer. Til slutt i kapittelet vil årsaksretningene til forklaringsfaktorene vurderes.

5.1 Eksterne forhold, formelle trekk

Teoriene om korporatisme og pluralisme gir forventninger om at forskjeller i deltagelsen i korporative og pluralistiske kanaler vil forklare variasjonen i rekruttering og aktivisering av medlemmer. Denne antagelsen bygger blant annet på Dryzek og medarbeidere (2003) som forklarer Naturvernforbundets lave medlemstall, sammenliknet med Naturskyddsföreningen, med at Naturvernforbundet i større grad deltar i offentlige råd og utvalg. Denne studien finner derimot at det er lite som skiller organisasjonene når det gjelder hvilke kanaler de benytter for å påvirke miljøpolitikken, hvilket gjør at spørsmålet om påvirkningskanaler heller ikke kan forklare variasjon i medlemsrekruttering eller aktivisering. Studien finner i stedet at organisasjonene benytter seg av både korporative og pluralistiske kanaler. Dette stemmer overens med Nordby (1999) sin beskrivelse av Norge som et blandingssystem. Men der Nordby fremhever at korporatismen og pluralismen lever side om side i ulike samfunnssektorer finner studien i stedet at korporatismen og pluralismen lever side om side *innen* miljøsektoren i Sverige og Norge. Dette funnet er i samsvar med enkelte tidligere studiers beskrivelse av den svenske og norske miljøbevegelsens arbeid med å påvirke miljøpolitikken (Opedal 1996:205-206; Rommetvedt & Melberg 1996:56; Uhrwing 2001).

Gjennomgangen av i hvilken grad organisasjonene benytter seg av korporative og pluralistiske kanaler bidrar også til å vise at Naturvernforbundets sentralledd, i større grad enn i Naturskyddsföreningen, arbeider med direkte politisk påvirkning av den nasjonale miljøpolitikken. Dersom vi ser deltagelsen i offentlige råd og utvalg og antall høringsuttalelser fra sentralleddet i sammenheng med antall ansatte vil Naturvernforbundet andelsmessig bruke en større del av det sentrale sekretariatet til å arbeide gjennom disse påvirkningskanalene. Dette støttes også av at andelen ansatte

som arbeider med medlemsrekruttering og aktivisering er høyere i Naturskyddsföreningen enn Naturvernforbundet. Vi ser dermed at Naturskyddsföreningens sentralledd har prioritert rekruttering og aktivisering av medlemmer høyt, mens Naturvernforbundets sentralledd i større grad har prioritert ressurser til direkte påvirkning av den nasjonale miljøpolitikken.

En forklaring på at Naturskyddsföreningen har prioritert medlemsrekruttering høyere enn Naturvernforbundet finner vi i forskjeller ved organisasjonenes økonomiske bånd til staten. Mens mer enn 1/3 av Naturvernforbundets inntekter til nasjonalt arbeid i 2011 stammet fra offentlig støtte, utgjorde statsstøtte under 1/10 av Naturskyddsföreningens inntekter til nasjonalt arbeid. Denne andelen har vært noenlunde stabil for begge organisasjoner siden 2005. En viktig årsak til denne forskjellen er at svensk miljøbevegelse ikke mottar offentlig driftsstøtte, kun prosjektstøtte, i motsetning til Naturvernforbundet som mottar begge typer støtte. Statsstøtte vil i følge teorien gi staten mulighet til å kontrollere organisasjonene, noe som i så fall i større grad vil være tilfelle for Naturvernforbundet enn for Naturskyddsföreningen. Vi har også sett ett eksempel på dette da Miljøverndepartementet forsøkte å kontrollere Naturvernforbundet ved å stille krav til lederhonoraret som forutsetning for støtte på 90-tallet. Dryzek og medarbeidere (2003) knytter slik kontroll til organisasjonenes moderering av politikken overfor staten, ikke direkte til spørsmålet om medlemsrekruttering. Spørsmålet om organisasjonenes moderering av egen politikk kan imidlertid knyttes til medlemsrekrutteringen ved at organisasjonenes tap av ideologisk ”renhet” kan forklare vanskeligheter med å rekruttere medlemmer, et poeng Olsen (1983) fremhever. Studien finner ikke grunnlag for å hevde at verken Naturvernforbundet eller Naturskyddsföreningen moderer sin politikk for å motta statsstøtte. Studien finner heller at begge organisasjoner i stor grad uttaler seg kritisk til de samme myndighetene de mottar statsstøtte fra. Studien finner altså heller ikke støtte til Dryzek og medarbeideres argument om moderering.

Likefullt gir den statlige driftsstøtten til Naturvernforbundet økonomiske frihet uavhengig av medlemsstørrelse, hvilket gir organisasjonen mindre behov for å rekruttere medlemmer. Naturskyddsföreningens begrensede statsstøtte innebærer derimot at organisasjonen vil ha behov for å rekruttere medlemmer for å sikre inntekter. Dette finner vi igjen i organisasjonenes begrunnelse for å ha en stor medlemsmasse: Medlemsinntekter fremheves av ledelsen i Naturskyddsföreningen

som en viktig begrunnelse for medlemsrekruttering, mens dette argumentet ikke nevnes blant informantene fra Naturvernforbundet eller i deres strategidokumenter. Teoriens forventning om at Naturskyddsföreningen vil prioritere medlemsrekruttering høyere enn Naturvernforbundet fordi de i mindre grad mottar statsstøtte finner dermed støtte i empirien.

Et annet trekk ved omgivelsene som kan bidra til å forklare variasjonen i antall medlemmer, er antall miljøorganisasjoner i det enkelte lands miljøbevegelse. Der Naturskyddsföreningen i stor grad er alene om å tilby medlemskap har Naturvernforbundet større konkurranse fra andre organisasjoner. Dette innebærer i følge teorien at medlemsrekruttering og aktivisering er vanskeligere for Naturvernforbundet enn Naturskyddsföreningen. At informantene fra Naturvernforbundet fremhever konkurransen mellom miljøorganisasjonene som en utfordring, mens informanter fra Naturskyddsföreningen ikke ser dette som et problem, bygger opp om dette. Studien gir med dette støtte til Selle og Strømsnes (1998) som forklarer det lave medlemstallet i norsk miljøbevegelse med mangfoldet av organisasjoner og konkurransen mellom disse.

Norsk miljøbevegelse bøter på utfordringen med å være fragmentert ved å inngå allianser med hverandre i enkeltsaker og ved å etablere paraplyorganisasjoner. På den måten unngås uenighet og konflikt i enkeltsaker. Alliansene, eller paraplyorganisasjonene, vil også kunne gi økt innpass hos politikere og myndigheter. Utfordringen for Naturvernforbundet er at deltagelse i allianser og paraplyorganisasjoner gjør organisasjonen mindre synlig og at ressurser brukes på å få samarbeidet mellom organisasjonene til å fungere fremfor å øke aktiviteten til medlemmene. Naturskyddsföreningen er derimot langt mer restriktive til inngåelsen av slike allianser og etablering av paraplyorganisasjoner, noe som kan forklares med at den svenske miljøbevegelsen består av færre organisasjoner og at koordineringsbehovet mellom organisasjonene dermed ikke er like stort som i Norge.

I utgangspunktet vil det store antallet miljøorganisasjoner i Norge peke i retning av pluralisme, da nettopp mange stort mangfold av organisasjoner innen et politikkområde er et kjennetegn ved pluralistiske stater, mens det begrensede antallet organisasjonene i Sverige peker i retning av korporatisme. Gjennomgangen av organisasjonenes bruk av påvirkningskanaler gir imidlertid ikke holdepunkter for å knytte organisasjonslandskapet til spørsmålet om korporatisme og pluralisme. Det som derimot kan være en årsak til mengden miljøorganisasjoner i Norge, er tilgangen

til statsstøtte. Da en rekke organisasjoner har mulighet til å komme inn under denne støtteordningen vil dette være et insentiv for å etablere nye organisasjoner fremfor å samle innsatsen i noen få og store organisasjoner. Denne studien har ikke undersøkt dette spørsmålet, men nye undersøkelser av forholdet mellom statsstøtte og antall organisasjoner i Sverige og Norge vil kunne være et nyttig bidrag for ytterligere å forstå trekk ved miljøbevegelsen i disse landene.

For spørsmålet om organisasjonenes tilpasning til miljøpolitikkenes vertikale forvaltningsstruktur finner studien at den svenske miljøpolitikken er mer desentralisert innen klima- og energipolitikken og at Sveriges i større grad enn Norge har prioritert arbeidet med Lokal Agenda 21. Naturvernpolitikken er derimot mer desentralisert i Norge. Teorien bidrar dermed til å forklare at Naturvernforbundet i liten grad arbeider med kommunenes klima- og energipolitikk, men at sentralledet i større grad enn i Naturskyddsföreningen arbeider for å støtte fylkes- og lokallagene i deres arbeid med lokal naturforvaltning. Naturskyddsföreningen tilpasser seg kommunens viktige rolle i klima- og energipolitikken, men ikke ved å styrke fylkes- og lokallagenes påvirkning av kommunens klima- og energipolitikk, slik teorien gir forventninger om. I stedet arbeider sentralledet direkte med å påvirke kommunenes klima- og energipolitikk. Innen naturvernpolitikken tilpasser imidlertid sentralledet i Naturskyddsföreningen seg ved å rette innsatsen mot den nasjonale politikken, noe som innebærer at fylkes- og lokallagene i stedet for å arbeide med kommunal naturvernpolitikk velger å arbeide med opinionsbyggende arbeid overfor befolkningen.

Gjennomgangen av Naturskyddsföreningens aktivisering av medlemmer har vist særlig god deltagelse på nasjonalt initierte aktiviteter som fokuserer på slikt opinionsbyggende naturvernarbeid. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved teoriens forutsetninger om at en desentral miljøpolitikk faktisk fører til økt aktivisering av medlemmene. Teorien bygger på en forutsetning om at fylkes- og lokallagene vil mobilisere medlemmer til lokal handling når dette er viktig for å påvirke miljøpolitikken. Studien finner i stedet at opinionsbyggende arbeid, som det å arrangere turer i lokale naturområder, oppnår langt større deltagelse fra organisasjonens aktive medlemmer og fylkes- og lokallagene enn aktiviteter som knytter seg til politisk påvirkning. Dette gjør at spørsmålet om miljøpolitikkenes vertikale organisering i liten grad bidrar til å forklare at Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet lykkes med medlemsaktivisering. I stedet må det

vurderes i hvilken grad organisasjonene fokuserer på ikke-politiske aktiviteter for å aktivisere medlemmene. Dette vil studien komme tilbake til i vurderingen av interne forhold i organisasjonene.

5.2 Eksterne forhold, uformelle trekk

Studien viser at miljøspørsmål er noe viktigere for den svenske befolkningen enn for den norske. Dette peker i retning av at mulighetene for å rekruttere og aktivisere medlemmer er noe bedre for Naturskyddsföreningen enn for Naturvernforbundet. Samtidig er forskjellen i befolkningens holdninger ikke særlig stor. Befolkningens miljøholdninger bør også betraktes som en forutsetning for, ikke som en forklaring av, organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer. Dette gjør at det blir viktig *hvordan* organisasjonene arbeider for å fange opp befolkningens holdninger til miljøvern.

Gjennomgangen finner i tråd med teoriens forventninger at Naturskyddsföreningen i større grad enn Naturvernforbundet arbeider med forbrukermiljøvern og på den måten tilpasser seg befolkningens ønsker om å forene vekst og vern. Dette arbeidet har både gitt mange medlemmer og vært særlig vellykket når det gjelder å aktivisere organisasjonens medlemsmasse. Naturvernforbundet har derimot valgt å skille forbrukerarbeidet ut i en egen organisasjon og arbeider i dag i begrenset grad med slike spørsmål. Samtidig ser vi at enkeltindividers miljøvennlige adferd er viktigere for den svenske befolkningen enn den norske. Forutsetningene for å lykkes med å rekruttere og aktivisere medlemmer gjennom forbrukermiljøvern vil derfor være bedre for Naturskyddsföreningen enn for Naturvernforbundet. Dette moderer Naturvernforbundets manglende arbeid med forbrukermiljøvern som en viktig forklaring på deres manglende rekruttering og aktivisering av medlemmer. Likefullt viser studien at forskjellen i prioritering av forbrukermiljøvern er en viktig årsak til variasjonen i organisasjonenes rekruttering og aktivisering av medlemmer, noe studien kommer tilbake i vurderingen av kritiske situasjoner i kapittel 5.4.

Befolkningens holdninger til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner vil også i følge teorien ventes å bidra til å forklare forskjellen mellom organisasjonene. Studien finner liten forskjell i befolkningens holdninger til medlemskap i frivillige organisasjoner, men finner betydelig forskjeller i holdningene til deltagelse i frivillige organisasjoner. Den svenske befolkningen er langt mer

positivt innstilt til å bidra med frivillig arbeid i de tradisjonelle, hierarkiske organisasjonene, mens den norske befolkningen i større grad ønsker å unngå ”kjedelig” organisasjonsarbeid og i stedet arbeide gjennom ad-hoc pregede organisasjoner som knytter seg til enkeltsaker. Dette innebærer at mulighetene for å aktivisere medlemmer til tradisjonelt fylkes- og lokallagsarbeid er bedre for Naturskyddsföreningen enn for Naturvernforbundet.

Naturskyddsföreningen har også i større grad tilpasset seg befolkningens holdninger til frivillig arbeid ved å styrke organisasjonens nettverk. I 2011 var omlag halvparten av organisasjonens aktive medlemmer organisert gjennom slike nettverk. I utgangspunktet er prioriteringen av nettverk overraskende da vi ser at villigheten til å påta seg styreoppdrag og bidra med administrativt arbeid innen frivillige organisasjoner er stor i den svenske befolkningen. Det som derimot kan bidra til å forklare satsingen på nettverk er organisasjonens mål om å inkludere nye grupper, som for eksempel ulike minoritetsgrupper, i organisasjonen. De i den svenske befolkningen som ikke deltar i frivillig arbeid trekker frem tidsbruken til styreoppdrag og administrasjonsarbeid som en viktig årsak til deres manglende deltagelse. Nettverksorganisering, hvor en i større grad unngår tidkrevende administrative oppgaver, vil da kunne være et attraktivt alternativ til organisasjonens tradisjonelle lokallagsarbeid.

En konsekvens av slik nettverksorganisering er svekkelse av organisasjonsdemokratiet. Nettverkene inngår ikke i den demokratiske strukturen, hvilket gjør at aktive medlemmer innen nettverkene heller ikke har de samme demokratiske rettighetene i organisasjonen som de aktive medlemmene som organiserer seg i fylkes- og lokallagene. Dette bryter med folkebevegelsesmodellen. Likefullt evner organisasjonen å rekruttere mange medlemmer nettopp gjennom nettverkene. Det bør derfor stilles spørsmål ved om folkebevegelsesmodellen, slik den tradisjonelt har vært benyttet av frivillige organisasjoner i Sverige og Norge, fremdeles er den mest effektive måten å aktivisere medlemmer på. Spørsmålet er særlig relevant for aktiviseringen av nye grupper i den svenske befolkningen. Selv om medlemsdemokratiet svekkes peker studien i retning av at folkebevegelsesmodellen bør tilpasses til nye krav fra den svenske befolkningen for å aktivisere nye medlemmer.

Naturvernforbundet organiserer på sin side i liten grad medlemmer utenfor fylkes- og lokallagene. I lys av den norske befolkningens ønske om å arbeide

gjennom ad-hoc baserte organisasjoner knyttet til enkeltsaker ville utviklingen av nye organisasjonsformer, som nettverksorganisering, vært særlig viktig for Naturvernforbundet. Den manglende satsingen på dette er en vesentlig forskjell fra Naturskyddsföreningens som bidrar til å forklare variasjonen i organisasjonenes medlemsaktivisering. Naturvernforbundets ledelse har i stedet tilpasset seg befolkningens ønske om deltagelse i ad-hoc pregede organisasjoner ved å bidra til etableringen av folkeaksjoner utenfor egen organisasjon. På den måte kanaliseres mange nye miljøaktivister inn i folkeaksjonene i stedet for i Naturvernforbundet. Naturskyddsföreningen viser derimot at det ikke behøves en ny organisasjon for å fange opp ønske om mindre ”kjedelig” organisasjonsarbeid, men at dette kan oppnås gjennom tilpasning av egen organisasjon.

5.3 Interne forhold, formelle trekk

Interne og formelle forhold knytter seg til styringsperspektivet, hvor ledelsens evne til å sikre rekruttering og aktivisering står sentralt. Et viktig spørsmål i dette er organisasjonenes prioritering av rekruttering og aktivisering. Naturskyddsföreningen bruker tre ganger så stor andel av organisasjonens totale utgifter på medlemsrekruttering og medlemspleie som Naturvernforbundet. Forskjellen i prioriteringen av økonomiske ressurser til medlemsrekruttering gjør at Naturskyddsföreningen rekrutterer omlag 20 000 nye medlemmer i året, mens Naturvernforbundets rekrutterer omlag 2000 nye medlemmer i året. Bruk av profesjonelle telefonververe, hvor 14 personer var ansatt for å ringe potensielle medlemmer i 2011, er det tiltaket i Naturskyddsföreningen som gir klart flest nye medlemmer. Naturvernforbundet baserer derimot sin medlemrekruttering på frivillig innsats. Slik frivillig verving er noe begge organisasjoner i liten grad lykkes med. Forskjellen i organisasjonenes prioritering av ressurser til medlemsrekruttering og ulik organisering av rekrutteringsarbeidet bidrar dermed, i tråd med styringsperspektivet, til å forklare at Naturskyddsföreningen i større grad har lykkes med å rekruttere medlemmer enn Naturvernforbundet.

Det er derimot lite som skiller organisasjonene i prioriteringen av økonomiske ressurser til medlemsaktivisering. Begge organisasjonene bruker omtrent like stor andel av omsetningen til dette, men i absolutte tall er forskjellen betydelig. Dette gjør blant annet at Naturskyddsföreningen har 14 personer ansatt i organisasjonsavdelingen mot Naturvernforbundets to ansatte. Forskjellen i

organisasjonens omsetning bidrar med dette å forklare forskjellen i aktiviseringen av medlemmer. Forskjellen i økonomisk omsetning kan igjen forklares med den betydelige forskjellen i medlemsinntekter som følge av variasjon i medlemsstørrelse. På samme måte ser vi at andelen av organisasjonenes medlemsmasse som er aktive medlemmer er relativt lik i begge organisasjoner. Naturskyddsföreningen aktiviserte 5,2 prosent av medlemsmassen i 2011, mot Naturvernforbundets 3,9 prosent. Forskjellen i absolutte tall er derimot betydelig med 10 000 aktive medlemmer i Naturskyddsföreningen og 800 aktive medlemmer i Naturvernforbundet. Dette gjør da at forskjellen i medlemsstørrelse i stor grad kan forklare forskjellen i antall aktive medlemmer.

Samtidig har Naturskyddsföreningen økt innsatsen med å aktivisere medlemmer siden starten av 2000-tallet. Dette har også medført en økning i andelen som er aktive medlemmer, en økning som i stor grad har kommet gjennom deltagelse i organisasjonens nettverk. Naturvernforbundet har derimot ikke økt innsatsen med å aktivisere medlemmer i særlig grad og har heller ikke økt andelen av medlemsmassen som er aktive. Dette bygger opp om styringsperspektivets forventninger om at større prioriteringer av medlemsaktivisering i Naturskyddsföreningen kan forklare at de i større grad har lyktes med dette.

Styringsperspektivet gir også forventninger om at Naturskyddsföreningen i større grad lykkes med å sikre deltagelse fra resten av organisasjonen på nasjonalt vedtatte satsinger og aktiviteter. Dette henger sammen med en annen forventning fra styringsperspektivet, nemlig at Naturvernforbundet ventes i større grad å være en todelt organisasjon med større uenighet om mål og arbeidsdeling enn Naturskyddsföreningen. Studien finner støtte til disse forventningene. Naturskyddsföreningen oppnår god deltagelse på nasjonale aktiviteter, særlig innen forbrukermiljøvern- og naturgledearrangementer. I Naturvernforbundet er det derimot begrenset deltagelse på nasjonale aktiviteter, noe som forklares med at sentral- og lokalledet "lever hver sine liv" og at det finnes en "allergi" mot initiativ fra sentralt hold i resten av organisasjonen.

En årsak til Naturvernforbundets manglende prioritering av rekruttering og aktivisering av medlemmer er organisasjonens økonomiske krise på slutten av 90-tallet. Denne medførte at organisasjonen i begrenset grad har hatt mulighet til å prioritere ressurser til rekruttering og aktivisering av medlemmer. Ledelsen i organisasjonen trekker frem at den økonomiske krisen har begrenset deres

handlingsmuligheter helt frem til slutten av 2000-tallet. Likefullt ser vi at Naturskyddsföreningen bruker en større andel av sin omsetning til rekruttering, noe som dermed gjør at styringsperspektivets forventning om at Naturskyddsföreningen i større grad prioriterer medlemsrekruttering er gyldig, uavhengig av Naturvernforbundets økonomiske problemer.

5.4 Interne forhold, uformelle trekk

Uformelle, interne forhold knyttes til kulturperspektivet. Her står teorien om stivhengighet sentralt og da særlig spørsmålet om kritiske situasjoner som har vært definerende for organisasjonenes arbeid med rekruttering og aktivisering av medlemmer. Gjennomgangen av organisasjonenes historie har vist at slutten av 80-tallet og begynnelsen på 90-tallet var en særlig viktig periode for organisasjonene med stort miljøengasjement i befolkningen i begge land. Naturskyddsföreningens medlemstall vokste i denne perioden kraftig ved at organisasjonen prioritere arbeidet med forbrukermiljøvern. Naturvernforbundet valgte derimot å overlate dette arbeidet til Miljøheimvernet (nå Grønn Hverdag). Disse valgene har hatt stor betydning for variasjonen i medlemstall som vi ser i dag. Dersom vi foretar et tankeeksperiment og antar at Grønn Hverdags 53 000 deltagere alternativt ville vært medlemmer i Naturvernforbundet ville det kompensert for mye av forskjellen i medlemstall når vi samtidig korrigerer for forskjeller i landenes befolkningsstørrelse. Dersom Framtiden i våre hender, som også arbeider med forbrukerspørsmål, sine medlemmer inkluderes i tankeeksperimentet ville den befolkningskorrigerede medlemsmassen vært like stor i begge land. Det er derimot lite trolig at alle Grønn Hverdags deltagere, eller Framtiden i våre henders medlemmer, alternativt ville vært medlemmer av Naturvernforbundet dersom Naturvernforbundet hadde valgt å beholde arbeidet med forbrukermiljøvern internt i organisasjonen. I tillegg er det trolig en rekke personer som både er deltagere i Grønn Hverdag og medlemmer av Naturvernforbundet i dag. Likefullt bidrar tankeeksperimentet å bygge opp under argumentet om at utfasingen av forbrukermiljøvernet i en egen organisasjon er en viktig årsak til variasjonen i organisasjonenes medlemsstørrelse.

Organisasjonenes ulike valg i arbeidet med forbrukermiljøvern har også gradvis bidratt til at organisasjonene har utviklet ulike strategier i sitt arbeid med å tilrettelegge for miljøvennlige adferd hos befolkningen. Der Naturskyddsföreningen i stor grad arbeider for å påvirke befolkningens miljøvalg direkte, gjennom å utarbeide

tips til hvordan en kan leve miljøvennlig og ved å drive en egen merkeordning av produkter, retter Naturvernforbundet i større grad innsatsen mot politiske myndigheter for at disse skal tilrettelegge for befolkningens miljøvalg. Disse ulike strategiene kan knyttes til valgene fra slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet. At Naturvernforbundet i større grad arbeidet med slikt forbrukermiljøvern før etableringen av Miljøheimvernet, støtter opp om dette argumentet. Organisasjonene kan dermed sies å være stivhengige, hvor valgene fra slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet gradvis er institusjonalisert i organisasjonene. Forskjellen i målgruppe for arbeidet med å tilrettelegge for miljøvennlig adferd i befolkningen innebærer at Naturskyddsföreningen i større grad er i direktekontakt med potensielle medlemmer enn hva tilfellet er for Naturvernforbundet, en viktig forutsetning for å kunne rekruttere medlemmer.

Kulturperspektivet bidrar også til å forklare ledelsen i organisasjonenes *vilje* til å rekruttere og aktivisere medlemmer. Opp gjennom historien har vi sett flere eksempler på at Naturvernforbundet har prioritert rollen som faglig ekspert i viktige miljøsaker, mens det folkelige engasjementet kanaliseres gjennom folkeaksjoner. Alta-saken og gasskraftsaken er eksempler på dette. Arbeidet med disse sakene anses som særlig vellykkede i å skape stort politisk press gjennom folkelig engasjement. Det snakkes gjerne om hvorvidt nye miljøsaker kan bli et ”nytt Alta”, eller ”den nye gasskraftkampen” (Gundersen 2010; Rønningsbakk 2006). Arbeidet mot oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja følger denne samme malen hvor mye av det folkelige engasjementet skjer gjennom en ad-hoc preget folkeaksjon. Den utstrakte bruken av folkeaksjoner, samt etableringen av nye organisasjoner som Grønn Hverdag, peker i retning av at etableringen av nye organisasjoner anses som effektivt miljøarbeid av Naturvernforbundets ledelse. Nettopp arbeidet med Lofoten, Vesterålen og Senja, hvor etableringen av en folkeaksjon har vært et viktig strategisk grep, fremheves også av Naturvernforbundets ledelse som eksempel på et særlig vellykket arbeid. Naturvernforbundet bidrar til å etablere slike folkeaksjoner selv om ledelsen ser utfordringene dette gir med å rekruttere og aktivisere medlemmer til egen organisasjon. Strategien forklares med at folkeaksjonene er bedre egnet til å sikre lokal forankring og at en vil tilpasse seg befolkningens ønske om å arbeide gjennom ad-hoc pregete organisasjoner. Slik lokal forankring anses som en forutsetning for å få gjennomslag. En måte å tolke dette på er at organisasjonen opptrer altruistisk ved at saken blir viktigere enn egen vinning i form av økt medlemsrekruttering og

aktivisering. En annen forklaring er at organisasjonene er stivhengige når tidligere måter å organisere miljøarbeidet på gjør det vanskeligere å skifte strategi.

Ledelsen i Naturskyddsföreningens vilje til å rekruttere og aktivisere medlemmer kan på sin side forklares med forbrukermiljøvernet som ga mange nye medlemmer og stor medlemsaktivitet på 80- og 90-tallet. Den sentrale forskjellen fra Naturvernforbundet er at medlemsrekruttering og aktivisering til egen organisasjon var langt viktigere i dette arbeidet enn i Naturvernforbundets prioritering av å etablere folkeaksjoner. På den måten støttes teoriens forventninger om at prioriteringen av medlemsrekruttering og aktivisering vil avhenge av om dette var viktig i tidligere arbeid som oppfattes som særlig vellykket.

5.5 Samlet påvirkning

For å kunne svare på hvorfor Naturskyddsföreningen har lyktes bedre med rekruttering og aktivisering enn Naturvernforbundet må flere av teoriene og forklaringsfaktorene sees i sammenheng med hverandre.

Teori om politisk mulighetsstruktur forklarer at Naturskyddsföreningen i større grad har lyktes med medlemsrekruttering ved å arbeide med forbrukermiljøvern. Studiens gjennomgang av befolkningens holdninger til miljø viser at den svenske befolkningen i større grad mener individers miljøadferd er viktig enn den norske befolkningen. Dette vil i så fall innebære at det er viktigere for Naturskyddsföreningen å tilpasse seg befolkningen ved å arbeide med forbrukermiljøvern enn for Naturvernforbundet. Samtidig ser vi at Grønn Hverdag har klart å rekruttere hele 53 000 deltagere. Dette peker dermed i retning av at Naturvernforbundets valg om å etablere en egen organisasjon for å arbeide med forbrukermiljøvern har hatt stor betydning for organisasjonens medlemsrekruttering, til tross for forskjeller i befolkningens holdninger.

Styringsperspektivet forklarer forskjellen i medlemsrekruttering med at Naturskyddsföreningen i større grad prioriterer dette enn Naturvernforbundet, noe som igjen kan finne forklaring i ulik grad av statsstøtte til organisasjonene. Større konkurranse om medlemmer mellom organisasjonene i den norske miljøbevegelsen støtter teoriens forventning om at dette kan forklare forskjellen i medlemsrekruttering. Vi får altså et komplekst bilde med en rekke forklaringer, hvor alle peker i retning av at Naturskyddsföreningen i større grad skal lykkes med medlemsrekruttering.

At den svenske befolkningen i større grad er villige til å delta med frivillig arbeid i hierarkiske organisasjoner gir organisasjonene ulike forutsetning for å aktivisere medlemmer. Naturskyddsföreningen har bedre forutsetninger for å aktivisere medlemmer gjennom fylkes- og lokallag enn Naturvernforbundet. I tillegg har Naturskyddsföreningen i større grad tilpasset seg den delen av befolkningen som ønsker om mindre "kjedelig" organisasjonsvirksomhet enn Naturvernforbundet. Ønsket om å arbeide utenfor fylkes- og lokallagsstrukturen kan også bidra til å forklare forbrukermiljøvernets sterke rolle i Naturskyddsföreningen hvor arbeid med dette i stor grad har vært knyttet til arbeid utenfor den tradisjonelle lokallagsstrukturen. Naturvernforbundet har i stedet valgt å etablere egne organisasjoner for å fange opp dette ønsket. Organisasjonenes tilpasning til uformelle trekk i omgivelsene og teorien om stivhengighet vil dermed påvirke hverandre, i tillegg til at begge bidrar til å forklare forskjell i medlemsaktivitet.

Forskjellen i medlemsaktivisering forsterkes ytterligere når vi i tråd med styringsperspektivets forventninger ser at båndene mellom sentralleddet og lokalleddet i Naturvernforbundet er svakere enn i Naturskyddsföreningen. Svake bånd mellom lokal- og sentralleddet i Naturvernforbundet kan også sees i sammenheng med ledelses ønske om å tilpasse seg befolkningens ønske om deltagelse i ad-hoc pregede organisasjoner. Etableringen av folkeaksjoner kan da forklares med at ledelsen i Naturvernforbundet unngår motstanden fra lokalleddet mot initiativ fra sentralt hold ved heller å etablere ad-hoc pregede organisasjoner utenfor Naturvernforbundet til tross for utfordringen dette gir for rekrutteringen og aktiviseringen av medlemmer til egen organisasjon.

Naturskyddsföreningen lykkes særlig godt med å aktivisere medlemmer til aktiviteter innen forbrukermiljøvern og naturglede. Naturvernforbundet arbeider på sin side i liten grad med disse sakene fra sentralt hold, men arbeider for å aktivisere medlemmer til politiske aktiviteter – noe begge organisasjoner i liten grad lykkes med. Forskjellen i prioriteringen av forbrukermiljøvern kan forklares gjennom organisasjonenes stivhengighet fra valgene som ble tatt på slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet. For spørsmålet om naturglede er dette forklart gjennom organisasjonenes tilpasning til naturvernpolitikkenes vertikale organisering. Både organisasjonenes tilpasning til den politiske mulighetsstrukturen og organisasjonenes stivhengighet bidrar dermed til å forklare at Naturskyddsföreningen arbeider med forbrukermiljøvern og naturglede, noe som nedprioriteres av Naturvernforbundet.

Dette bidrar igjen til å forklare at Naturskyddsföreningen i større grad har lyktes med å aktivisere medlemmer til deltagelse på nasjonale aktiviteter enn Naturvernforbundet.

5.6 Årsaksretninger

For flere av forklaringsfaktorene kan det stilles spørsmål ved årsaksretningen.

Årsaksretningen vil derfor drøftes og begrunnes her.

Når befolkningens holdninger til miljøspørsmål benyttes som forklaring på organisasjonenes arbeid kan dette være problematisk. Det kan også argumenteres for at organisasjonenes arbeid er med på å påvirke befolkningens miljøholdninger. Når holdninger likevel benyttes for å forklare organisasjonene er dette med bakgrunn i funn fra tidligere studier hvor den svenske og norske befolkningens miljøholdninger i stor grad forklares med andre variabler enn miljøbevegelsens arbeid, slik som personlige normer og politisk tilhørighet (Gooch 1995; Olli et al. 2001; Olofsson & Öhman 2006; Wiidegren 1998). Den historiske sammenlikningen av befolkningens miljøengasjement og organisasjonenes medlemstall viser også at medlemsveksten etterfølger økt miljøengasjement i befolkningen og ikke motsatt.

For befolkningens holdninger til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner vil også Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet bidra til å påvirke dette. I hvilken grad befolkningen opplever det som relevant å engasjere seg i tradisjonelle frivillige organisasjoner vil avhenge av at organisasjonene, deriblant Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet, evner å gjøre det attraktivt å ville bidra med frivillig innsats i disse organisasjonene. Samtidig utgjør Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundet kun en liten andel av den frivillige sektoren i Sverige og Norge som er gjenstand for studiene som anvendes i beskrive befolkningens holdninger til medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner. Det er dermed nærliggende å anta at de generelle trekkene som beskrives i disse studiene påvirker organisasjonene og ikke motsatt.

Årsaksretningen vil også kunne være problematisk når trekk ved organisasjonenes formelle omgivelser benyttes for å forklare organisasjonene. Vi har sett eksempel på at Naturskyddsföreningen har arbeidet for at staten skal sette ned offentlige utvalg hvor de selv håper å delta. På den måten vil ikke organisasjonen kun tilpasse seg omgivelsene, men er selv med å forme den. Når studien likevel vurderer at organisasjonene tilpasser seg omgivelsene er dette med støtte i tidligere studier som

vurdere organisasjonenes tilpasning til organisasjonenes formelle omgivelser (Bortne et al. 2002; Dryzek et al. 2003; Olsen 1983) og at denne studien finner få eksempler på at organisasjonene arbeider for å forme sine egne omgivelser på denne måten. Forskjellen mellom myndighetsskapt og organisasjonsskapt påvirkningskanaler er likefullt interessant og vil egne seg godt for ytterligere studier.

6. Konklusjon

Naturskyddsföreningen lykkes langt bedre med rekruttering og aktivisering av medlemmer enn Naturvernforbundet. Korrigert for forskjell i befolkningen har Naturskyddsföreningen fem ganger så mange medlemmer som Naturvernforbundet. De har også langt flere aktive medlemmer og antall fylkes- og lokallag. Studien finner at både eksterne og interne forhold i organisasjonene må tas med i vurderingen for å forklare denne forskjellen.

At Naturskyddsföreningen har lykkes langt bedre med rekruttering av medlemmer forklares i stor grad med at organisasjonen på slutten av 80- og begynnelsen av 90-tallet startet å arbeide med forbrukermiljøvern. Naturvernforbundet etablerte derimot en egen organisasjon for å mobilisere befolkningen på denne saken. Forskjellen gjorde at Naturskyddsföreningen rekrutterte langt flere medlemmer enn Naturvernforbundet på denne tiden. Størrelsesforskjellen har siden gjort at Naturskyddsföreningen i større grad har kunnet prioritere ressurser til medlemrekruttering enn Naturvernforbundet.

Der Dryzek og medarbeidere (2003) forklarer forskjellen mellom Naturskyddsföreningen og Naturvernforbundets medlemsstørrelse gjennom ulik deltagelse i korporative kanaler, finner denne studien ikke forskjell i slik deltagelse. I stedet kan Naturskyddsföreningens begrensede statsstøtte forklare at de prioriterer medlemsrekruttering som en viktig inntektskilde, mens Naturvernforbundets betydelige statsstøtte forklarer deres manglende prioritering av dette.

Forskjeller i medlemsaktivisering kan forklares med forskjeller i organisasjonenes medlemsstørrelse da andelen aktive medlemmer i organisasjonene er relativt lik. Samtidig evner Naturskyddsföreningens i større grad å aktivisere de aktive medlemmene og fylkes- og lokallagene til organisasjonenes nasjonale aktiviteter, særlig knyttet til forbrukermiljøvern og gjennom aktiviteter for å vekke kjærligheten til naturen. Naturvernforbundet arbeider i stedet med å aktivisere medlemmene til politisk påvirkning, noe verken de eller Naturskyddsföreningen lykkes med i særlig grad.

Naturskyddsföreningen har også i større grad utviklet nye måter å aktivisere medlemmer på gjennom deres nettverk. Organisasjonen har på den måte tilpasset seg ønsket fra deler av befolkningen om deltagelse utenfor den tradisjonelle fylkes- og

lokallagsstrukturen. Naturvernforbundet har derimot tilpasset seg dette ved å etablere nye organisasjoner utenfor Naturvernforbundet. I tillegg er båndene mellom sentral- og lokalledet i Naturvernforbundet svake, noe som gjør at organisasjonen oppnår lite deltagelse på aktiviteter som er initiert fra sentralledet.

Samlet sett peker studien i retning av at Naturskyddsföreningen, i større grad enn Naturvernforbundet, evner å kombinere rollen som politisk pådriver og opinionsdanner, noe som er trukket frem som et viktig kjennetrekke ved grønne stater (Dryzek et al. 2003; Rootes 1999b). Selv om studien ikke har tatt mål av seg å vurdere organisasjonenes innflytelse i miljøpolitikken er mange og aktive medlemmer en viktig kilde til slik innflytelse. At Naturskyddsföreningen i større grad har lyktes med å rekruttere og aktivisere medlemmer bidrar dermed å forklare at Sverige på en rekke områder fører en mer ambisiøs miljøpolitikk enn Norge. Studien har også bidratt med innsikt som er relevant for forskning på den frivillige sektoren i begge land. Studien viser blant annet at Naturskyddsföreningen har lyktes godt med å aktivisere medlemmer gjennom deres nettverk, et klart brudd på folkebevegelsesmodellen som har vært utgangspunkt for en rekke tidligere studier av medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner i Sverige og Norge.

Da det ikke tidligere er gjennomført komparative studier av miljøorganisasjoner i Sverige og Norge gir denne studien et første og overordnet overblikk over organisasjonene og forskjellene mellom dem. For ytterligere å forstå organisasjonene bør denne studiens, som er avgrenset til å undersøke organisasjonenes sentralledd, suppleres med nye studier av organisasjonenes fylkes- og lokallag. I tillegg vil nærmere undersøkelser av organisasjonenes omgivelser gi en grundigere forklaring av forskjellene mellom organisasjonene. En grundigere beskrivelse av befolkningens vilje til å bli medlem, og til å bidra med frivillig arbeid, i organisasjonene vil også være et nyttig supplement til denne studien. Undersøkelser av organisasjonenes innflytelse vil kunne bygge på denne studiens funn om medlemsrekruttering og aktivisering. Til slutt vil også forklaringene av organisasjonenes rekruttering og aktivisering kunne egne seg godt til studier av miljøbevegelsen i andre land, noe som også vil kunne styrke eller svekke denne studiens funn.

Kildeliste

- Aakre, S. & Torvanger, A. (2007) *Case studies on climate change response policies and strategies of selected Annex I countries*. Oslo: Cicero.
- Aardal, B. (1993) *Energi og miljø: nye stridsspørsmål i møte med gamle strukturer*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Aardal, B. (2011) *Det politiske landskap: en studie av stortingsvalget 2009*. Oslo: Cappelen Damm.
- Abbott, A. (1992) "From Causes to Events Notes on Narrative Positivism," *Sociological Methods & Research*, 20 (4): 428-455.
- Abbott, A. (1997) "On the concept of turning point," *Comparative Social Research*, 16: 85-106.
- Andersen, S. S. & Midttun, A. (1994) "Environmental Opposition in Norwegian Energy Policy: Structural Determinants and Strategic Mobilisation". i Flam, H. (red.) *States and Anti-Nuclear Movements*, s. 232-263. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Andersen, S. S. (1997) *Case-studier og generalisering: forskningsstrategi og design*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Andrews, K. T., Ganz, M., Baggetta, M., Han, H. & Lim, C. (2010) "Leadership, Membership, and Voice: Civic Associations That Work," *American Journal of Sociology*, 115 (4): 1191-1242.
- Arter, D. (2008) *Scandinavian politics today*. Manchester: Manchester University Press. XII, 355 s. s.
- Asdal, K. & Reinertsen, H. (2010) *Fra naturfredning til klimakamp: Norges Naturvernforbund 1914-2014*. Oslo: Senter for teknologi, innovasjon og kultur (TIK), Universitet i Oslo.
- Austgulen, M. H. (2013) *Consumer perspectives on eco-labelling of textiles - Results from five European countries*. Oslo: Statens institutt for forbruksforskning.
- Beck, U. (1992) *Risk Society*. London: Sage.
- Bellona. (2012) *Bellona Årsrapport 2012*. Oslo: Bellona.
- Bennett, A. & Elman, C. (2006) "Complex causal relations and case study methods: the example of path dependence," *Political Analysis*, 14 (3): 250-267.
- Bennulf, M. (1989) "Miljøopinionen under åttioåret". i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Åttioåret: Svensk opinion i empirisk belysning*, s. 77-86. Göteborg: Universitetet i Göteborg.
- Bennulf, M. & Holmberg, S. (1990) "The Green Breakthrough in Sweden," *Scandinavian Political Studies*, 13: 165-184.
- Bennulf, M. (1999) "Medborgarna och den hållbara utvecklingen". i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Ljusnande framtid*, s. 53-74. Göteborg: SOM-institutet.
- Berntsen, B. (1994) *Grønne linjer. Natur- og miljøvernets historie i Norge*. Oslo: Grøndahl Dreyer.
- Bjartvik, G. O. (2011) "Kritiserer statsstøtten til frivillige", *Vårt Land*, 12.08.2011
- Blom-Hansen, J. (2000) "Still corporatism in Scandinavia? A survey of recent empirical findings," *Scandinavian Political Studies*, 23 (2): 157-181.
- Bortne, Ø., Selle, P. & Strømsnes, K. (2002) *Miljøvern uten grenser?* Oslo: Gyldendal akademisk.
- Boström, M. (1999) *Den organiserade miljörörelsen: fallstudier av Svenska Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden WWF, Miljöförbundet Jordens*

- Vänner, Greenpeace och det Naturliga Steget*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Boström, M. (2000) *Om relationen mellan stat och civilsamhälle - Miljöorganisationers interaktion med statliga och politiska organisationer*. Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor.
- Boström, M. (2007) "The historical and contemporary roles of nature protection organisations in Sweden". i Van Koppen, C. S. A. & Markham, W. T. (red.) *Protecting Nature: Organizations and Networks in Europe and the Usa*, s. 213.
- Boström, M. & Klintman, M. (2008) *Eco-standards, product labelling and green consumerism*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Christensen, T., Læg Reid, P., Roness, P. G. & Røvik, K. A. (2004) *Organisasjonsteori for offentlig sektor: instrument, kultur, myte*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen, T. B. (2012) *Vil ha klimapakke til folket*. Natur & miljø: Naturvernforbundet. Tilgjengelig fra: <http://naturvernforbundet.no/naturomg miljo/vil-ha-klimapakke-til-folket-article26710-1024.html> (lest 01.04.2013).
- Christensen, T. B. (2013) *Kampen om de norske ulvene*. Natur & miljø: Naturvernforbundet. Tilgjengelig fra: <http://naturvernforbundet.no/naturomg miljo/kampen-om-de-norske-ulvene-article28279-1024.html> (lest 05.04.2013).
- Christiansen, P. & Rommetvedt, H. (1999) "From Corporatism to Lobbyism? Parliaments, Executives, and Organized Interests in Denmark and Norway," *Scandinavian Political Studies*, 22 (3): 195-220.
- Coalition Clean Baltic. (2013) *About CCB*. Tilgjengelig fra: <http://www.ccb.se/about.html> (lest 17.04.2013).
- Dalton, R. J. (1994) *The Green Rainbow: Environmental Groups in Western Europe*. New Haven: Yale University Press
- Downs, A. (1972) "Up and Down with Ecology: The Issue Attention Cycle," *Public interest*, 28 (1): 38-50.
- Dryzek, J. S., Downes, D., Hunold, C., Schlosberg, D. & Hernes, H.-K. (2003) *Green States and Social Movements: Environmentalism in the United States, United Kingdom, Germany, and Norway*. Oxford: Oxford University Press.
- Dryzek, J. S. (2013) *The Politics of the Earth: Environmental Discourses*. Oxford: Oxford University Press.
- Eckerberg, K. & Dahlgren, K. (2007) "Project or Process?: Fifteen years, Åo experience with Local Agenda 21 in Sweden" *Economiaz: Revista Vasca de Economia* (64): 124-141.
- Enjolras, B. & Waldahl, R. H. (2009) *Frivillige organisasjoner og offentlig politikk*. Oslo: Novus.
- Esty, D. C., Levy, M., Srebotnjak, T. & de Sherbinin, A. (2005) *2005 Environmental Sustainability Index: Benchmarking National Environmental Stewardship*. New Haven: Yale Center for Environmental Law & Policy.
- Eurobarometer. (2008) *Attitudes of European citizens towards the environment*. Brussel: European Commission.
- Faltbiologerna. (2012) *Årsredovisning for Faltbiologerna verksamhetsåret 1 sept 2009 till 31 aug 2010*. Stockholm: Faltbiologerna.
- FIVH. (2011) *Framtiden i våre hender - Årsmelding 2011*. Oslo.
- Forum for utvikling og miljø. (2011) *Årsmelding 2010*.

- Fudge, C. & Rowe, J. (2001) "Ecological Modernisation as a Framework for Sustainable Development: A Case Study in Sweden," *Environment and planning*, 33 (9): 1527-1546.
- Garnåsjordet, P. A. (2007) "Folks syn på natur- og miljøspørsmål," *Plan - Tidsskrift for samfunnsplanlegging, byplan og regional utvikling*, 3-4: 16-21.
- George, A. L. & Bennett, A. (2005) *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge,: MIT Press.
- Gooch, G. D. (1995) "Environmental beliefs and attitudes in Sweden and the Baltic states" *Environment and Behavior*, 27 (4): 513-539.
- Greenpeace. (2011) *Greenpeace Nordic Annual Report 2010*. Stockholm: Greenpeace Nordic.
- Grendstad, G., Selle, P., Stromsnes, K. & Bortne, O. (2006) *Unique environmentalism: A comparative perspective*. New York: Springer.
- Grønn Hverdag. (2011) *Svar fra Grønn Hverdag på Miljøverndepartementets høring om ny forskrift vedrørende tilskudd til frivillige miljøorganisasjoner og allmenn nyttige miljøstiftelser*.
- Gulbrandsen, T. & Ødegård, G. (2011) *Frivillige organisasjoner i en ny tid. Utfordringer og endringsprosesser*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Gundersen, H. (2010) "Folkefest for et oljefritt Lofoten", *Morgenbladet*, 23.04.2010
- Hajer, M. A. (1995) *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*: Clarendon Press Oxford.
- Halvorsen, L. J., Tønnesen, A. & Båtevik, F. O. (2009) *Nasjonalt fond for lokale klimatiltak - Et kunnskapsgrunnlag*. Volda: Møreforskning Volda
- Haraldsson, D. (1987) *Skydda vår natur! Svenska Naturskyddsföreningens framväxt och tidiga utveckling*. Lund: Lund University Press.
- Harring, N., Jagers, S. C. & Martinsson, J. (2011) "Explaining Ups and Downs in the Public's Environmental Concern in Sweden: The Effects of Ecological Modernization, the Economy, and the Media," *Organization & Environment*, 24 (4): 388-403.
- Heidar, K., Damgaard, E., Esaiasson, P., Hardarson, O. T. & Raunio, T. (2000) "Five Most Similar Systems?". i Heidar, K. & Esaiasson, P. (red.) *Beyond Westminster and Congress: the Nordic experience*, s. 17-50. Columbus, Ohio: Ohio State University Press.
- Hellevik, O. (2010) *Norsk Monitor - Tidsserier miljøvern* Ipsos MMI.
- Hermansson, J., Svensson, T. & Öberg, P. O. (1997) "Vad blev det av den svenska korporativismen?" *Politica Tidsskrift for politisk videnskap*, 29: 365-385.
- Hermansson, J., Lund, A., Svensson, T. & Öberg, P. O. (1999) *Avkorporativisering och lobbyism : konturerna till en ny politisk modell*, 91-7610-755-8. Stockholm: Liber.
- Hofstede, G. H. (2001) *Culture's consequences*. London: SAGE Publications.
- Hovik, S. & Reitan, M. (2004) "National environmental goals in search of local institutions" *Environment and Planning C*, 22 (5): 687-700.
- Inglehart, R. (1995) "Public support for environmental protection: Objective problems and subjective values in 43 societies," *PS: Political science and politics*, 28 (1): 57-72.
- IPCC. (2007) *Climate Change 2007: Mitigation. Contribution of Working Group III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge/New York: Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).

- Jacobsson, B., Pedersen, O. K. & Lægreid, P. (2004) *Europeanization and transnational states: comparing Nordic central governments*. London: Routledge. XIV, 191 s. s.
- Jahn, D. (1999) "Social Paradigms of Environmental Performance: The Nordic Countries in an International Perspective". i Hermanson, A.-S. & Joas, M. (red.) *The Nordic Environments: Comparing political, administrative and policy aspects*, s. 111-131. Aldershot: Ashgate.
- Jick, T. D. (1979) "Mixing qualitative and quantitative methods: Triangulation in action," *Administrative science quarterly*, 24 (4): 602-611.
- Joas, M. (1999) "Building Up and Splitting Down-Environmental Policy Organisation in the Nordic Countries". i Hermanson, A.-S. & Joas, M. (red.) *The Nordic Environments: Comparing political, administrative and policy aspects*. Aldershot: Ashgate.
- Jones, R. E. & Dunlap, R. E. (1992) "The Social Bases of Environmental Concern: Have They Changed Over Time?" *Rural sociology*, 57 (1): 28-47.
- Jordens-Vänner. (2013) *Om Jordens Vänner*. Tilgjengelig fra: <http://www.jordensvanner.se/about>.
- Kasa, S., Leiren, M. D. & Khan, J. (2012) "Central government ambitions and local commitment: climate mitigation initiatives in four municipalities in Norway and Sweden," *Journal of Environmental Planning and Management*, 55 (2): 211-228.
- King, G., Keohane, R. O. & Verba, S. (1994) *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton University Press.
- Kitschelt, H. (1986) "Political opportunity structures and political protest: Anti-nuclear movements in four democracies," *British Journal of political science*, 16 (1): 57-85.
- Knoke, D. & Premsky, D. (1984) "What Relevance Do Organization Theories Have for Voluntary Associations?" *Social Science Quarterly*, 65 (1): 3-20.
- Knutsen, O. (1997) "From Old Politics to New Politics: Environmentalism as a Party Cleavage," i Strøm, K. & Svåsand, L. (red.) *Challenges to Political Parties: The Case of Norway*, s. 229-262. Michigan: The University of Michigan Press.
- Krange, O., Tangeland, T., Sandstrøm, C. & Ericsson, G. (2012) *Holdinger til store rovdyr i Norge og Sverige*. Oslo: NINA. 68 s.
- Krasner, S. D. (1988) "Sovereignty an institutional perspective," *Comparative Political Studies*, 21 (1): 66-94.
- Kriesi, H. (1995) "The political opportunity structure of new social movements: Its impact on their mobilization," i Jenkins, J. C. & Klandermans, B. (red.) *The politics of social protest: Comparative perspectives on states and social movements*, s. 167-198. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kronsell, A. (1997) "Sweden: setting a good example". i Skou Andersen, M. & Liefferink, D. (red.) *European environmental policy: the pioneers*, s. 40-80. Manchester: Manchester University Press.
- Lafferty, W. M. (2001) *Sustainable communities in Europe*. London: Earthscan.
- Levi, M. (1997) "A Model, a Method, and a Map: Rational Choice in Comparative and Historical Analysis". i Lichbach, M. I. & Zuckerman, A. S. (red.) *Comparative Politics: Rationality, Culture, and Structure*, s. 19-41. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lijphart, A. (1971) "Comparative politics and the comparative method," *The American Political Science Review*: 682-693.

- Lijphart, A. & Crepaz, M. M. L. (1991) "Corporatism and consensus democracy in eighteen countries: Conceptual and empirical linkages," *British Journal of political science*: 235-246.
- Lipset, S. M. & Rokkan, S. (1967) *Party Systems and Voter Alignments. Cross-National Perspectives*. London: Macmillan.
- Listhaug, O. & Jakobsen, T. G. (2008) "Verdiundersøkelsen 2007 - Norske meninger om miljø - lokalt og globalt," *Samfunnsspeilet* (1).
- Luftförorenings- och klimatsekretariatet. (2013) *Vad är Luftförorenings- och klimatsekretariatet?* Tilgjengelig fra: <http://www.airclim.se/about.php> (lest 13.04.2013).
- Lundqvist, L. (2005) "En idé före sin tid? Valfrid Paulsson, svensk vattenvård och ekologisk modernisering". i Lundgren, L. & Edman, J. (red.) *Konflikter, samarbete, resultat: Perspektiv på svensk miljöpolitik. Festskrift till Valfrid Paulsson*. Brottbby: Cassandra.
- Lundqvist, L. & Biel, A. (2007) "Coping with climate change: Sweden's climate strategy as a case in point". i Lundqvist, L. & Biel, A. (red.) *From Kyoto to the town hall. Making international and national climate policy work at the local level*, s. 13–27. London: Earthscan.
- Maloney, W. A., Jordan, G. & McLaughlin, A. M. (1994) "Interest groups and public policy: the insider/outsider model revisited," *Journal of Public Policy*, 14: 17-17.
- Meyer, D. S. & Whittier, N. (1994) "Social movement spillover" *Social problems*: 277-298.
- Micheletti, M. (1994) *Det civila samhället och staten: medborgarsammanslutningarnas roll i svensk politik*. Stockholm: Fritzes. 255 s. : ill. s.
- Micheletti, M. (2003) *Political virtue and shopping: Individuals, consumerism, and collective action*: Palgrave Macmillan.
- Miljøvernforbundet. (2012) *Kontakt NMF*. Tilgjengelig fra: <http://www.nmf.no/default.aspx?pagelid=2> (lest 14.01.2013).
- Mill, J. S. (1898) *A System of Logic*. Åttende utgave utg. London: Longmans, Green.
- Moren, J. (1958) *Organisasjonene og forvaltningen: en studie i bruken av permanente råd og utvalg med representasjon fra interessegrupper*. Bergen: Høyskolen.
- Morrison, D. E. & Dunlap, R. E. (1986) "Environmentalism and elitism: A conceptual and empirical analysis" *Environmental Management*, 10 (5): 581-589.
- Natur og Ungdom. (2012) *Årsmelding 2012*. Oslo: Natur og Ungdom.
- Naturskyddsföreningen. (1999) *90 år ung!: Naturskyddsföreningen 1909-1999*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2006a) *Verksamhetsriktlinjer 2007-2010 - Förkortad version*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2006b) *Årsredovisning 2004-2005*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2010a) *Klimatindex 2010 - Rankning av kommunernas klimatarbete*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2010b) *Moderaterna drar ner regeringens miljöpolitik*. <http://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter/moderaterna-drar-ner-regeringens-miljopolitik>: Naturskyddsföreningen (lest 01.02.2013).
- Naturskyddsföreningen. (2011) *Verksamhetsberättelse 2010*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.

- Naturskyddsföreningen. (2012a) *Riksstämman 2012: Propositioner*. Stockholm: Naturskyddsföreningen. 165-186 s.
- Naturskyddsföreningen. (2012b) *Stadgar för Svenska Naturskyddsföreningen*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2012c) *Verksamhetsberättelse 2010-2011*. Stockholm: Naturskyddsföreningen. 21-92 s.
- Naturskyddsföreningen. (2012d) *Verksamhetsriktlinjer 2011-2014*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Naturskyddsföreningen. (2012e) *Årsredovisning för Svenska Naturskyddsföreningen 2010*. Stockholm: Naturskyddsföreningen. 115-138 s.
- Naturskyddsföreningen. (2012f) *Årsredovisning för Svenska Naturskyddsföreningen 2011*. Stockholm: Naturskyddsföreningen. 139-164 s.
- Naturskyddsföreningen. (2013a) *Ideellt arbete som räddar falkar, skyddar skogar och jagar miljöbovar*: Naturskyddsföreningen. Tilgjengelig fra: <http://www.naturskyddsforeningen.se/om/om-oss> (lest 19.02.2013).
- Naturskyddsföreningen. (2013b) *Klimatnätverket*: Naturskyddsföreningen. Tilgjengelig fra: <http://klimatnatverket.wordpress.com/klimatnatverket/> (lest 02.02.2013).
- Naturskyddsföreningen. (2013c) *Remissvar*: Naturskyddsföreningen. Tilgjengelig fra: <http://www.naturskyddsforeningen.se/om/dokument-media/remissvar> (lest 01.05.2013).
- Naturskyddsföreningen. (2013d) *Senaste nytt*. Tilgjengelig fra: <http://www.naturskyddsforeningen.se/nyheter> (lest 01.05.2013).
- Naturvernforbundet. (1988) *Årsmelding 1987*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (1990) *NNV-nytt*.
- Naturvernforbundet. (1991) *Årsmelding 1990*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (1992) *Årsmelding 1991*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (1999) *Årsmelding: Landsmøteperioden 1997-1999*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2006a) *25 år siden Alta-konflikten*. Tilgjengelig fra: <http://naturvernforbundet.no/nyheter/25-aar-siden-alta-konflikten-article7324-796.html> (lest 02.02.2013).
- Naturvernforbundet. (2006b) *Reultatregnskap 2005*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2011a) *Prinsippprogram*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2011b) *Vedtekter*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2011c) *Årsmelding for landsmøteperioden 2009-2011*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2011d) *Årsregnskap 2010*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2012a) *Verveplan 2012*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2012b) *Årsberetning og regnskap 2011*. Oslo: Naturvernforbundet.
- Naturvernforbundet. (2013a) *Aktuelt og nyheter*: Naturvernforbundet. Tilgjengelig fra: <http://naturvernforbundet.no/nyheter/> (lest 15.01.2013).
- Naturvernforbundet. (2013b) *De nyeste uttalelsene og brevene*: Naturvernforbundet (lest 01.05.2013).
- Naturvårdsverket. (2010) *Effekter av investeringsprogrammen LIP och Klimp*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket. (2013) *Svenska utsläpp av växthusgaser* Naturvårdsverket. Tilgjengelig fra: <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser/> (lest 18.02.2013).

- Nordby, T. (1999) *Samvirket mellom organisasjoner og stat: Norge Makt- og demokratiutredningens rapportserie*. Oslo.
- NOU. (2003) *Makt og demokrati: sluttrapport fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Nownes, A. J. & Freeman, P. (1998) "Interest group activity in the states," *Journal of Politics*, 60: 86-112.
- Olerud, K. (2013) *Skogvern*: Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <http://snl.no/skogvern> (lest 18.02.2013).
- Olli, E., Grendstad, G. & Wollebæk, D. (2001) "Correlates of environmental behaviors bringing back social context," *Environment and Behavior*, 33 (2): 181-208.
- Olofsson, A. & Öhman, S. (2006) "General Beliefs and Environmental Concern Transatlantic Comparisons," *Environment and Behavior*, 38 (6): 768-790.
- Olsen, J. P. (1983) *Organized democracy: political institutions in a welfare state: the case of Norway*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsen, J. P. & March, J. G. (1989) *Rediscovering institutions: the organizational basis of politics*. New York: Free Press.
- Opedal, S. (1996) "Organisasjonenes påvirkningsmuligheter og dilemmaer i miljøpolitikken". i Klausen, J. & Rommetvedt, H. (red.) *Miljøpolitikk. Organisasjonene, Stortinget og forvaltningen*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Otterlei, J. B. & Sande, A. (2010) "Styring av norsk og svensk miljø -og naturforvaltning" *Tidsskrift for samfunnsforskning* (3): 419-444.
- Persen, Å. B. & Ranum, N. H. (1997) *Natur og ungdom - 30 år i veien*. Oslo: Natur og Ungdom.
- Pierson, P. (2000) "Increasing returns, path dependence, and the study of politics," *American Political Science Review*: 251-267.
- Poguntke, T. (1993) *Alternative Politics: The German Green Party*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ragin, C. (1987) *The comparative method: Moving beyond qualitative and quantitative methods*. Berkeley: University of California.
- Reitan, M. (1997) "Norway: a case of "splendid isolation"". i Skou Andersen, M. & Liefferink, D. (red.) *European environmental policy: the pioneers*, s. 287-330. Manchester: Manchester University Press.
- Rommetvedt, H. & Melberg, K. (1996) "Miljø- og næringsorganisasjonenes politiske påvirkning". i Klausen, J. & Rommetvedt, H. (red.) *Miljøpolitikk. Organisasjonene, Stortinget og forvaltningen*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Rootes, C. (1999a) "Political Opportunity Structures: Promise, Problems and Prospects," *La Lettre de la Maison Française d'Oxford*, 10: 75-97.
- Rootes, C. (1999b) "The transformation of environmental activism: Activists, organizations and policymaking," *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 12 (2): 155-173.
- Rothstein, B. (1992) *Den korporativa staten: intresseorganisationer och statsförvaltning i svensk politik*. Stockholm: Norstedt.
- Rucht, D. (1996) "The impact of national contexts on social movement structures: A cross-movement and cross-national comparison". i McAdam, D., McCarthy, J. D. & Zald, M. N. (red.) *Comparative perspectives on social movements*, s. 185-204. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rønningsbakk, K. (2006) "Gasskraftstriden kunne ha blitt et nytt Alta-slag", *KraftNytt*
- Sandström, C. & Hovik, S. (2008) "Trender och utmaningar i nordisk naturförvaltning". i Sandström, C., Hovik, S. & Falleth, E. I. (red.) *Omstridd*

- natur. Trender och utmaningar i nordisk naturförvaltning*, s. 293-316. Umeå: Borea förlag.
- SCB. (2011) *Viktiga frågor för partivalet 1979–2010*: Statistiska centralbyrån. Tilgjengelig fra: http://www.scb.se/Pages/TableAndChart___272991.aspx (lest 20.02.2013).
- Schattschneider, E. E. (1961) *The semisovereign people*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Schmitter, P. C. (1974) "Still the century of corporatism?". i Pike, F. B. & Strich, T. (red.) *The New Corporatism: Social-Political Structures in the Iberian World*, s. 85-131. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Seippel, Ø. (1999) "Environmentalism, democracy and political opportunity structures: The case of Norwegian environmental movements," *Environmental Politics*, 8 (3): 49-76.
- Seippel, Ø. (2000) *Modernitet, politikk og miljø*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Selle, P. & Øymyr, B. (1995) *Frivillig organisering og demokrati. Det frivillige organisasjonssamfunnet endrar seg 1940-1990*. Oslo: Samlaget.
- Selle, P. & Strømsnes, K. (1998) "Organized environmentalists: democracy as a key value?" *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 9 (4): 319-343.
- Selznick, P. (1997) *Lederskap*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Siaroff, A. (1999) "Corporatism in 24 industrial democracies: Meaning and measurement," *European Journal of Political Research*, 36 (2): 175-205.
- Simon, H. A. (1997) *Administrative behavior. A study of Decision-Making Process in Administrative Organizations*. Fjerde utgave utg. New York: The Free Press.
- Sivesind, K. H. (2007) *Frivillig sektor i Norge 1997-2004. Frivillig arbeid, medlemskap, sysselsetting og økonomi*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Sivesind, K. H. (2008) *Halvveis til Soria Moria: ikke-kommersielle velferdstjenester, politikkenes blinde flekk?* Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Skocpol, T. (1999) "Advocates without Members: The Recent Transformation of American Civic Life". i Skocpol, T. & Morris, F. P. (red.) *Civic Engagement in American Democracy*. Washington DC,: Brookings Institution Press.
- Skocpol, T. (2003) *Diminished democracy: From membership to management in American civic life*. Norman, Oklahoma: University of Oklahoma press.
- SOU. (2000) *En uthållig demokrati!: politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Stockholm: Liber.
- SOU. (2007) *Rörelser i tiden - Slutbetänkande av Utredningen om den statliga folkrörelsepolitiken i framtiden*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- SSB. (2013) *Reduserte klimagassutslipp i 2011*: Statistisk sentralbyrå. Tilgjengelig fra: <http://ssb.no/emner/01/04/10/klimagassn/> (lest 18.02.2013).
- Svedberg, L., von Essen, J. & Jegermalm, M. (2010) *Svenskarnas ideella engagemang är större än någonsin*. Stockholm: Ersta Sköndal Högskola.
- Tarrow, S. (1994) *Power in movement: Social movements, collective action and mass politics in the modern state*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Terragni, L. & Kjærnes, U. (2005) "Ethical Consumption in Norway: Why is it so low? ". i Boström, M., Føllesdal, A., Klintman, M., Micheletti, M. & Sørensen, M. (red.) *Political Consumerism: Its Motivations, Power and Conditions in the Nordic Countries and Elsewhere*, s. 471-485. København: Nordisk Ministerråd.
- TNS Gallup. (2011) *Klimabarometer*. Oslo: TNS Gallup.

- Turistföreningen. (2013) *Verksamhetsinriktning*. Tilgjengelig fra: <http://www.svenskaturistforeningen.se/sv/Om-STF/STF-idag/Verksamhetsinriktning-20092010/> (lest 16.03.2013).
- Uhrwing, M. (2001) *Tillträde till maktens rum. Om intresseorganisationer och miljöpolitiskt beslutsfattande*. Hedemora: Gidlund.
- Van den Heijden, H.-A. (2006) "Globalization, environmental movements, and international political opportunity structures," *Organization & Environment*, 19 (1): 28-45.
- van den Heijden, H. A. (1997) "Political Opportunity Structure and the Institutionalisation of the Environmental Movement" *Environmental Politics*, 6 (4): 25-50.
- Von Borgstede, C. & Lundqvist, L. J. (2006) "Organizational culture, professional role conceptions and local Swedish decision-makers' views on climate policy instruments," *Journal of Environmental Policy and Planning*, 8 (4): 279-292.
- Wiidegren, Ö. (1998) "The new environmental paradigm and personal norms," *Environment and Behavior*, 30 (1): 75-100.
- Wilson, J. Q. (1973) *Political organizations*. New York: Basic books.
- Wollebæk, D. & Selle, P. (2002) *Det nye organisasjonssamfunnet: demokrati i omforming*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, D. & Sivesind, K. H. (2010) *Fra folkebevegelse til filantropi?: frivillig innsats i Norge 1997-2009*, b. 2010:3. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- WWF. (2011a) *WWFs årsmelding 2010*. Oslo: WWF.
- WWF. (2011b) *Årsredovisning för räkenskapsåret 2010*. Stockholm: Stiftelsen Världsnaturfonden WWF.
- WWF. (2013) *WWF-Norges vedtekter*. Oslo: WWF-Norge (lest 01.05.2013).
- Zero. (2013) *Om Zero: Zero*. Tilgjengelig fra: <http://www.zero.no/om-zero> (lest 17.04.2013).
- Østerud, Ø., Engelstad, F. & Selle, P. (2003) *Makten og demokratiet: en sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Informanter

Axelsson, Svante (Generalsekretær i Naturskyddsföreningen). Deltager på nordisk strategiseminar 22.-23.10.2012.

Karlsson, Mikael (Styreleder i Naturskyddsföreningen). Deltager på nordisk strategiseminar 22.-23.10.2012.

Brehnfors, Hans (Avdelingsleder Lederskap & Organisasjon/Prosessutvikling). Intervjuet 22.10.2012.

Hemlin, Anna (Sjef for medlemskap og privat innsamling). Intervjuet 22.10.2012.

Haltbrekken, Lars (Styreleder i Naturvernforbundet). Intervjuet 09.10.2012

Alsos, Steinar (Leder for organisasjonsavdelingen). Intervjuet 04.10.2012.

Odegard, Jan Thomas (Avtroppende generalsekretær i Naturvernforbundet).
Intervjuet 04.10.2012.

Vedlegg 1: Intervjuguide

Rekkefølgen og ordvalget i de ulike spørsmålene ble tilpasset til hver informant. I de fleste intervjuene ble det også stilt en del oppfølgings spørsmål som ikke er gjengitt i intervjuguiden.

Innledende

- Presentere meg selv
- Presentere prosjektet
- Praktisk om intervjuet (avklare lydbåndopptaker, anonymitet)

Overordnet

- Kort om intervjuobjektets bakgrunn og ansvarsområder i den aktuelle organisasjonen
- Hvordan mener du organisasjonen skiller seg fra resten av miljøbevegelsen?
- Hva vil du si er organisasjonens overordnede mål?
- I forhold til målet om å være landsomfattende/lokalbasert, hvordan ser du på de mange folkeaksjonene som er etablert rundt om i Norge? Har dette harmonert/kommet i konflikt med målene til organisasjonen?
- Hvis du ser 20 år tilbake i tid, hva er ditt inntrykk av hvordan organisasjonen har utviklet seg?
- Har det vært noen store hendelser (ekstern og internt) som særlig har preget denne utviklingen?

Arbeidsmåte

- Hva ser du som organisasjonens viktigste måte å arbeide på (lobby, offentlige råd/utvalg, mediedekning, høringsinstans, annet informasjonsarbeid)
- Hvem er viktigst å påvirke? (rikspolitikere, statsforvaltning, bedrifter, lokalpolitikere, kommunal forvaltning, befolkningens holdninger, internasjonale fora)
- Hvordan vil du anslå at organisasjonen prioriterer arbeid mot politikere og riksmidia fremfor å nå enkeltindivider i befolkningen?

- I hvilken grad arbeider sentrallet og fylkes- og lokallagene sammen om saker?

Medlemmer

- Hvilken rolle vil du si medlemmene spiller i organisasjonen?
- I hvilken grad er det viktig med mange medlemmer og hvorfor?
- Hvordan vurderer du viktigheten av mange passive medlemmer og mange aktive medlemmer?
- Rettes det like stor innsats mot å verve medlemmer som å aktivisere medlemmer?
- Hva er de viktigste tiltakene for å verve nye medlemmer til organisasjonen?
- Har disse tiltakene endret seg over tid? Eventuelt hvorfor?
- Viktigste tiltak for aktivisering av medlemmer fra sentralt hold?
- Har disse tiltakene endret seg over tid? Eventuelt hvorfor?
- Hva vil anslå er antallet aktive medlemmer i organisasjonen?

Avslutning

- Jeg ser på ulikheter mellom miljøbevegelsen i Norge og Sverige. Hva vil du trekke frem som særlige forskjeller?
- Hvorfor tror du det er blitt slik?
- Har du annet på hjertet?

